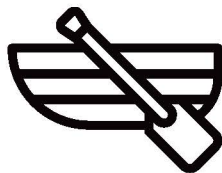
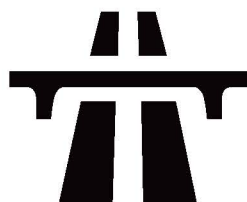
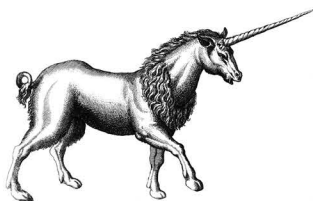
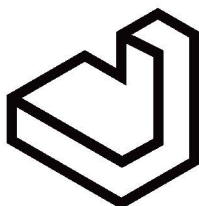

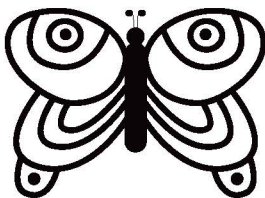
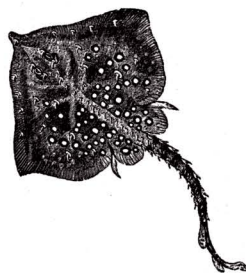
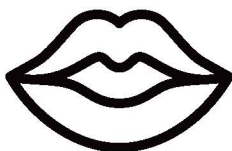
**Nieoficjalne
nazewnictwo
miejskie
Łodzi**

**Justyna
Groblińska**

Słownik

**Nieoficjalne
nazewnictwo
miejskie
Łodzi**

SŁOWNIK

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

**Nieoficjalne
nazewnictwo
miejskie
Łodzi**

SŁOWNIK

**Justyna
Groblińska**

Justyna Groblińska – Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny
Instytut Romanistyki, Zakład Italianistyki
90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

RECENZENT

Adam Siwiec

REDAKTOR INICJUJĄCY

Urszula Dzieciatkowska

SKŁAD I ŁAMANIE

Munda – Maciej Torz

ZDJĘCIA

Jan Grobliński

KOREKTA TECHNICZNA

Leonora Gralka

PROJEKT OKŁADKI

Polkadot Studio Graficzne (Hanna Niemierowicz, Aleksandra Woźniak)

Publikacja bez opracowania redakcyjnego w Wydawnictwie UŁ

© Copyright by Justyna Groblińska, Łódź 2020

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2020

Publikacja powstała na podstawie pracy magisterskiej nagrodzonej w XX edycji konkursu Marszałka Województwa Łódzkiego na najlepsze rozprawy i prace tematycznie związane z województwem łódzkim napisanej w Zakładzie Dialektologii Polskiej i Logopedii pod kierunkiem prof. UŁ dr hab. Ireny Jaros

Publikacja jest udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 (CC BY-NC-ND)

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.08950.18.0.M

Ark. wyd. 4,9; ark. druk. 11,0

ISBN 978-83-8142-828-6

e-ISBN 978-83-8142-829-3

<https://doi.org/10.18778/8142-828-6>

Książkę tę dedykuję
mojemu mężowi Janowi Groblińskiemu
i mojej babci Annie Orlik

Dziękuję za cenne uwagi i wszelką pomoc przy pracy nad książką
Panu Profesorowi Arturowi Gałkowskiemu, Pani Profesor Anicie Staroń,
Pani Profesor Irenie Jaros, Panu Profesorowi Adamowi Siwcowi,
mgr Katarzynie Kowalik oraz wszystkim osobom,
które zgodziły się wziąć udział w badaniu

Spis treści

1. Wstęp.....	11
2. Stan badań	15
3. Wybrane fakty z historii Łodzi.....	21
4. Zasady redakcyjne słownika	25
4.1. Wykaz skrótów bibliograficznych zastosowa- nych w słowniku.....	27
4.2. Wykaz skrótów konwencjonalnych stosowanych w słowniku.....	30
5. Słownik nieoficjalnych nazw miejskich Łodzi	33
6. Suplement do słownika – dodatkowe nieoficjalne nazwy miejskie Łodzi.....	125
6.1. Suplementarne urbanonimy	125
6.2. Urbanonimy w funkcji urbanonimów	129
6.3. Potoczne hydronimy miejskie	133
7. Klasyfikacja semantyczno-komunikacyjna nieofi- cjalnego nazewnictwa miejskiego Łodzi	137
7.1. Nazwy topograficzne	137
7.2. Nazwy kierunkowe.....	138
7.3. Nazwy lokalizujące.....	138
7.4. Nazwy kulturowe	139
7.5. Nazwy pamiątkowe.....	139
7.6. Nazwy dzierżawcze	140
7.7. Nazwy dawne	140
7.8. Nazwy metonimiczne	141

7.9. Nazwy charakterystyczne	141
7.9.1. Nazwy asocjacyjne.....	141
7.9.2. Nazwy charakteryzujące.....	142
7.10. Nazwy skrócone	142
7.10.1. Nazwy akronimiczne.....	142
7.10.2. Nazwy zredukowane.....	143
7.11. Nazwy ekspresywne	143
7.11.1. Augmentatywne.....	143
7.11.2. Deminutywne.....	144
7.11.3. Hipokorystyczne	144
7.11.4. Pejoratywne	144
7.11.5. Wulgarne	145
7.11.6. Żartobliwe	145
8. Klasyfikacja formalna nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego Łodzi	147
8.1. Nazwy bez kreacji formalnej – przeniesione	147
8.1.1. Odapelatywne.....	147
8.1.2. Od nazw własnych	148
8.1.2.1. Od imion	148
8.1.2.2. Od nazwisk	148
8.1.2.3. Od nazw miejscowych	149
8.1.2.4. Od chrematonimów.....	149
8.2. Nazwy z kreacją formalną.....	149
8.2.1. Sufiksalne.....	149
8.2.2. Dezintegralne	150
8.2.3. Dezintegralno-sufiksalne.....	150
8.2.4. Paradymatyczne	150
8.2.5. Prefiksalne	151

8.2.6. Uniwerbizmy	151
8.2.7. Kontaminacje	151
8.2.8. Eliptyczne	151
8.2.9. Skrótowce	152
8.2.10. Złożenia	152
8.2.11. Zestawienia	152
8.2.12. Wyrażenia przyimkowe	153
9. Pokoleniowe różnice i podobieństwa w nieoficjalnym nazewnictwie miejskim Łodzi	155
10. Podsumowanie	159
11. Bibliografia	163
12. Netografia	171

1. Wstęp

Onomastyka to dział językoznawstwa zajmujący się badaniem nazw własnych. W jej zakresie wyróżnia się wiele poddziałów, np. antroponomastykę (obejmującą nazwy osobowe) i toponomastykę (badającą nazwy miejscowe), a także zoonomastykę, chrematonomastykę czy onomastykę dzieł literackich i przekładowych (Rzetelska-Feleszko 1998). Nazewnictwo miejskie, które jest przedmiotem niniejszych badań, należy do obszaru zainteresowań toponomastycznych, a dokładniej – urbanonomastycznych. Nazwy miejskie to urbanonimy, które wskazują obiekty występujące w przestrzeni miejskiej, np. ulice, place, parki, budynki (Gałkowski 2012). Zazwyczaj są to oficjalnie obowiązujące onimy, które funkcjonują w systemie administracyjnym. W tej monografii uwaga zostaje poświęcona ich nieoficjalnym odpowiednikom, które należą do potocznego rejestru językowego.

Nazewnictwo miejskie służy do opisu przestrzeni miejskiej i lokalizowania w niej ciągów komunikacyjnych, obszarów i punktów. Poprzez nazwy odzwierciedlana jest topografia danego miasta, jego cechy charakterystyczne (np. zabudowa czy struktura społeczna), a także upamiętniane są postaci, organizacje czy wydarzenia istotne dla lokalnej społeczności (zarówno te lokalne, narodowe, jak i ogólnoświatowe). Ze względu na cechy charakterystyczne danych miejsc, ich wyróżniającą się lokalizację lub szczególnie stosunek mieszkańców do poszczególnych miejsc lub obiektów miejskich, tworzone są nazwy nieoficjalne. Także w Łodzi istnieją potoczne urbanonimy, które stanowią bogate źródło wiedzy między innymi językoznawczej, historycznej, kulturowej, demograficznej i socjologicznej.

Główna część książki to słownik nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego Łodzi, który obejmuje 350 leksemów. Materiał

badawczy został zgromadzony w 2017 roku. W celu jego pozyskania poprosiłam 181 respondentów o wypełnienie ankiety (dostępnej w wersji elektronicznej i drukowanej), w której należało wypisać znane im przykłady nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego Łodzi wraz z oficjalnymi ekwiwalentami. Osoby biorące udział w badaniu udzielały odpowiedzi w takich kategoriach jak nazwy: ulic, placów, skrzyżowań, osiedli, dzielnic, parków, budynków, przystanków, pomników i innych elementów rzeczywistości miejskiej. Były to osoby reprezentujące trzy grupy wiekowe – osoby młode w wieku 18–35 lat (63 osoby); osoby w średnim wieku – 36–60 lat (59 osób) i osoby starsze w wieku powyżej 60 lat (59 osób). Zróżnicowanie wiekowe ankietowanych miało posłużyć zebraniu jak największej ilości nazw oraz analizie pokoleniowych różnic i podobieństw w zakresie nazewnictwa miejskiego przedstawionych w rozdziale 9. Respondenci reprezentowali trzy poziomy wykształcenia. Wykształcenie wyższe miało 37 (59% grupy wiekowej) osób młodych, 26 (44%) w średnim wieku i 29 (49%) starszych. Średnie wykształcenie zadeklarowało 23 (36,5%) najmłodszych respondentów, 32 (54%) w średnim wieku i 22 (37,5%) najstarszych. Podstawowe wykształcenie miało 3 (4,5%) młodych Łodzian, 1 (2%) osoba w średniej grupie wiekowej i 5 (8,5%) w najstarszej. W kwestionariuszach 3 (5%) najstarszych mieszkańców Łodzi zabrakło odpowiedzi na to pytanie. W sumie wyższe wykształcenie miały 92 osoby (51% wszystkich ankietowanych), średnie – 77 (42,5%) i podstawowe – 9 (5%).

Oprócz słownika nieoficjalnych nazw miejskich Łodzi opracowanie obejmuje suplementarny materiał nazewniczy, na który składa się 46 onimów niewymienionych przez badanych lub będących na pograniczu urbanonimii i innych subdyscyplin toponimii. Słownikowi głównemu towarzyszą dwie klasyfikacje analizowanego materiału językowego – semantyczno-komunikacyjna i formalna. Podział i deskrypcja leksemów służyły wyciągnięciu wniosków dotyczących: najczęściej używanych typów semantyczno-komunikacyj-

nych i strukturalnych nazw, nazewnictwa charakterystycznego dla różnych pokoleń Łodzian, stosunku mieszkańców do nazw i miasta, a także wieloaspektowych zmian globalnych (językowych, kulturowych, politycznych, demograficznych itp.), które odzwierciedlają się w komunikacji językowej, a więc również w nazewnictwie.

Głównym celem badania jest analiza nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego Łodzi znanego Łodzianom na początku XXI wieku (a dokładnie w roku 2017). Semantyczno-komunikacyjne i formalne podejście charakteryzuje najnowsze tendencje nazewnicze i pozwala porównać je z tymi zaobserwowanymi przez łódzkich badaczy w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku (Bieńkowska, Umińska-Tytoń 2007). Drugi cel to wskazanie podobieństw i różnic w zakresie używania nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego przez poszczególne pokolenia. Współczesne nieoficjalne urbanonimy są liczne, opisują zarówno najnowszą, jak i najstarszą (a nawet nieistniejącą już) rzeczywistość, często wyrażają stosunek mieszkańców do opisywanego elementu tkanki miejskiej (obserwuje się rozwój nazewnictwa pejoratywnego, a nawet wulgarnego), wielokrotnie opierane są na kreatywnych i żartobliwych zabiegach językowych, a także odzwierciedlają dążenia uczestników komunikacji językowej do skracania komunikatów, także tych nazewniczych (Handke 2002: 21-22). Każde pokolenie posługuje się nieoficjalnymi urbanonimami w odmienny sposób i dysponuje innym ich zakresem, zarówno ilościowym, jak i jakościowym. Ponadto nieoficjalne urbanonimy zmieniają się wraz z rozwojem miasta (Handke 2002: 19) – procesy nazewnicze są niezwykle dynamiczne – wystarczy podkreślić, że po zakończeniu niniejszych badań, w trakcie analizy zebranego materiału, zdezaktualizowało się 27 oficjalnych nazw¹.

¹ Pełna lista starych i nowych nazw – por. <https://www.radiolodz.pl/posts/40737-28-ulic-w-lodzi-zmieni-nazwe-powstanie-plac-lech-kaczynskiego-i-ulica-johna-wayne-a> (ostatni dostęp: 19.01.2018).

W wyniku uchwalenia tak zwanej ustawy dekomunizacyjnej należało przemianować w Polsce urbanonimy upamiętniające postaci lub wydarzenia związane z propagowaniem komunizmu lub innego ustroju totalitarnego². W związku z tym w czasie opracowywania poniższych badań pojawiły się zapewne nowe nazwy nieoficjalne, ponieważ można podejrzewać, iż mieszkańcy, ze względu choćby na wieloletnie przyzwyczajenie, będą używać nazw obowiązujących do niedawna, które można już traktować jako nieoficjalne i dawne. Nie jest to jednak przedmiot tych rozważań, a jedynie dowód na to, że nazewnictwo jest żywe, ewoluuje i stanowi bogate świadectwo dziejów miasta i jego mieszkańców.

² Treść ustawy z 21 czerwca 2017 roku dostępna jest w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej – poz. 1389 (Warszawa, 20 lipca 2017 roku).

2. Stan badań

Urbanonimy to nazwy własne obiektów występujących w przestrzeni miejskiej – np. ulic, placów, skrzyżowań, osiedli, dzielnic, budynków, parków itp. (Gałkowski 2012, Myszka 2016: 42–45). Urbanonimia¹ to zbiór urbanonimów. Nazywana jest także toponimią miasta, toponimią miejską, plateonimią², nazewnictwem miasta czy nazewnictwem miejskim (Handke 1989: 7–8).

Historia badań urbanonimów sięga drugiej połowy XIX wieku³. Początki opisu nazw miejskich wiążą się z pracami historyków i etnografów, którzy gromadzili urbanonimy – np. przy okazji tworzenia opracowań dotyczących obiektów historycznych, roli poszczególnych ulic w miastach czy wydarzeń odbywających się w danym miejscu. Już w tamtym okresie poświęcono uwagę poszczególnym miastom polskim, w tym Łodzi – pierwsze opracowanie związane z tym miastem pochodzi jednak z lat trzydziestych XX wieku (Zand 1931). Na początku XX wieku pojawiły się pierwsze opracowania językoznawcze związane z urbanonimią. Wśród nich

¹ W literaturze onomastycznej niekiedy zamiennie używane są terminy *urbanonimia* i *urbonimia* jako określenia ‘zbioru nazw miejskich’. Niektórzy badacze jak E. Breza czy A. Siwiec opowiadają się za *urbonimem* i *urbonimią* jako lepszymi terminami, z których należałoby korzystać w tym kontekście (Breza 1993: 377, Siwiec 1998: 27). Natomiast zazwyczaj, i tak też przyjęte jest w tym opracowaniu, rozróżnia się *urbanonimy* ‘nazwy miejskie – np. ulic, placów, dzielnic itp.’ i *urbonimy* ‘nazwy miast’ (Gałkowski 2012, Jakus-Borkowa 1989: 67–78, Myszka 2016: 41–43, Kania 1989: 93, Caffarelli, Gagliardi 2018: 53). Warto zauważyć, że sam A. Siwiec 14 lat później w innej monografii (Siwiec 2012: 34) posługuje się w kontekście nazw miejskich przymiotnikiem *urbanonimiczny*, a nie *urbonimiczny*, co prawdopodobnie świadczy o ugruntowaniu się w terminologii onomastycznej rozdziału między *urbonimią* i *urbanonimią*.

² Termin *plateonimia* (łac. *platea* ‘ulica’) używany jest już rzadko w tym kontekście; ma wąskie znaczenie, bowiem odnosi się przede wszystkim do nazw ulic (Myszka 2016: 43).

³ Niniejszy akapit został opracowany w większości na podstawie dwóch źródeł autorstwa S. Urbańczyka (Urbańczyk 1989: 3–5) i K. Handke (Handke 1992: 7–10).

jako istotny wymieniany jest artykuł Cz. Rokickiego *Nazwy ulic w miastach polskich* (Rokicki 1925). Powojenni badacze polscy skupiali się przede wszystkim na dużych obszarach miejskich jak dzielnice czy przedmieścia. Zwraca się więc uwagę na fakt, że szersze i bardziej szczegółowe zainteresowanie tym działem onomastyki pojawiło się najpierw w Niemczech, Francji, Rosji czy Czechach. Dopiero w połowie XX wieku zostało ono przeniesione na grunt polski dzięki A. Siudutowi. Jego referat *Słowiańskie nazwy ulic. Problematyka*, wygłoszony w Krakowie, uznaje się za przełomowy w tej dziedzinie, choć nie został on opublikowany (Handke 1992: 7-18). Po tym znaczącym wystąpieniu ukazały się takie ważne opracowania jak *Toponimia Gdyni* H. Górnowicza (Górnowicz 1964), *Nazwy dzielnic i ulic Lublina* M. Buczyńskiego (Buczyński 1962) czy *Semantyczne i strukturalne typy nazw ulic Warszawy* K. Handke (Handke 1970). Na tym etapie badaczka nie tylko stworzyła klasyfikację typów znaczeniowych nazw miast, ale i opracowała rozwiązania metodologiczne o charakterze uniwersalnym, które mogły zostać wykorzystane do opracowań urbanonimów innych miast, do czego sama zresztą zachęcała (Handke 1989: 29). Do 1992 roku ukazało się kilkadziesiąt publikacji dotyczących polskich urbanonimów i opracowano nazewnictwo z 40 miast polskich. Przykładem monografii nazw całego miasta jest *Toponimia Kielc* autorstwa W. Dzikowskiego i D. Kopertowskiej (Dzikowski 1976). W 1989 roku ukazało się *Nazewnictwo miejskie* – monografia wieloautorska pod redakcją S. Urbańczyka (Urbańczyk 1989) będąca tomem referatów przedstawionych 5 lat wcześniej w Bydgoszczy na sesji w pełni poświęconej temu tematowi. Była to odpowiedź na wzrost zainteresowania urbanonimią oraz potrzeba zbadania szybko zmieniającego się i rozrastającego materiału nazewniczego związanego z dynamicznym rozwojem miast. Po 1992 roku ukazało się wiele innych opracowań poświęconych nazewnictwu miejskiemu – np.: *Kielce. Historia i współczesność w nazewnictwie* D. Kopertowskiej (Kopertowska 2001), *Urbanonimia Rzeszowa. Językowo-kultu-*

rowy obraz miasta A. Myszki (Myszka 2016), *Miejski krajobraz nazewniczy Cieszyna w perspektywie diachronicznej* R. Mrózka (Mrózek 2010), *Nazwy ulic Krakowa* E. Supranowicz (Supranowicz 1995), *Nazewnictwo geograficzne Poznania. Zbiór studiów* Z. Zagórskiego (Zagórski 2008) czy *Toponimia miasta Szczecina* A. Belchnerowskiej i T. Białeckiego (Belchnerowska, Białecki 1987). W przypadku Łodzi głównymi badaczkami urbanonimów tego miasta są D. Bieńkowska i E. Umińska-Tytoń. W 2013 roku ukazało się *Nazewnictwo miejskie Łodzi* ich autorstwa (Bieńkowska, Umińska-Tytoń 2013).

Wyżej wymienione przykładowe opracowania onomastyczne dotyczące urbanonimów koncentrują się na ich oficjalnych postaciach. Istnieją też, choć mniej liczne, opracowania dotyczące nieoficjalnych urbanonimów. Można odnieść wrażenie, iż dotychczas nieoficjalne nazewnictwo miejskie częściej opisywane jest przez lokalnych dziennikarzy, pasjonatów tej tematyki i miłośników poszczególnych miast, a rzadziej przez językoznawców⁴, co nie oznacza jednak, że naukowcy w ogóle nie poświęcają uwagi temu zagadnieniu. Wśród onomastycznych opracowań nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego można wymienić np.: artykuł G. Majkowskiego *Lokalność w słowie zakłęta. O nieoficjalnej warstwie nazewnictwa miejskiego w Częstochowie* (Majkowski 2010), fragment artykułu⁵ D. Kopertowskiej *Współczesna mikrotoponimia miejska* (Kopertowska 1989: 160–161), artykuł H. Sędziak zatytułowany

⁴ Por. np.: Jaskulski 1993: 17–31, <http://olsztyn.wm.pl/296707,Jak-z-quotBetonplacuquot-dostac-sie-pod-quotNiagarequot-Te-nazwy-powinien-znac-kazdy-olsztyniak.html?sort=newest> (ostatni dostęp: 13.01.2018), http://forum.gazeta.pl/forum/w,384,103546448,103546448,Nie-oficjalne_nazwy_miejsc_budynkow_ulic_pomniko.html (ostatni dostęp: 3.04.2018), <http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,22803068,babka-z-ronda-poznajcie-warszawskie-nazwy-rownolegle-felieton.html> (ostatni dostęp: 4.04.2018), <https://www.morizon.pl/blog/26-rzeczy-ktore-zrozumieja-jedynie-rodowici-mieszkancy-krakowa/> (ostatni dostęp: 30.04.2018).

⁵ We wzmiance o nazwach potocznych pojawia się interesujące kontrastowe zestawienie ich z niektórymi oficjalnymi odpowiednikami określonymi mianem *urzędowych martwych*. To zestawienie bardzo dobrze obrazuje istotę nazw nieoficjalnych i zasadność ich funkcjonowania wraz (lub nawet zamiast ich) z nazwami nadanymi arbitralnie.

Nieoficjalne nazewnictwo Łomży (Sędziak 2007), artykuł M. Jaracz *Nieoficjalna warstwa nazewnicza toponimii miejskiej w Bydgoszczy* (Jaracz 2004), artykuł D. Bieńkowskiej *Oficjalne i potoczne nazwy współczesnych dzielnic i osiedli mieszkaniowych w Łodzi* (Bieńkowska 1990) czy *Słowniczek nieoficjalnych nazw miejskich* stanowiący część książki D. Bieńkowskiej, M. Cybulskiego i E. Umińskiej-Tytoń *Słownik dwudziestowiecznej Łodzi. Konteksty historyczne, społeczne, kulturowe* (Bieńkowska, Cybulski, Umińska-Tytoń 2007).

Najważniejsze i najobszerniejsze opracowanie oficjalnych nazw miejskich miasta Łodzi to wspomniana już wcześniej książka *Nazewnictwo miejskie Łodzi* (Bieńkowska, Umińska-Tytoń 2013), której główną część stanowi słownik nazw miejskich z lat 1822–2013. Towarzyszy mu także opracowanie formalnoznaczeniowe leksemów, informacja nt. historii Łodzi, a także krótka wzmianka o funkcjonowaniu nazw w potocznej komunikacji. Teksty poprzedzające tę publikację to niepełne, wrywkowe opisy nazewnictwa miejskiego Łodzi. Należą do nich między innymi takie prace jak: *Nazwy niektórych obiektów topograficznych Łodzi* D. Bieńkowskiej (Bieńkowska 1988), *Najnowsze tendencje w tworzeniu nazw ciągów komunikacyjnych Łodzi* M. Nowakowskiej (Nowakowska 1998), *O formach fleksyjnych nazw łódzkich ulic* M. Witkowskiej-Gutkowskiej (Witkowska-Gutkowska 1998).

Najważniejszym opublikowanym badaniem nieoficjalnych urbanonimów Łodzi (obok *Nazewnictwa miejskiego Łodzi* skoncentrowanego jednak na oficjalnych nazwach) jest wspomniany już wyżej *Słowniczek nieoficjalnych nazw miejskich* stanowiący część *Słownika dwudziestowiecznej Łodzi...* (Bieńkowska, Cybulski, Umińska-Tytoń 2007). Autorzy *Słowniczka*, opracowując charakterystyczne słownictwo dla dwudziestowiecznej Łodzi, wyodrębnili potoczne nazwy miejskie zgromadzone w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. Stanowi to bardzo ważne odniesienie dla niniejszej książki, która powstała w wyniku inspiracji fragmentem omówienia *Słowniczka* (Bieńkowska, Cybulski, Umińska-Tytoń 2007: 11–12):

Przedstawione tu nazwy dokumentują historię miasta i kulturę jego mieszkańców. Stanowią ważny element tradycji naszego regionu. Warto ją poznać i choćby w warstwie toponimicznej przechować dla potomnych. Można mieć nadzieję, że niniejsza publikacja będzie inspiracją do wydobycia z zapomnienia jeszcze innych nazw, do których nie udało nam się dotrzeć.

Zasób słownika nieoficjalnych nazw miejskich Łodzi prezentowany w niniejszej pracy porównany z opracowaniem wydanym w 2007 roku przez łódzkich badaczy (Bieńkowska, Cybulski, Umińska-Tytoń 2007) potwierdza, że potoczne urbanonimy ulegają ciągłym zmianom ilościowym i jakościowym (127 leksemów udokumentowanych w 2007 roku i 396 (w tym 46 suplementarnych) haseł 10 lat później; zanik niektórych nazw opublikowanych w *Słowniku dwudziestowiecznej Łodzi...* i pojawienie się wielu nowych onimów – charakterystyka poszczególnych zmian jest omówiona szerzej w rozdziałach 9. i 10.). Ich badanie pozwala na odkrycie najnowszych tendencji nazewniczych, a także na dostrzeżenie uniwersalnych zjawisk związanych ze stanem współczesnego języka polskiego.

3. Wybrane fakty z historii Łodzi

Nieoficjalne nazewnictwo miejskie to bogate źródło wiedzy, w którym oprócz językowych zjawisk można odkryć wiele cennych informacji dotyczących kultury, historii, demografii i innych czynników związanych z rozwojem miasta. Istotne jest zatem przedstawienie najważniejszych faktów z dziejów Łodzi¹ w celu stworzenia kontekstu pozwalającego na lepsze zrozumienie prezentowanych w pracy łódzkich nieoficjalnych urbanonimów.

Łódź otrzymała prawa miejskie w 1423 roku od króla Władysława Jagiełły. Wcześniej, w wieku XIV (lub nawet XIII), na sąsiednich terenach istniała wieś Łodzia, która oddała swą nazwę miastu², a sama określana była odtąd Starą Wsią lub Starą Łodzią. Do końca XVIII wieku Łódź miała charakter rolniczy i była niewielkim miastem zamieszkanym w 1793 roku przez zaledwie 190 osób. Na początku XIX wieku miasto przeżyło bardzo dynamiczny rozwój i stało się ośrodkiem przemysłowym. Na wniosek Rajmunda Rembielińskiego, wojewody mazowieckiego, miało zostać ośrodkiem fabrycznym i włókienniczym. W 1823 roku do miasta, między innymi z Niemiec, przybyła większa grupa niemieckich i żydowskich tkaczy sukienników. Po 1825 roku zakładano nowe osady i kolonie, w których powstawały przedsiębiorstwa przemysłowe.

¹ Rozdział poświęcony historii Łodzi został opracowany na podstawie różnych źródeł bibliograficznych (m.in.: Bieńkowska, Umińska-Tytoń 2013: 11–21, Bieńkowska, Cybulski, Umińska-Tytoń 2007: 18–22, Łapa 2013: 23–52).

² Niejasne jest pochodzenie nazwy miasta. Formalnie urbanonim pochodzi od apelatywu *łodzia*, ale z semantycznego punktu widzenia trudno jest ocenić, co on dokładnie w tym przypadku oznaczał. S. Rospond definitywnie odrzuca powiązanie nazwy miasta z łódką i z imieniem *Włodzisław*, natomiast rozważa etymologię prowadzącą do bazy *aldh*- 'koryto rzeki, coś wydrążonego' czy do krzewów bagiennych i trzęsawiskowych zwanych *łodziami* lub *łozami* (Rospond 1984: 208–209).

W latach 1833–1837 zbudowano fabrykę Ludwika Geyera (budynek stoi do dziś i jest potocznie nazywany *Białą Fabryką*). Łódź szybko stała się głównym miastem włókienniczym, a w 1841 roku otrzymała prawa miasta wojewódzkiego. Rozwój demograficzny na tym terenie był znaczący – w 1905 roku mieszkały w jego obrębie już 344 tysiące osób, a na początku 1940 roku ok. 800 tysięcy. Do wybuchu II wojny światowej Łódź była miastem wielokulturowym – w 1865 roku zamieszkiwało ją ok. 44% Niemców, ok. 35% Polaków i ok. 21% Żydów, a w 1897 roku ok. 46% stanowili Polacy, ok. 21% – Niemcy, ok. 29% – Żydzi i ok. 2,4% – Rosjanie. Po wojnie w Łodzi przeżywało polskie społeczeństwo robotnicze. W latach 90. XX wieku doszło do upadku przemysłu włókienniczego i wiele osób straciło pracę. Miasto w okresie początków polskiego kapitalizmu zostało zmuszone do znalezienia nowej tożsamości i przede wszystkim do rozwiązania problemu bezrobocia wywołanego nagłą likwidacją przemysłu stanowiącego dotychczas główne źródło pracy i utrzymania łodzian. Do dziś można obserwować przemiany w mieście, które z początkiem XXI wieku stało się ważnym ośrodkiem kulturalnym i akademickim, a także infrastrukturalno-logistycznym.

Obecnie czynionych jest wiele starań, by zachować i przywrócić włókienniczą tożsamość miasta. Wykorzystuje się zabudowania pofabryczne i przekształca je w centra handlowe, ośrodki przemysłów twórczych, osiedla mieszkaniowe i inne. Władze miasta wspierają rewitalizację śródmiejskich kamienic, ale jednocześnie zapraszają wielu inwestorów, którzy na miejscu wyburzonych budynków wznoszą nowe (przede wszystkim biurowce, hotele). Łódź w ostatnich latach jest obszarem wielu inwestycji, remontów i przekształceń na licznych poziomach tkanki miejskiej. Wśród największych inwestycji wymienić można budowę Trasy W-Z (której powstanie odzwierciedlone jest w najnowszym nieoficjalnym nazewnictwie miejskim w kilku hasłach słownika), budowę centrum przesiadkowego Piotrkowska-Centrum (którego wyjątkowa konstrukcja spowodowała powstanie różnorodnych po-

tocznych urbanonimów) oraz całkowitą przebudowę Dworca Łódź Fabryczna (co również nie pozostało niezauważone przez łodzian w warstwie nazewnicznej, jaką posługują się w codziennej komunikacji).

Łódź przeżywa obecnie kolejny okres dynamicznego rozwoju, co z pewnością wpływa na stan nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego, które staje się coraz bogatsze. Jego analiza może okazać się ciekawa dla współczesnych mieszkańców miasta. Może także w przyszłości stanowić ważny element badania historii miasta.

4. Zasady redakcyjne słownika

Słownik nieoficjalnych nazw Łodzi obejmuje 350 uporządkowanych w kolejności alfabetycznej haseł. Wyróżnik stanowi pierwszy człon nazwy. Rzadko pojawiające się człony utożsamiające, np. park czy plac, są traktowane jako integralne części nazw nieoficjalnych, a zatem stanowią pierwsze elementy przedstawione w porządku alfabetycznym. Urbanonimy w postaci wyrażeń przyimkowych zamieszczone są w słowniku z pominięciem członu będącego przyimkiem – np. hasło *pod Motylem* znajduje się wśród leksemów zaczynających się od litery *m*. W przypadku nazw w postaci zestawień z liczebnikiem klasyfikacji alfabetycznej podlegał pierwszy rzeczownikowy człon znajdujący się po liczebniku – np. *22 Lipca* zamieszczony jest wśród leksemów zaczynających się od litery *l*. Wersalikami wyróżnione jest hasło przedmiotowe – nieoficjalna nazwa miejska osiedla, ulicy, placu, skrzyżowania, przystanku, budynku, parku, skweru, fontanny czy pomnika. Następnie przytoczona jest oficjalna nazwa danego miejsca czy obiektu. W przypadku gdy hasło przedmiotowe odnosi się do więcej niż jednego desygnatu, opisy oficjalnych ekwiwalentów są ponumerowane za pomocą cyfr arabskich i opracowane osobno. Kolejne dwa elementy hasła to oznaczenia przynależności do określonego podzbioru klasyfikacji. Symbolem \blacklozenge oznaczone zostały typy semantyczno-komunikacyjne haseł, natomiast symbol \square wskazuje na ich typ formalny. Niektóre nazwy nieoficjalne ze względu na ich wieloznaczność przypisane są jednocześnie do dwóch typów semantyczno-komunikacyjnych – np. *Siódemki* zostały przyporządkowane do grup nazw lokalizujących i metonimicznych. Również w klasyfikacji formalnej zdarzają się przypadki przyporządkowania leksemu do dwóch kategorii – np. *Rondo Lotników* to jednocześnie zestawienie i nazwa eliptyczna.

Jeżeli hasło w klasyfikacji formalnej przyporządkowane zostało do grupy nazw z kreacją formalną, podawana jest jego podstawa słowotwórcza. Dalsza część objaśnienia to dodatkowe informacje niezbędne do zrozumienia nieoficjalnej nazwy – w przypadku nazw dawnych podawany jest zakres czasowy ich przynależności do oficjalnego nazewnictwa, nazwy pochodzenia obcego tłumaczone są na język polski, przytaczana jest wymowa, jeśli służy to dokładniejszemu objaśnieniu pochodzenia hasła głównego. Ponadto w poszczególnych przypadkach pojawiają się inne dodatkowe informacje związane z kulturą, obyczajami czy historią odnoszącymi się do danego miejsca, które uzupełniają opis nieoficjalnej nazwy miejskiej Łodzi. Następnie w nawiasach kwadratowych umieszczone są informacje encyklopedyczne dotyczące patronów danych miejsc. W celu uniknięcia powtórzenia tych samych objaśnień różnych nazw opisujących ten sam desygnat, pełen opis podawany jest tylko przy pierwszym hasle. Przy kolejnych deskrypcja jest krótsza, natomiast w celu znalezienia jej pełnej wersji wystarczy posłużyć się odsyłaczem i przejść do pierwszego hasła. Symbol ► odsyła do innych haseł słownikowych odnoszących się do tego samego desygnatu. Jeśli przy leksemie pojawia się asterisk *, należy szukać hasła w *Suplemencie do słownika* (rozdział 6). Skrótowncami stanowiącymi odsyłacze bibliograficzne zostały oznaczone fragmenty opisu opracowane na podstawie źródeł encyklopedycznych, słownikowych, internetowych i innych pozwalających w sposób wiarygodny uzupełnić informacje na temat danej nazwy miejskiej. Spis wykorzystanych opracowań został sporządzony w kolejności alfabetycznej i zamieszczony w podrozdziale 4.1. Przy wybranych hasłach znajdują się fotografie przedstawiające opisywane elementy łódzkiego krajobrazu. W celu zachowania przejrzystości zdjęcia ilustrujące więcej niż jedno hasło opatrzone są podpisem z jedną nazwą nieoficjalną danego obiektu. Pozostałe nazwy łatwo można odnaleźć dzięki odsyłaczom.

4.1. Wykaz skrótów bibliograficznych zastosowanych w słowniku

- BŁ – portal internetowy *Baedeker Łódzki* (<http://baedeker-lodz.blogspot.com>).
- DŁ – portal internetowy *Dziennik Łódzki* (<http://www.dzienniklodzki.pl/>).
- EI – portal internetowy *Express Ilustrowany* (<http://www.expressilustrowany.pl/>).
- EPWN – *Encyklopedia Polskiego Wydawnictwa Naukowego* (<https://encyklopedia.pwn.pl/>).
- FBR – portal internetowy *Fabrykancka* (<http://fabrykancka.org/2011/05/trzydziestolecie-odslonienia-pomnika-kamienicy/>).
- FV – forum internetowe *Vinted* (<https://www.vinted.pl/>).
- FW – portal internetowy *Filmweb* (<https://filmweb.pl/>).
- HŁ – strona internetowa *Historia Łodzi* (<http://www.historia-lodzi.obraz.com.pl/>).
- KMŁ – Romanowski G., 2009, *Geo-Metro struktury*, [w:] „Kronika miasta Łodzi”, z. 1, Urząd Miasta Łodzi, Łódź.
- ŁFP – portal internetowy *Łódź Foto Polska* (<http://lodz.fotopolska.eu>).
- ŁM – Olenderek J., 2011, *Łódzki modernizm i inne obiekty przedwojennego budownictwa. Obiekty użyteczności publicznej*, t. 1, Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński, Łódź.
- ŁNM – portal internetowy *Łódź Nasze Miasto* (<http://lodz.naszemiasto.pl/plebiscyt/karta/fontanna-milosci-na-placu-wolnosci,28569,1414779,t,id,kid.html>).
- ŁPiW – Stefański K., Kusiński J., 2017, *Łódź. Pałace i wille*, wydawnictwo Jacek Kusiński, Łódź.
- ŁW – portal internetowy *Łódź.Wyborcza.pl* (<http://lodz.wyborcza.pl/lodz/0,0.html>).
- MAK – baza łódzkich ulic w systemie MAK Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi (<http://mak.wimbp.lodz.pl/index.php/bazy-bibliograficzne/ulice-lodzi.html>).

- MGF – portal internetowy *Miastograf* (<https://www.miastograf.pl/>).
- NMŁ – Bieńkowska D., Umińska-Tytoń E., 2013, *Nazewnictwo miejskie Łodzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- PG – portal internetowy *Podróże Gazeta* (<http://podroze.gazeta.pl/>).
- PN – portal internetowy *Polska Niezwykła* (<http://www.polskaniezwykla.pl>).
- PR – portal internetowy *Polskie Radio* (<https://www.polskie-radio.pl/>).
- PS – portal *Synonimy.pl* (<https://www.synonimy.pl/>).
- PSPPPP – Bogutyn D., Papis B., 2015, *Powszechny słownik portugalsko-polski i polsko-portugalski*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa.
- PWL – portal internetowy *Polska w Liczbach* (<http://www.polskawliczbach.pl>).
- RŁ – Bonisławski R., 2008, *Rzeka Łódka*, [w:] *Z biegiem łódzkich rzek*, wydawca – Urząd Miasta Łodzi. Wydział Gospodarki Komunalnej, Łódź.
- SDŁ – Bieńkowska D., Cybulski M., Umińska-Tytoń E., 2007, *Słownik dwudziestowiecznej Łodzi. Konteksty historyczne, społeczne, kulturowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- SGŚ – Wyderka B., 2007, *Słownik gwar śląskich*, t. 9, Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, Opole.
- SJP – Szymczak M., 1999, *Słownik Języka Polskiego*, t. 1–3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- SJP2 – słownik internetowy *Słownik Języka Polskiego PWN* (<https://sjp.pwn.pl/>).
- SJPDor – Doroszewski W., 1958–1969, *Słownik Języka Polskiego*, t. 1–11, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- SJPPWN – Sobol E., 2006, *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- SŁ – Bonisławski R., Podolska J., 2008, *Spacerownik łódzki*, Agora, Łódź.

- SŁ2 – Bomanowska M., Bonisławski R., Podolska J., 2010, *Spacerownik łódzki 2*, Agora, Łódź.
- SPP – Anusiewicz J., Skawiński J., 1998, *Słownik polszczyzny potocznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Wrocław.
- SPPCz – Czeszewski M., 2006, *Słownik polszczyzny potocznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- SPPiW – Grochowski M., 2001, *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- SSiMP – portal internetowy Miejski – *Słownik slangu i mowy potocznej* (<https://www.miejski.pl/>).
- SSL – Nosowska D., 2005, *Słownik scen literackich*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Bielsko-Biała.
- SSML – Drabarek B., Falkowski J., Rowińska I., 2001, *Szkolny słownik motywów literackich*, Wydawnictwo „Kram”, Warszawa.
- SWJP – Dunaj B., 1996, *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Wilga, Warszawa.
- SWO – Pakosz B., Sobol E., Szkiładź C., Szkiładź H., Zagrodzka M., 2002, *Słownik Wyrazów Obcych PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- SWPPW – Jamrozik E., 2005, *Słownik włosko-polski i polsko-włoski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- TSK – Koczyńska-Jaworska B., 2002, *Tożsamość społeczno-kulturowa a miasto jako przedmiot badań*, [w:] A. Koseski, A. Stawarz (red.), *Tożsamość społeczno-kulturowa współczesnego miasta w Polsce*, wydawnictwo PTEM, Warszawa-Pułtusk.
- TRPWN – strona *Translatica* – tłumacza internetowego PWN (<https://translatica.pl>).
- UMK – portal internetowy *Urbanity* (<http://www.urbanity.pl/malopolskie/krakow/>).
- UMŁ – strona Urzędu Miasta Łodzi (<https://uml.lodz.pl/dla-mieszkanow/urzed-miasta-lodzi/prezydent-miasta/>).
- WSAP – Sobol E., 2012, *Wielki słownik angielsko-polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

- WSFP – Ciesielska-Borkowska S., 2005, *Wielki słownik francusko-polski*, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- WSFZP – Kłosińska M., Sobol E., Stankiewicz A., 2005, *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- WSNP – Wiktorowicz J., Frączek A., 2010, *Wielki słownik niemiecko-polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- WSSiS – Müldner-Nieckowski P., 2006, *Wielki słownik skrótów i skrótowców*, Wydawnictwo Europa, Wrocław.
- WSWO – Bańko M., 2003, *Wielki słownik wyrazów obcych PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

4.2. Wykaz skrótów konwencjonalnych stosowanych w słowniku

- ang. – angielski
- dezintegr. – dezintegralna
- dezintegr.-sufiks. – dezintegralno-sufiksalna
- elipt. – eliptyczna
- fr. – francuski
- hm. – harcmistrz
- im. – imienia
- kontamin. – kontaminacja
- l. poj. – liczba pojedyncza
- m.in. – między innymi
- n. ch. asocj. – nazwa charakterystyczna asocjacyjna
- n. ch. charakter. – nazwa charakterystyczna charakteryzująca
- n. daw. – nazwa dawna
- n. dzierz. – nazwa dzierżawcza
- n. ekspr. augment. – nazwa ekspresywna augmentatywna
- n. ekspr. deminut. – nazwa ekspresywna deminutywna
- n. ekspr. hipokor. – nazwa ekspresywna hipokorystyczna
- n. ekspr. pejorat. – nazwa ekspresywna pejoratywna
- n. ekspr. wulg. – nazwa ekspresywna wulgarna
- n. ekspr. żart. – nazwa ekspresywna żartobliwa
- n. kier. – nazwa kierunkowa

n. kult. – nazwa kulturowa
n. lok. – nazwa lokalizująca
n. meton. – nazwa metonimiczna
n. pam. – nazwa pamiątkowa
n. skrót. akronim. – nazwa skrócona akronimiczna
n. skrót. zreduk. – nazwa skrócona zredukowana
n. topogr. – nazwa topograficzna
niem. – niemiecki
np. – na przykład
nr – numer
od chremat. – od chrematonimu
od im. – od imienia
od n. miejsc. – od nazwy miejscowej
od nz. – od nazwiska
odapelat. – odapelatywna
osm. – osmański
paradygm. – paradygmatyczna
por. – porównaj
port. – portugalski
pot. – potoczny
prefiks. – prefiksalna
pw. – pod wezwaniem
skrót. – skrótowiec
st. – stopnia
sufiks. – sufiksalna
śl. – śląski
tur. – turecki
uniwerb. – uniwerbizacja
wł. – włoski
właśc. – właściwie
wym. – wymowa
wyr. przyimk. – wyrażenie przyimkowe
zestaw. – zestawienie
złoż. – złożenie

5. Słownik nieoficjalnych nazw miejskich Łodzi

ABRAMA

ulica Edwarda Abramowskiego ♦ n. skrót. zreduk., n. pam. □ dezintegr.-sufiks. [Edward Abramowski żył w latach 1868–1918, był działaczem społecznym, socjologiem, filologiem, psychologiem, twórcą polskiej odmiany kooperatywnego oraz teoretykiem spółdzielczości – EPWN]
▶ ABRAMKA

ABRAMKA

1. ulica Edwarda Abramowskiego ♦ n. ekspr. deminut., n. pam. □ dezintegr.-sufiks. ▶ ABRAMA, 2. teren obejmujący najbliższe sąsiedztwo ulicy Edwarda Abramowskiego

ADAŚ

budynek stojący przy ulicy Piotrkowskiej 172/180 ♦ n. me-ton. □ od im.; nazwa przeniesiona z nazwy dźwigu „Adaś” używanego do budowy domu – SDŁ; obecnie budynek jest częścią Wspólnoty Mieszkaniowej „Adaś” – ulica Piotrkowska 172/180

ADW

osiedle Andrzejów ♦ n. skrót. akronim. □ skrót.; dawna kolonia powstała w 1805 r. – jej nazwa odnosi się do imienia jednego z jej założycieli – Andrzeja Sucheckiego herbu Poraj; obecnie część dzielnicy administracyjnej Widzew – NMŁ

AKWARIUM

budynek Centrum Nauczania Matematyki i Fizyki Politechniki Łódzkiej mieszczący się przy alei Politechniki 11 ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; prawdopodobnie nazywany tak ze względu na dużą ilość okien

ALEJA TERRORYSTÓW

aleja Ofiar Terroryzmu 11 Września ♦ n. ekspr. żart. □ zestaw. [11 września 2001 roku dwa porwane przez terrorystów samoloty rozbiły się o dwie wieże World Trade Center w Nowym Jorku; w wyniku zamachu zginęły 2843 osoby – EPWN] ► DELLOSTRADA, HIGHWAY TO DELL

ALEJKI

1. aleja 1 Maja ♦ n. ekspr. deminut. □ sufiks. [1 maja obchodzone jest międzynarodowe święto pracowników – EPWN]; 2. aleja Włóknarzy ♦ n. ekspr. deminut. □ sufiks. [włókniarze stanowili zasadniczą grupę zawodową w Łodzi, stąd upamiętnienie ich w nazwie konwencjonalnej alei – NMŁ]

ANATOL

pawilon handlowy stojący przy skrzyżowaniu ulicy Ignacego Paderewskiego z ulicą Konstantego Ciołkowskiego ♦ n. meton. □ od im.; budynek zbudowany na planie okręgu, z płaskim dachem – kształtem przypomina odwrócony kapelusz; nazwa nawiązuje do filmu *Kapelusz Pana Anatola* z 1957 roku w reżyserii Jana Rybkowskiego – MGF ► KAPELUSZ, KAPELUSZ ANATOLA, OKRĄGLAK

ANDRZEJA

obecnie ulica Andrzeja Struga ♦ n. daw. □ eliptyczna; ulica Andrzeja vel Świętego Andrzeja w latach 1918–1940 – MAK [św. Andrzej był męczennikiem i jednym z 12 apostołów – NMŁ; Andrzej Strug, właśc. Tadeusz Małecki, żył w latach 1871–1937, był prozaikiem, publicystą, działaczem politycznym, podczas I wojny światowej żołnierzem Legionów Polskich i Polskiej Organizacji Wojskowej, a także działaczem i od 1934 roku prezesem Ligi Obrony Praw Człowieka; założył Związek Zawodowy Literatów Polskich – EPWN]

ANNY

obecnie aleja Adama Mickiewicza ♦ n. daw. □ elipt.; w latach 1845?-1915 oraz 1918-1933? ulica Świętej Anny – MAK [święta Anna – matka Najświętszej Maryi Panny, patronka matek, wdów, małżeństw – NMŁ]

ARMII CZERWONEJ

obecnie aleja Marszałka Józefa Piłsudskiego i jej przedłużenie – ulica Rokicińska (prowadząca do wsi Rokiciny w gminie Rokiciny województwa łódzkiego – PWL) ♦ n. daw. □ zestaw; ulica Armii Czerwonej w latach 1945-1956-1990? odnosiła się do odcinka obecnych ulicy Rokicińskiej oraz alei Marszałka Józefa Piłsudskiego – MAK [Armia Czerwona – potoczna nazwa sił zbrojnych sowieckiej Rosji i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich – EPWN] ► GŁÓWNA, MARSZAŁEK, STALINA

POD ATLASAMI

kamienica stojąca przy ulicy Gabriela Narutowicza 51 ♦ n. lok., n. ch. charakter. □ wyr. przyimk.; nazywana tak ze względu na rzeźby atlantów/tytanów podtrzymujących konstrukcję budynku – SŁ

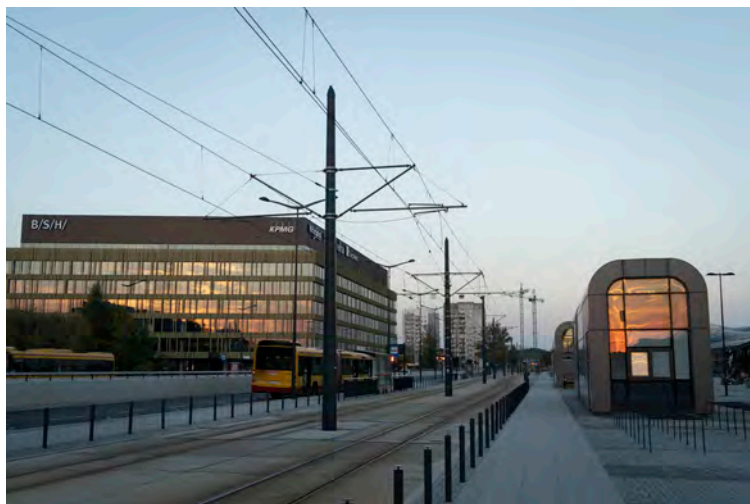

1. Pod Atlasami

1 Znaki zapytania przy datach umieszczono jak w bazie źródłowej ze względu na brak jednoznacznego potwierdzenia danych.

AUTOSTRADA

węzeł multimodalny przy Dworcu Łódź Fabryczna ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; nazywany tak najprawdopodobniej ze względu na dużą otwartą przestrzeń wokół budynku dworca z nowymi jezdniami przypominającą autostradę

2. Autostrada

BABEL

budynek XIV Domu Studenta Uniwersytetu Łódzkiego „Wieża Babel” stojący przy ulicy Jana Matejki 21/23 ♦ n. ch. asocj. □ elipt.; potocznie nazywany *Babel* (lub *Wieża Babel*) – prawdopodobnie ze względu na popularność potoczna nazwa *Wieża Babel* stała się członem oficjalnej nazwy; mimo przejścia do klasy propriów nazwa *Wieża Babel* (lub krócej: *Babel*) wciąż często traktowana jest jako nieoficjalna; nazwa *Wieża Babel* odnosi się do tego, że dom studenta zamieszkiwany jest przez obcokrajowców studiujących w Łodzi oraz mieści się w nim siedziba Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców (*wieża Babel* ‘różnojęzyczne zbiorowisko ludzi’ – WSFZP) – SDŁ, ŁNM; na szczytowej południowej ścianie budynku widnieje mural przedstawiający wieżę Babel ► WIEŻA BABEL

BALETÓWKA

budynek Ogólnokształcącej Szkoły Baletowej im. Feliksa Parnella stojący przy ulicy Wrocławskiej 3/5 ♦ n. kult. □ uniwerb.

BAŁTYK

budynek dawnego Kina Bałtyk mieszczący się przy ulicy Narutowicza 20 ♦ n. konw. □ elipt.; obecnie Kino Bałtyk jest częścią multiplexu Helios, który przeniósł się do centrum handlowo-rozrywkowego Sukcesja – w nowej siedzibie poszczególne sale projekcyjne noszą nazwy dawnych łódzkich kin, między innymi Kina Bałtyk

BANKOWIEC

kamienica stojąca przy ulicy Wierzbowej 40 ♦ n. meton. □ sufiks.; budynek został zbudowany w latach 1929–1932 dla pracowników łódzkiego oddziału Banku Polskiego, czyli bankowców – PN, SJP

BARAKI

teren przy ulicy Czechosłowackiej, na którym stoją parterowe domki rodzinne zbudowane z czerwonej cegły ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; to zwyczajowe określenie budynków zawarte zostało w powiedzeniu „Grembach baraki – fajne chłopaki” – PN; *barak* ‘prowizoryczny budynek’ – SJPPWN ► GREMBACH

3. Baraki

BARLICKI

1. plac Norberta Barlickiego ♦ n. pam. □ od nz., elipt. [Norbert Barlicki żył w latach 1880–1941, był działaczem socjalistycznym, publicystą, prawnikiem, zginął w Auschwitz – EPWN] ► BARLIK, RYNEK BARLICKIEGO, ZIELONY, ZIELONY RYNEK; 2. hala Zielony Rynek – targowisko znajdujące się na placu Norberta Barlickiego ♦ n. lok., meton. □ od nz. ► BARLIK, RYNEK BARLICKI, ZIELENIAK; 3. przystanek przy placu Norberta Barlickiego ♦ n. lok. □ od nz.

BARLIK

1. plac Norberta Barlickiego ♦ n. pam. □ dezintegr.-sufiks. ► BARLICKI, RYNEK BARLICKIEGO, ZIELONY, ZIELONY RYNEK; 2. hala Zielony Rynek – targowisko znajdujące się na placu Norberta Barlickiego ♦ n. lok., meton. □ dezintegr.-sufiks. ► BARLICKI, RYNEK BARLICKI, ZIELENIAK

BAWEŁNA

budynek Centralnego Muzeum Włókiennictwa ♦ n. kult. □ odapelat.; stoi przy ulicy Piotrkowskiej 282 w dawnej, zbudowanej w XIX wieku, Białej Fabryce Ludwika Geyera, w której znajdowała się między innymi tkalnia bawełny – SDŁ ► BIAŁA FABRYKA

BAZYLIKA

budynek kościoła pw. Świętej Teresy od Dzieciątka Jezus i Świętego Jana Bosko stojący przy ulicy Doktora Stefana Kopcińskiego 1/3 ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; swą nieoficjalną nazwę zawdzięcza architektonicznemu podobieństwu do Bazyliki Świętego Piotra w Rzymie

4. Bazylika

BECZKI GROHMANA

brama dawnej fabryki Ludwika Grohmana, obecnie część Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej znajdująca się przy ul. Targowej ♦ n. dzierz., n. ch. asocj. □ zestaw.; podpory łuku bramy miały przypominać szpule nici, jednak łodzianom te dwa elementy przypominają beczki – SŁ

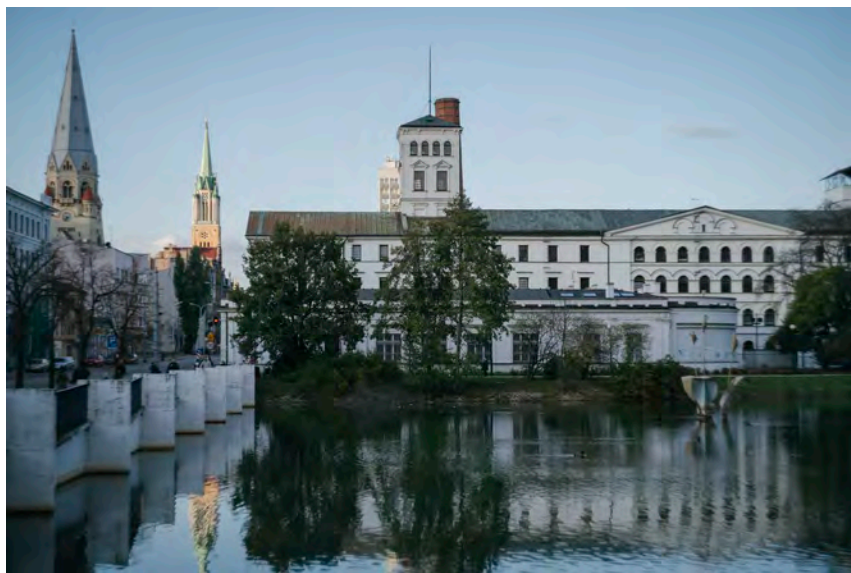
5. Beczki Grohmana

BERLINEK

domy wybudowane i zamieszkiwane przez Niemców w czasie II wojny światowej przy ulicach Kalinowej, Osinowej i Morwowej ♦ n. meton. □ sufiks.

BIAŁA FABRYKA

budynek Centralnego Muzeum Włókiennictwa ♦ n. ch. charakter. □ zestaw.; znajduje się przy ulicy Piotrkowskiej 282 w dawnej, zbudowanej w XIX wieku Białej Fabryce Ludwika Geyera; wyróżniała się otynkowanymi ścianami na tle innych tego typu zabudowań – stąd wzięła się nieoficjalna nazwa budynku – SDE
▶ BAWELNA

6. Biała Fabryka

BIAŁKA

ulica Białostocka znajdująca się w dzielnicy administracyjnej Górna ♦ n. ekspr. deminut. □ dezintegr.-sufiks.

BIAŁY KOŚCIÓŁ

kościół pw. Przemienienia Pańskiego znajdujący się przy ulicy Rzgowskiej 88 ♦ n. ch. charakter. □ zestaw.; nieoficjalna nazwa odnosi się do jasnych otynkowanych ścian budynku

7. Biały Kościół

BIGIEL

ulica Piotrkowska – główna ulica Łodzi ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; jej oficjalna nazwa obowiązuje od 1823 roku – wcześniej był to gościniec piotrkowski prowadzący do znajdującego się w województwie łódzkim miasta Piotrków Trybunalski – NMŁ; jest na niej wiele restauracji i klubów, stanowiła i stanowi centrum

towarzyskich spotkań i zabaw – jej nieoficjalna nazwa prawdopodobnie wiąże się z wyrazem *bigiel* (niem. pot., tylko w wyrażeniu z *biglem* ‘z werwą, z zapalem’ – SWO) jako potocznym określeniem imprezy ‘popijawy, ostrej jampry’ – SSiMP ► DEPTAK, KEBAB STREET, KEBABÓW, PIETRYNA, P STREET*

BŁĘKITEK

zbudowany głównie z niebieskiego szkła biurowiec Orion Business Tower stojący przy ulicy Henryka Sienkiewicza 85/87 ♦ n. ch. asocj., □ odapelat.; błękitek to nazwa gatunku ryby z rodziny dorszokształtnych występującej w Oceanie Atlantyckim, jej grzbiet jest niebieskoszary – EPWN

8. Błękitek

BOCIANY

1. zaprojektowana przez Michała Gałkiewicza rzeźba *Żurawie* ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; znajduje się u zbiegu alei Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego z aleją Generała Zygmunta Waltera-Janke – BŁ; 2. przystanek autobusowy i tramwajowy Wyszyńskiego-Waltera-Janke przy rzeźbie *Żurawie* często nazywanej *Bocianami* – BŁ ♦ n. lok. □ odapelat.

9. Bociany

BOTANIK

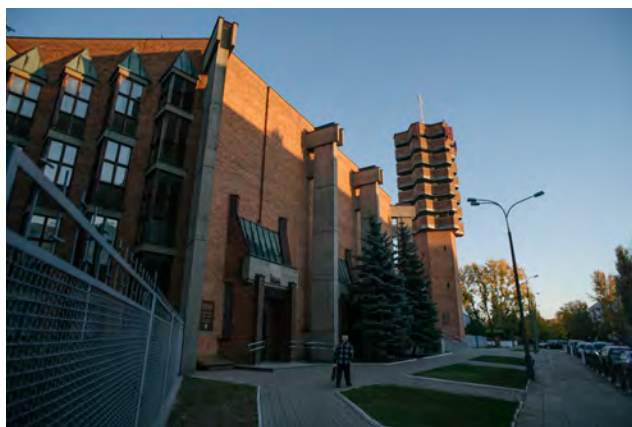
1. teren Łódzkiego Ogrodu Botanicznego im. Jakuba Mowszowicza znajdującego się przy ulicy Krzemienieckiej 36/38 ♦ n. skrót. zreduk. □ uniwerb. 2. osiedle Hufcowa ♦ n. lok. □ uniwerb.; część administracyjnej dzielnicy Polesie, położona jest w sąsiedztwie Łódzkiego Ogrodu Botanicznego im. Jakuba Mowszowicza

BRONEK

ulica Władysława Broniewskiego ♦ n. pam., n. skrót. zreduk. □ dezintegr.-sufiks. [Władysław Broniewski żył w latach 1897–1962, był poetą, tłumaczem, czołowym przedstawicielem polskiej poezji patriotycznej i rewolucyjnej, autorem takich utworów, jak: zbiór *Dymy nad miastem*, poematów *Komuna Paryska* i *Słowo o Stalinie*, wiersza *Bagnet na broń* czy cyklu wierszy *Anka* – EPWN]

BUŁA

budynek Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego (BUŁ) stojący przy ulicy Jana Matejki 32/38 ♦ n. ekspr. żart. □ paradygm.

10. Bunkier

BUNKIER

budynek kościoła pw. Matki Boskiej Bolesnej znajdujący się przy alei Pasjonistów 23 ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; nazwa odnosi się

do potężnej i zwartej bryły budynku przypominającej *bunkier 'schron umocniony betonem'* – SJPPWN

BYTNARÓWKA

budynek XXIX Liceum Ogólnokształcącego w Łodzi im. Janka Bytnara „Rudego” stojący przy ulicy Aleksandra Zelwerowicza 38/44 ♦ n. pam. □ uniwerb. [Jan Bytnar „Rudy” żył w latach 1921–1943 i był harcmistrzem w Szarych Szeregach, a także podporucznikiem Armii Krajowej aresztowanym i torturowanym przez okupanta niemieckiego, w wyniku czego zmarł – jego losy zostały opisane przez Aleksandra Kamińskiego w utworze *Kamienie na szaniec* – EPWN]

CHINATOWN

wielofunkcyjny kompleks i centrum przemysłów kreatywnych Off Piotrkowska znajdujący się przy ulicy Piotrkowskiej 138/140 ♦ n. ch. asocj., n. daw. □ od n. miejsc.; przed jego powstaniem na tym terenie stały niskobudżetowe budki gastronomiczne, w których serwowano potrawy azjatyckie; *Chinatown* odnosi się do nazwy nowojorskiej dzielnicy narodowościowej, w której koncentruje się ludność pochodzenia azjatyckiego, przeważnie chińskiego – ang. *China* ‘Chiny’, *town* ‘miasto’ – EPWN, WSAP ► OFF

CHN

osiedle Chojny – część dzielnicy administracyjnej Górna o zasięgu od placu Reymonta po granice miasta na osi ulicy Rzgowskiej ♦ n. skrót. akronim. □ skrót.; nazwa Chojny pochodzi prawdopodobnie od apelatywu *chojny* (*chojna* w I. poj.) ‘sosny, choinki; zarośla, krzaki’ – NML ► CHNY, KURCZAKI

CHNY

osiedle Chojny ♦ n. skrót. akronim. □ skrót. ► CHN, KURCZAKI

CIPA

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ekspr. wulg., n. ch. asocj. □ dezintegr.; obiekt według założeń przedsta-

wia fałę, jednak łodzianom kształt ten kojarzy się między innymi z żeńskim narządem płciowym – jego wulgarne określenie *cipa* (pochodzące od wyrazu *cipka*) potęguje negatywną ocenę wyglądu fontanny – SPP ► CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

CIPKA

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; obiekt według założeń przedstawia fałę, jednak łodzianom kształt ten kojarzy się między innymi z żeńskim narządem płciowym rubasznie nazywany *cipką* – SPP ► CIPA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

CZERWONA KAMIENICA

kamienica przy ulicy Andrzeja Struga 2 ♦ n. ch. charakter. □ zestaw.; na jej odnowionym froncie dominuje kolor czerwonej farby

11. Czerwona Kamienica

CZERWONE OSIEDLE

osiedle Widzew ♦ n. meton. □ zestaw.; część administracyjnej dzielnicy Widzew; nazywane tak ze względu na to, że klub Widzew Łódź, którego barwy są czerwono-biało-czerwone (przewaga czerwieni w odróżnieniu od przeważającej bieli w barwach drugiego łódzkiego klubu ŁKS), działa na terenie osiedla Widzew ► WDW, WIDZEWEK, ŻYDZEW

CZERWONY KOŚCIÓŁ

budynek kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Łodzi stojący przy ulicy Kościelnej 8/10 ♦ n. ch. charakter. □ zestaw.; nazywany tak ze względu na widoczny czerwony kolor budulca – cegły

CZESKA

ulica Czechosłowacka znajdująca się w dzielnicy administracyjnej Widzew ♦ n. skrót. zreduk. □ dezintegr.-sufiks.

CZOŁGI

plac Generała Józefa Hallera ♦ n. meton. □ odapelat.; w okresie PRL stał na nim Pomnik Braterstwa Broni w postaci dwóch czołgów T-34 – BŁ ► ZELLINÓWKA

CZWÓRKI

budynek Szkoły Podstawowej nr 44 im. prof. Jana Molla mieszczący się przy ulicy Janusza Kusocińskiego 100 ♦ n. meton. □ uniwers.

DAWNY SAMOLOT

pomnik przedstawiający napis *TEO* w parku imienia Stefana Żeromskiego znajdującego się na osiedlu Teofilów ♦ n. pam. □ zestaw.; w latach siedemdziesiątych XX wieku w miejscu obecnego pomnika *TEO* stał samolot TS-Bies – ŁFP

12. Czerwony Kościół

DĄBRÓWKA

budynek domu handlowego Pionier stojący przy ulicy Jarosława Dąbrowskiego 91A na osiedlu Dąbrowa ♦ n. ekspr. deminut., n. lok. □ sufiks. ► PIONIEREK

DBWA

osiedle Dąbrowa ♦ n. skrót. akronim. □ skrót.; część dzielnicy administracyjnej Górna, w XVIII w. była to osada rolnicza włączana w granice miasta stopniowo od 1915 roku – NMŁ ► JEZIORANY

DELLOSTRADA

aleja Ofiar Terroryzmu 11 Września ♦ n. kier. □ złoż.; to droga prowadząca do fabryki firmy Dell, wł. *strada* ‘ulica, droga’ – SWPPW ► ALEJA TERRORYSTÓW, HIGHWAY TO DELL

DEPTAK

ulica Piotrkowska – główna ulica Łodzi ♦ n. meton. □ odapelat.; jej oficjalna nazwa obowiązuje od 1823 roku – wcześniej był to gościniec piotrkowski prowadzący do znajdującego się w województwie łódzkim miasta Piotrków Trybunalski – NMŁ; ze względu na bardzo ograniczony ruch pojazdów pełni funkcję *deptaka* ‘miejsca spacerowego’ – SJP ► BIGIEL, KEBAB STREET, KEBABÓW, PIETRYNA, P STREET*

DETROIT

miasto Łódź² ♦ n. ch. asocj. □ od n. miejsc.; określane nazwą amerykańskiego miasta Detroit ze względu na zaistniałe pod koniec XX wieku podobne problemy gospodarcze w dotychczas dominującym przemyśle (w Łodzi – włókienniczym, w Detroit – samochodowym) – EPWN ► EUDEZET, ŁDZ, UĆ

² Mimo że nieoficjalne nazwy Łodzi to urbonimy, a nie urbanonimy, są jednak włączone do słownika ze względu na to, że odnoszą się do nadrzędnej nazwy opisywanego w opracowaniu obszaru.

DŁUGA

ulica Gdańska ♦ n. daw. □ odapelat.; ulica Długa w latach 1873–1915 i 1918–1920 – MAK

DOLNY RYNEK

teren targowiska Dolna-Ceglana ♦ n. lok., n. topogr. □ zestaw.; Dolny Rynek to dawna nazwa targowiska znajdującego się w północnej części Łodzi, która związana jest z sąsiadującą ulicą Dolną – SDŁ ► DOŁEK

DOŁEK

1. część osiedla Stary Widzew według Systemu Informacji Miejskiej, teren obejmujący najbliższe sąsiedztwo ulic Wilczej i Gołęziej ♦ n. topogr. □ odapelat.; swą nazwę zawdzięcza położeniu na obniżonym terenie – SDŁ; 2. targowisko Dolna-Ceglana ♦ n. lok., n. topogr. □ odapelat.; tzw. Dolny Rynek – nazwa Dołek związana jest z sąsiadującą ulicą Dolną ► DOLNY RYNEK

DOM BUTA

budynek stojący przy ulicy Piotrkowskiej 98 ♦ n. meton. □ od chremat.; obecnie pustostan, w latach 1945–1990 (do pożaru budynku) był to Dom Buta, czyli sklep z obuwem – ŁW

DOM DZIECKA

budynek stojący przy ulicy Piotrkowskiej 62 ♦ n. meton. □ od chremat.; w okresie PRL znajdował się w nim dom handlowy Dom Dziecka, w którym sprzedawano artykuły dla dzieci – MGF

DOMKI BISKUPIE

osiedle dla robotników na Karolewie ♦ n. meton. □ zestaw.; domy na terenie w najbliższym sąsiedztwie ulicy Chodkiewicza i Wyspiańskiego zostały zbudowane z inicjatywy biskupa Wincentego Tymienieckiego – SDŁ, NMŁ

DZIECI I RYBY

publiczne źródła pitnej wody stojące na ulicy Piotrkowskiej
♦ n. meton. □ zestaw; ich elementami dekoracyjnymi są figurki dzieci i ryb

13. Dzieci i Ryby

PRZY DZIKIM ZACHODZIE

krańcówka przy skrzyżowaniu alei Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego z ulicą Księdza Jerzego Popiełuszki ♦ n. lok.
□ wyr. przyimk.; prawdopodobnie nazywana tak ze względu na jej lokalizację – na zachodnim krańcu Łodzi

EK-SOC

budynek Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uniwersytetu Łódzkiego stojący przy ulicy Polskiej Organizacji Wojskowej 3/5 określany skrótowcem *Ek-Soc* utworzonym od pierwszych sylab nazwy wydziału ♦ n. skrót. akronim. □ skrót.

ELEKTRONIK

budynek Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 10 im. Jana Szczepanika stojący przy ulicy Strykowskiej 10/18 ♦ n. meton.
□ uniwerb.; w szkole są między innymi klasy o profilu elektronicznym ► KABEL

EŁDEK

budynek Łódzkiego Domu Kultury (ŁDK – wym.: eł de ka lub ełdek) stojący przy ulicy Generała Romualda Traugutta 18 ♦ n. skrót. akronim. □ skrót.

EMDEK

budynek łódzkiego oddziału Związku Młodzieży Chrześcijańskiej Polska YMCA znajdujący się przy ulicy Moniuszki 4A ♦ n. skrót. akronim. □ skrót.; jeden z oddziałów Młodzieżowych Domów Kultury im. Juliana Tuwima (MDK – wym.: em de ka lub emdek) w latach 1949–1993 – SDŁ, ŁFP, ŁM ► IMKA

ERTEKA

osiedle Retkinia (często w skrócie nazywane RTK – wym.: er te ka) ♦ n. skrót. akronim., □ skrót.; część administracyjnej dzielnicy Polesie, znajdująca się w zachodniej części miasta; największe osiedle mieszkaniowe Łodzi; nazwa oficjalna *Retkinia* prawdopodobnie pochodzi od staropolskiej nazwy osobowej

Retko i przypuszcza się, że jest dzierżawcza – NMŁ ► RETKA, RETKIŃ, RTK

ESTADIO DA GRUZ

stadion Łódzkiego Klubu Sportowego stojący przy alei Unii Lubelskiej 2 ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; *Estadio da Gruz* ‘Stadion Gruzu’ – nazwa wskazująca na zły stan obiektu i odwołująca się do stadionu portugalskiego klubu piłkarskiego Benfika Lizbona – port. *Estádio da Luz* ‘stadion światła’ – PSPPPP; obecnie nazwa wychodzi z użycia, ponieważ stary stadion łódzkiej drużyny został zburzony ze względu na zły stan techniczny i obecnie na jego miejscu stoi jedna z czterech trybun nowego miejsca rozgrywek

EUDEZET

miasto Łódź ♦ n. skrót. akronim. □ skrót.; nazwa Łódź zapisywana jest niekiedy krócej jako ŁDZ (wym.: eł de zet) ► DETROIT, ŁDZ, UC

FABRYCZNA

budynek Dworca Łódź Fabryczna stojący na placu Bronisława Sałacińskiego 1 ♦ n. kult. □ elipt. ► PŁASZCZKA, STACJA KOSMICZNA ŁÓDŹ FABRYCZNA

FABRYCZNY

przystanek tramwajowy mBank na ulicy Jana Kilińskiego usytuowany przy budynku mBank i Dworcu Łódź Fabryczna ♦ n. lok. □ paradygm. od członu *Fabryczna*

FAMILOKI

cegłane budynki wielorodzinne stojące na osiedlu Księży Młyn ♦ n. kult. □ odapelat.; dawne mieszkania rodzin robotników zatrudnionych w fabryce Karola Scheiblera; śl. *familok* (lub *familak*) ‘dom czynszowy, w którym mieszka kilka rodzin’ – SGŚ; *familoki* ‘domy budowane dawniej dla górników, ustawione tak, by tworzyły zamknięte podwórka’ – SJP2 ► FAMUŁY, FAMUŁKI

FAMUŁY

1. ceglane budynki wielorodzinne stojące na osiedlu Księży Młyn, dawne mieszkania rodzin robotników zatrudnionych w fabryce Karola Scheiblera ♦ n. kult. □ odapelat.; *famulty* ‘domy rodzinne’ – HŁ ► FAMILOKI, FAMUŁKI; 2. ceglane budynki, dawne mieszkania rodzin robotników zatrudnionych w fabryce Izraela Poznańskiego stojące przy ulicy Ogrodowej ♦ n. kult. □ odapelat.

FAMUŁKI

ceglane budynki wielorodzinne stojące na osiedlu Księży Młyn, dawne mieszkania rodzin robotników zatrudnionych w fabryce Karola Scheiblera ♦ n. kult., n. ekspr. deminut. □ sufiks.; *famułki* (zdrobnienie pochodzące od wyrazu *famulty*) ‘domy rodzinne’ – HŁ ► FAMILOKI, FAMUŁY

FASOLA

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; obiekt według założeń przedstawia fałę, jednak łodzianom kształt ten kojarzy się między innymi ze strączkiem fasoli ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

FAUSTYNY

plac Niepodległości, na którym stoi kościół pw. św. Faustyny Kowalskiej ♦ n. lok., n. meton. □ od im.; [św. Faustyna Kowalska, właśc. Maria Helena Kowalska, zakonnica, żyła w latach 1905–1938, w łódzkim parku im. Juliusza Słowackiego objawił jej się Jezus Miłosierny – EPWN, SŁ] ► GÓRNIAK

FELSZTYNA

ulica Sebastiana Felsztyńskiego ♦ n. pam. □ dezintegr. [Sebastian Felsztyński, właśc. Sebastian z Felsztyna, urodził się mię-

dzy 1480 a 1490 rokiem, a zmarł po 1543 roku, był księdzem, teoretykiem muzyki i kompozytorem – EPWN]

FILMÓWKA

zespół budynków Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera znajdujący się przy ulicy Targowej 61/63 ♦ n. kult. □ uniwerb.

FILO

budynek Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego stojący przy ulicy Pomorskiej 171/173 ♦ n. skrót. zreduk. □ dezinTEGR.; nazwa nieoficjalna to skrócona forma członu *Filologiczny* do *Filo* ► SZKLANY DOM

FONTANNA

1. skwer Powstania Węgierskiego 1956 roku, na którym znajduje się fontanna ♦ n. meton. □ odapelat.; 2. plac Generała Henryka Dąbrowskiego, na którym stoi fontanna ♦ n. meton. □ odapelat. ► PLAC TEATRALNY, PLAC WAGINALNY, PD, VAGINA SQUARE

GAGARINA

1. obecnie ulica Ignacego Paderewskiego ♦ n. daw. □ od nz.; w latach 1961–1992 ulica Jurija Gagarina – MAK [Jurij Gagarin – żył w latach 1934–1968, był pierwszym człowiekiem, który odbył lot w kosmosie – EPWN]; 2. rondo Lotników Lwowskich, do którego dochodzi ulica Ignacego Paderewskiego, dawniej – Jurija Gagarina ♦ n. lok. □ od nz. ► LOTNICY, RONDO LOTNIKÓW, RONDO TITOWA

GALERIA

budynek centrum handlowego Galeria Łódzka mieszczącego się przy alei Marszałka Józefa Piłsudskiego 15/23 ♦ n. skrót. zreduk. □ elipty. ► GALERKA

GALERKA

budynek centrum handlowego Galeria Łódzka mieszczącego się przy alei Marszałka Józefa Piłsudskiego 15/23 ♦ n. ekspr. de-minut. □ sufiks. ► GALERIA

GASTRONOMIK

budynek Zespołu Szkół Gastronomicznych im. I Armii Wojska Polskiego stojący przy ulicy Henryka Sienkiewicza 88 ♦ n. kult. □ uniwerb.

GEJOFILÓW

osiedle Teofilów ♦ n. ekspr. żart. □ kontamin.; nazwa *Gejofilów* oznaczająca prawdopodobnie 'osiedle zamieszkane przez gejów', łączy oficjalną nazwę osiedla z określeniem osoby homoseksualnej płci męskiej *gej* - SWJP ► PEDOFILÓW, TEO, TEOFIL, TEOFKA, TEOŚKA

GLOBUS

budynek Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 7 im. Włodzimierza Puchalskiego stojący przy ulicy Minerskiej 1/3 ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; jednym z elementów logo ZSO jest globus

GŁÓWNA

aleja Marszałka Józefa Piłsudskiego ♦ n. daw. □ odapelat.; ulica Główna w latach 1918-1940 i 1945 - MAK ► ARMII CZERWONEJ, MARSZAŁEK, STALINA

GOSIA

teren Grupowej Oczyszczalni Ścieków (GOŚ) znajdujący się przy ulicy Sanitariuszek 66 ♦ n. ch. asocj. □ paradygm. od akro-nimu GOŚ

POD GÓRALEM

kamienica znajdująca się przy ulicy Piotrkowskiej 292 ♦ n. lok., n. ch. charakter. □ wyr. przyimk.; nazywana tak ze względu na posąg górala umieszczony między I a II piętrem frontu budynku – SŁ

14. Pod Góralem

GÓRNIAK

1. plac Niepodległości (nazwa odnosząca się do odzyskania przez miasto niepodległości w 1945 roku) znajdujący się naprzeciwko hali Górniak ♦ n. lok. □ od chremat.; w 1904 roku przeniesiono nań Górny Rynek, w 1946 roku targowisko przeniosło się na drugą stronę ulicy, a na placu powstał skwer i krańcówka tramwajowa ► FAUSTYNY; 2. teren obejmujący najbliższe sąsiedztwo placu Niepodległości ♦ n. lok. □ od chremat.

GRANDKA

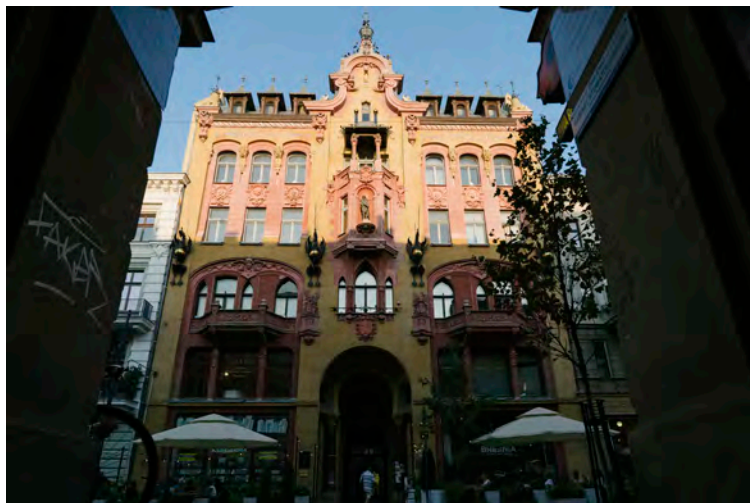
budynek Hotelu Grand stojący przy ulicy Piotrkowskiej 72 ♦ n. ekspr. deminut. □ sufiks. od drugiego członu nazwy *Grand* – fr. *grand* 'wielki' – WSFP

GREMBACH

teren przy ulicy Czechosłowackiej (w pobliżu stacji kolejowej Łódź-Niciarniana), na którym stoją parterowe domki rodzinne z czerwonej cegły ♦ n. topogr. □ odapelat.; niem. *grün* 'zielony', *Bach* 'strumień' (wym: gryn bach, z czasem zmieniona na: grembach) – może wskazywać na płynący niegdyś na tamtych terenach strumień – SDŁ ► BARAKI

POD GUTENBERGIEM

kamienica mieszcząca się przy ulicy Piotrkowskiej 86 ♦ n. lok., n. ch. charakter. □ wyr. przyimk.; na jej froncie znajduje się posąg przedstawiający Jana Gutenberga [Jan Gutenberg, właśc. Johannes Gensfleisch zum Gutenberg, urodził się ok. 1400 i zmarł w 1468 roku, był wynalazcą druku – EPWN] – SDŁ

15. Pod Gutenbergiem

HELENÓWEK

park Helenów ♦ n. ekspr. deminut. □ sufiks.; park Helenów został założony w latach 80. XIX w. przez braci Anstadtów, właścicieli browaru znajdującego się przy ulicy Północnej; swoją

nazwę zawdzięcza żonie jednego z braci, Ludwika – Helenie; często nazywany krótko *Helenowem* – SŁ

HIGHWAY TO DELL

aleja Ofiar Terroryzmu 11 Września ♦ n. kier., n. ekspr. żart. □ zestaw. zapożycz. z ang.; to droga prowadząca do fabryki firmy Dell – ang. *Highway to Dell* ‘autostrada do Della’; nazwa nawiązuje do piosenki zespołu AC/DC zatytułowanej *Highway to Hell* ‘Autostrada do piekła’ – WSAP ► ALEJA TERRORYSTÓW, DELLOSTRADA

HOGWART

budynek Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 19 im. Karola Wojtyły stojący przy ulicy Stefana Żeromskiego 115 ♦ n. ch. asocj. □ od chremat.; budynek ZSP przypomina Hogwart – siedzibę Szkoły Magii i Czarodziejstwa znanej z cyklu książek i filmów o Harrym Potterze autorstwa J.K. Rowling

16. Hogwart

HUTA

osiedle Huta Jagodnica ♦ n. skrót. zreduk. □ elipt. [Huta Jagodnica powstała między 1780 a 1820 rokiem jako osada produkcyjna będąca częścią wsi Jagodnica; w XIX wieku na tym terenie powstała huta szkła – NMŁ]

HUTORA

obecnie ulica 28. Pułku Strzelców Kaniowskich ♦ n. daw. □ elipt.; ulica Czesława Hutora w latach 1952–1990 – MAK [Czesław Hutor żył w latach 1920–1943, wślawił się udziałem w śmiałych wypadach na Niemców z harcerzami w czasie II wojny światowej, zginął w siedzibie łódzkiego gestapo – NMEŁ] ► STRZELCÓW

IMKA

budynek łódzkiego oddziału Związku Młodzieży Chrześcijańskiej Polska YMCA znajdujący się przy ulicy Moniuszki 4A ♦ n. skrót. akronim. □ skrót. [ang. YMCA (pol. wym.: imka) – *Young Men's Christian Association* 'Związek Chrześcijański Młodzieży Męskiej' – WSSiS] ► EMDEK

INFOSYF

budynek Green Horizon (ang. *green horizon* 'zielony horyzont' – WSAP) stojący przy ulicy Pomorskiej 106A, w którym siedzibę ma między innymi firma Infosys ♦ n. ekspr. pejorat. □ kontamin.; człon *-sys* zastąpiony wyrazem *syf* prawdopodobnie ma wyrażać ocenę działania firmy lub trudności związanych z pracą w niej – *syf* 'nieporządek, coś marnego, nędznego' – SPP

JAGIEŁKA

osiedle im. Władysława Jagiełły zbudowane między ulicami Zgierską, Julianowską i Łagiewnicką – NMEŁ ♦ n. ekspr. deminut., n. pam. □ dezintegr.-sufiks. [Władysław Jagiełło urodził się w 1351 lub 1361, a zmarł w 1434 roku; wielki książę litewski, król Polski, założyciel dynastii Jagiellonów – EPWN] ► NIEBIESKIE OSIEDLE

JEDNOROŻCE

przystanek Piotrkowska-Centrum ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; niejasna etymologia nazwy, można jednak przypuszczać, iż powstała z powodu tęczyowych kolorów wiaty przystanku kojarzonych z kolorowym światem *jednorożców* 'bajecznych zwierząt przedstawianych z długim rogiem pośrodku czoła' – WSJP

► KATEDRA JEDNOROŻCÓW*, PRZESIADKOWO, STACJA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A, STACJA PRZEŁADUNKOWA, STACYJKOWO, STAJNIA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A

JEDYNKA

1. budynek Szkoły Podstawowej nr 1 im. Adama Mickiewicza stojący przy ulicy Doktora Seweryna Sterlinga 24 ♦ n. meton. □ uniwerb.; 2. budynek I Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika stojący przy ulicy Doktora Pułkownika Stanisława Więckowskiego 41 ♦ n. meton. □ uniwerb.

JEZIORANY

osiedle Dąbrowa, którego bloki mieszkalne wybudowano w latach 1960–1975 ♦ n. ch. asocj. □ od n. miejsc.; w tamtym okresie do nowych mieszkań wprowadziło się wiele osób przybyłych z pobliskich wsi – TSK; nieoficjalna nazwa podkreśla ich proveniencję, nawiązując do radiowego słuchowiska *W Jezioranach* opowiadającego o życiu mieszkańców wsi Jeziorany – PR ► DĄBRÓWKA

JOHNA

teren obiektu rekreacyjnego MOSiR Stawy Jana znajdujący się przy ulicy Rzgowskiej 247 ♦ n. dzierz. □ od im.; na terenie tym w przeszłości znajdowały się dwa stawy, obecnie został tylko jeden; oficjalna nazwa Stawy Jana upamiętnia postać Jana Mulinowicza, bohatera łódzkiej legendy, który odnowił kościół św. Wojciecha znajdujący się naprzeciwko tamtejszego dworku – NMŁ; *John* – ang. odpowiednik imienia *Jan* ► MULINOWIEC

JORDANEK

1. park im. Generała Władysława Andersa, w którym znajduje się plac zabaw dla dzieci ♦ n. pam. □ uniwerb.; 2. północna część parku im. Marszałka Józefa Piłsudskiego (znanego przede wszystkim z nazwy potocznej *Park na Zdrowiu*) ♦ n. pam. □ uniwerb.; w niej znajduje się ogródek *jordanowski* 'ogródek-boisko i miejsce zabaw dla dzieci'; Henryk Jordan jako pierwszy stworzył w Krakowie tego typu przestrzeń w 1887 roku – SJPdor, EPWN

JULIANÓW

park im. Adama Mickiewicza znajdujący się na terenie osiedla Julianów ♦ n. lok. □ od n. miejsc. ► PARK JULIANOWSKI

KABEL

budynek Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 10 im. Jana Szczepanika stojący przy ulicy Strykowskiej 10/18 ♦ n. meton. □ odapelat.; w szkole są między innymi klasy o profilu elektronicznym, co może kojarzyć się z przewodami elektrycznymi nazywanymi kablami – WSJP ► ELEKTRONIK

KACUŚ

przystanek tramwajowy Pomorska-Konstytucyjna przy sklepie Kacusz stojącym przy ulicy Pomorskiej 185 ♦ n. lok. □ od chremat.

KALAFIOR

kształtem przypominająca kwiat kalafiora fontanna stojąca na terenie między Wydziałem Zarządzania a Biblioteką Uniwersytetu Łódzkiego ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.

17. Kalafior

KAMIENNA

ulica Włókiennicza ♦ n. daw. □ odapelat.; ulica Kamienna w latach 1945–1953 – MAK

KAMIONKA

ulica Aleksandra Kamińskiego ♦ n. ekspr. deminut., n. ch. asocj. □ dezinegr.-sufiks. od nazwiska *Kamiński*; *kamionka* ‘twardy materiał ceramiczny, nieprzezroczysty i nieprześlakliwy; też: naczynie z tego materiału’ – SJPPWN [Aleksander Kamiński żył w latach 1903–1978, był współtwórcą Szarych Szeregów, w 1943 roku napisał *Kamienie na szaniec* – EPWN]

PRZY KANADZIE

teren otaczający krańcówkę autobusową znajdującą się przy ulicy Janusza Kusocińskiego ♦ n. lok. □ wyr. przyimk.; nazywany tak ze względu na znajdujący się w latach 80. XX wieku w pobliżu krańcówki sklep Kanada, który obecnie nie istnieje, a słynął z wyjątkowo dobrego jak na tamte czasy zaopatrzenia – na jego miejscu działa obecnie Supersam Sam-Scan – FBR

NA KANCIE

willa Teodora Milscha stojąca na rogu ulicy Mikołaja Kopernika i ulicy Łąkowej ♦ n. lok. □ wyr. przyimk.; *kant* ‘brzeg, krańdź, załamanie; syn. róg budynku’ – SJP, PS

KAPELUSZ

pawilon handlowy stojący przy skrzyżowaniu ulicy Ignacego Paderewskiego z ulicą Konstantego Ciołkowskiego ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; budynek zbudowany na planie okręgu, z płaskim dachem – kształtem przypomina odwrócony kapelusz ► ANATOL, KAPELUSZ ANATOLA, OKRĄGLAK

KAPELUSZ ANATOLA

pawilon handlowy stojący przy skrzyżowaniu ulicy Ignacego Paderewskiego z ulicą Konstantego Ciołkowskiego ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; nazwa nawiązuje do filmu *Kapelusz Pana Anatola* z 1957 roku w reżyserii Jana Rybkowskiego ► ANATOL, KAPELUSZ, OKRĄGLAK

18. Kapelusze

KATAKUMBY

pasaż im. Edwarda Abramowskiego ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; na granicy pasażu na tyłach południowych zabudowań ulicy Edwarda Abramowskiego znajdowały się dwa rzędy pochodzących z lat 50. murowanych komórek, tworzących korytarz biegnący ze wschodu na zachód, którego wygląd kojarzony był z architekturą *katakumb* 'podziemnych cmentarzy starożytnych budowanych w Rzymie i okolicach, stanowiących system podziemnych korytarzy (...) – SJP; obecnie teren jest po rewitalizacji – zbudowano na nim atrapy wyburzonych komórek

19. Katakumby

KATYŃ

budynek przy ulicy Gabriela Narutowicza 48 ♦ n. ch. asocj.
 □ od n. miejsc.; dawna siedziba Towarzystwa Przyjaźni Polsko-
 -Radzieckiej – SŁ, prawdopodobnie przekornie nazywana Ka-
 tyniem [w Katyniu, rosyjskiej miejscowości położonej 20 km
 od Smoleńska, w 1940 roku NKWD zamordowało około 4400
 polskich jeńców – oficerów wojennych – EPWN]

KEBAB STREET

ulica Piotrkowska – główna ulica Łodzi ♦ n. meton. □ zestaw.
 zapożycz. z osm.-tur. i ang.; jej oficjalna nazwa obowiązuje od
 1823 roku – wcześniej był to gościniec piotrkowski prowadzący
 do znajdującego się w województwie łódzkim miasta Piotrków
 Trybunalski – NMŁ; znajduje się przy niej wiele restauracji, ka-
 wiarńi itp., a także znacząca ilość lokali oferujących *kebab* – od
 osm.-tur. *kebab* ‘pieczeń, turecka potrawa przygotowywana
 z pieczonego na rożnie i pokrojonego na małe kawałki mięsa
 (zazwyczaj z baraniny) podawanego z pieczywem’ – WSWO;
 ang. *street* ‘ulica’ – WSAP ► BIGIEL, DEPTAK, KEBABÓW, PIE-
 TRYNA, P STREET*

KEBABÓW

ulica Piotrkowska – główna ulica Łodzi ♦ n. meton. □ sufiks.;
 znajduje się przy niej wiele restauracji, kawiarni itp., a tak-
 że znacząca ilość lokali oferujących *kebab* – NMŁ ► BIGIEL,
 DEPTAK, KEBAB STREET, PIETRYNA, P STREET*

KILIANKA

ulica Jana Kilińskiego ♦ n. ekspr. deminut., n. pam. □ dezintegr.-
 -sufiks. od nazwiska Kiliński [Jan Kiliński żył w latach 1760-
 1819, z zawodu był szewcem, w 1794 roku był przywódcą miesz-
 czan warszawskich w powstaniu kościuszkowskim – EPWN]
 ► KILINA

KILINA

ulica Jana Kilińskiego ♦ n. skrót. zreduk., n. pam. □ dezintegr.
▶ KILIANKA

KIRCHOL

osiedle w sąsiedztwie Cmentarza Żydowskiego ♦ n. lok. □ odapelat.; wywodzące się z niemieckiego *Kirchhof* 'cmentarz' określenie *kirchol* oznacza 'cmentarz żydowski' – WSWO

KLEPACZ

park im. Księdza Biskupa Michała Klepacza ♦ n. pam. □ od n. [ksiądz biskup Michał Klepacz żył w latach 1893–1967, był ordynariuszem łódzkim w latach 1947–1967 – NMŁ] ▶ MAŁPIAK

KOCHANÓWEK

budynek Specjalistycznego Psychiatrycznego Zakładu Opieki Zdrowotnej – Szpitala im. Józefa Babińskiego znajdujący się przy ulicy Aleksandrowskiej 159 na osiedlu Kochanówka//Kochanówek ♦ n. lok. □ od n. miejsc. [osiedle Kochanówka//Kochanówek, dawniej będące częścią dóbr ziemskich, swoją nazwę zawdzięcza nazwisku ówczesnego właściciela tych terenów – Kochańskiemu – NMŁ] ▶ KOCHANÓWKA

KOCHANÓWKA

budynek Specjalistycznego Psychiatrycznego Zakładu Opieki Zdrowotnej – Szpitala im. Józefa Babińskiego znajdujący się przy ulicy Aleksandrowskiej 159 na osiedlu Kochanówka//Kochanówek ♦ n. lok. □ od n. miejsc. ▶ KOCHANÓWEK

KOLEJ OBWODOWA

osiedle przy stacji Łódź-Pabianicka będącej jednym z przystanków kolei obwodowej ♦ n. lok. □ zestaw.; przez jego teren przebiega ulica Obwodowa, biegnąca wzdłuż torów, której nazwa również odnosi się do kolei obwodowej – NMŁ

KOLEJNIAK

park im. Stanisława Moniuszki ♦ n. meton., n. lok. □ uniwerb. znajdujący się obok Dworca Łódź Fabryczna (jest to przede wszystkim dworzec kolejowy, choć jego część stanowi również dworzec autobusowy) ► PARK KOLEJARZY, PARK KOLEJOWY

KOLOROWE OSIEDLE

bloki mieszkalne Spółdzielni Mieszkaniowej im. Mieszka I ♦ n. ch. charakter, □ zestaw.; nieoficjalna nazwa wiąże się najprawdopodobniej z pomalowanymi na wiele kolorów ścianami odnowionych bloków

KONCERTÓWKA

siedziba Filharmonii Łódzkiej im. Artura Rubinsteina stojącej przy ulicy Gabriela Narutowicza 20/22 ♦ n. kult. □ uniwerb.; w latach 1883/1887–2000 działał pod tym adresem Dom Koncertowy im. Ignacego Vogla

20. Pod Koniem

POD KONIEM

budynek lecznicy dla zwierząt Pod Koniem znajdujący się przy ulicy Mikołaja Kopernika 22, nazywany tak ze względu na sto-

jącą na nim figurę konia; co ciekawe na posesji stoi stary po-
sąg, który został zastąpiony nowszą rzeźbą ♦ n. lok. □ wyr. przy-
imk.

KOPER

budynek I Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Koperni-
ka stojący przy ulicy Doktora Pułkownika Stanisława Więckow-
skiego 41 ♦ n. ekspr. żart. □ dezintegr. od nazwiska *Kopernik*
[Mikołaj Kopernik żył w latach 1473–1543; był astronomem, ma-
tematykiem, lekarzem, prawnikiem i ekonomistą, stworzył teo-
rię heliocentryczną, a jego najbardziej znane dzieło to *O obrotach*
sfer niebieskich – EPWN] ► JEDYNKA, KOPEREK

KOPEREK

budynek I Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Koperni-
ka stojący przy ulicy Doktora Pułkownika Stanisława Więckow-
skiego 41 ♦ n. ekspr. deminut. □ dezintegr.-sufiks. od nazwiska
Kopernik ► JEDYNKA, KOPER

KOPERNIK

budynek Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Mi-
kołaja Kopernika stojący przy ulicy Pabianickiej 62 ♦ n. pam.
□ eliptycz.

KROPICZKA

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ekspr.
wulg. □ kontamin.; obiekt postawiony w czasie prezyden-
tury Jerzego Kropiwnickiego [Jerzy Kropiwnicki urodził
się w 1945 roku, w latach 2002–2010 był prezydentem Łodzi
– EPWN]; nieoficjalna nazwa *Kropiczka* nawiązuje do nazwiska
Kropiwnicki oraz do wulgarnego wyrazu *piczka* 'żeński narząd
płciowy' – SJP2 ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*,
FASOLA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA,
SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WA-
GINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KRO-
PIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

KROPIWARY

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ekspr. pejorat. □ złoż. od *Kropiwnicki* i *wary*; obiekt, postawiony w czasie prezydentury Jerzego Kropiwnickiego, według założeń przedstawia falę, jednak łodzianom kojarzy się między innymi z kształtem warg (*wargi* – augment. *wary*) ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

KSIĘGARNIA

budynek przy ul. Pieniny 29 stojący naprzeciwko Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego im. Wojskowej Akademii Medycznej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi – Centralnego Szpitala Weteranów „Na Stokach” ♦ n. daw. □ odapelat.; dawniej księgarnia, następnie między innymi siedziba sklepu spożywczego, drogerii, obecnie pustostan

KURCZAKI

1. osiedle bloków mieszkalnych w rejonie ulicy Kurczaki ♦ n. lok. □ od n. miejsc.; określane nazwą tej ulicy; istnieje hipoteza, że oficjalna nazwa *Kurczaki* powstała od wyrazu *karczoki* określającego ‘teren po wyciętym lesie’ – NMŁ; 2. osiedle Chojny – część dzielnicy administracyjnej Górna o zasięgu od placu Reymonta po granice miasta na osi ulicy Rzgowskiej ♦ n. meton., n. lok. □ od n. miejsc.; nazwa Kurczaki stosowana jako określenie większego osiedla zaczerpnięta od nazwy mniejszego, wchodzącego w jego skład, obszaru mieszkalnego – NMŁ ► CHN, CHNY

KWADRAT

plac na planie kwadratu przy skrzyżowaniu ulicy Żubardzkiej z ulicą Inowrocławską ♦ n. ch. charakter. □ odapelat.; na środku placu znajdują się elementy małej architektury miejskiej w po-

stacji ławeczek oraz usytuowana w centralnej części rzeźba; po stronie północno-zachodniej stoi budynek, w którym mieści się między innymi Bałucki Ośrodek Kultury Na Żubardzkiej

KWELA

park Źródliśka ♦ n. topogr. □ odapelat.; nieoficjalna nazwa pochodzi od niem. *Quelle* 'źródło' – NML, SDŁ

LIMANKA

1. ulica Bolesława Limanowskiego ♦ n. pam., n. ekspr. deminut. □ dezintegr.-sufiks. [Bolesław Limanowski żył w latach 1835–1935, był działaczem socjalistycznym, socjologiem, historykiem i publicystą – EPWN]; 2. teren obejmujący najbliższe sąsiedztwo ulicy Bolesława Limanowskiego ♦ n. lok. □ dezintegr.-sufiks. ► LMNK*

22 LIPCA

obecnie ulica 6 sierpnia ♦ n. daw. □ zestaw.; ulica 22 Lipca w latach 1946 (1949)–1990 [22 lipca 1944 roku Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego ogłosił *Manifest* wprowadzający w Polsce nowy ustroj i oddanie władzy w ręce lewicy – EPWN] ► SIERPNIA

11 LISTOPADA

obecnie ulica Legionów ♦ n. daw. □ zestaw.; ulica 11 Listopada w latach 1928 (1929)–1940 oraz 1945–1946 – MAK [11 listopada 1918 roku Polska odzyskała niepodległość po 123 latach niewoli – EPWN] ► MENELSKA, OBRONCÓW, OBRONCÓW STALINGRADU, OSTOJA ŁÓDZKIEJ PATOLOGII

LODEX

budynek Wydziału Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Automatyki, Wydziału Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej oraz Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Łódzkiej stojący przy ulicy Wólczańskiej 215 ♦ n. daw. □ od chremat.; od 1909 r. była to fabryka Fryderyka Wilhelma Schweikerta, po II wojnie światowej przekształcono ją w Zakła-

dy Przemysłu Wełnianego im. Ludwika Waryńskiego LODEX, a w latach dziewięćdziesiątych XX wieku otrzymała ją Politechnika Łódzka – ŁPiW ► TRAMWAJ

LOTNICY

rondo Lotników Lwowskich ♦ n. pam. □ odapelat. [lotnicy lwowscy – 6. Lwowski Pułk Lotniczy, który bohatercko bronił Łodzi w 1939 r. – SŁ] ► GAGARINA, RONDO LOTNIKÓW, RONDO TITOWA

LOTNISKOWIEC

węzeł multimodalny na Dworcu Łódź Fabryczna ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; nazywany tak najprawdopodobniej ze względu na dużą otwartą przestrzeń wokół budynku dworca z nowymi jezdniami przypominającą *lotniskowiec* ‘okręt wojenny, którego pokład przystosowany jest do startu i lądowania samolotów’ – SJPPWN ► AUTOSTRADA

LUMBY

osiedle akademickie Uniwersytetu Łódzkiego zwane Lumumbowem ♦ n. skrót. zreduk. □ dezintegr.; nazwa odnosi się do znajdującej się na osiedlu ulicy Patrice’a Lumumby [Patrice Lumumba żył w latach 1925–1961, był pierwszym premierem Demokratycznej Republiki Konga – NME] ► LUMPY, LUMUMBOWO, LUMUMBÓW, OSIEDLE LUMUMBY

LUMPY

osiedle akademickie Uniwersytetu Łódzkiego zwane Lumumbowem ♦ n. ekspr. pejorat., n. ch. asocj. □ odapelat.; nazwa odnosi się do znajdującej się na osiedlu ulicy Patrice’a Lumumby; *lumpy* (l.mn. od *lump*) ‘osoby bez stałego zajęcia, próżniacy, włóczędzy’ – SPP ► LUMBY, LUMUMBOWO, LUMUMBÓW, OSIEDLE LUMUMBY

LUMUMBOWO

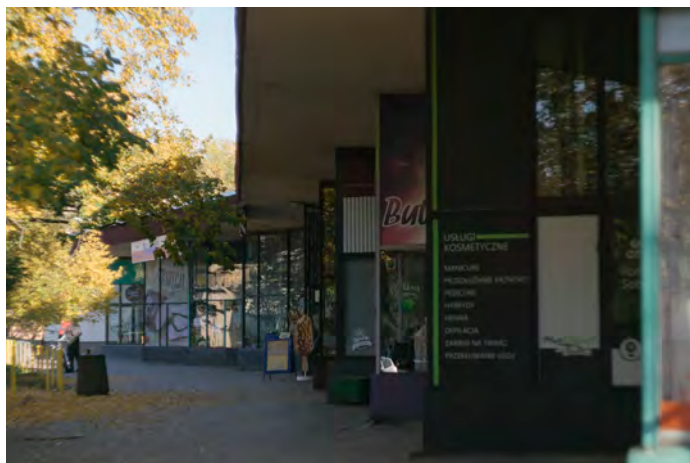
osiedle akademickie Uniwersytetu Łódzkiego ♦ n. pam. □ sufixs. od nazwiska *Lumumba*; nazwa odnosi się do znajdującej się na osiedlu ulicy Patrice’a Lumumby ► LUMBY, LUMPY, LUMUMBÓW, OSIEDLE LUMUMBY

LUMUMBÓW

osiedle akademickie Uniwersytetu Łódzkiego zwane Lumumbowem ♦ n. pam. □ sufiks. od nazwiska *Lumumba*; nazwa odnosi się do znajdującej się na osiedlu ulicy Patrice'a Lumumby ► LUMBY, LUMPY, LUMUMBOWO, OSIEDLE LUMUMBY

ŁAMANIEC

ciąg sklepów przy ulicy Zaolziańskiej 2 ♦ n. ch. asocj. □ uniwerb.; front budynku ma nieregularny kształt, który wygląda jak polamana bryła – łamaniec 'm.in. linia o powyginanych kształtach' – EPWN

21. Łamaniec

ŁDZ

miasto Łódź ♦ n. skrót. akronim. □ skrót; nazwa Łódź zapisywana jest niekiedy krócej jako ŁDZ (wym.: eł de zet) ► DETROIT, EUDEZET, UC

ŁODZIANKA

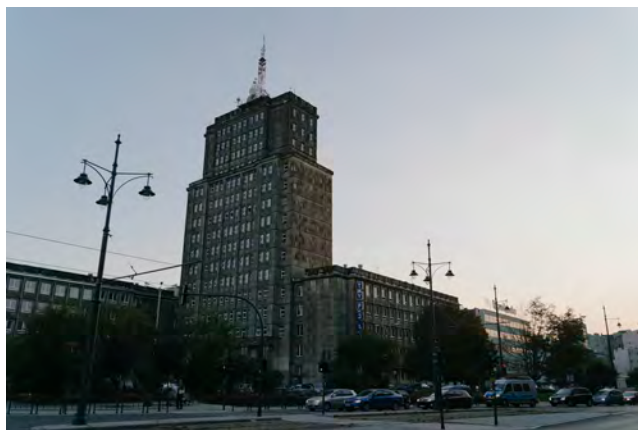
park 3 Maja ♦ n. lok. □ od chremat.; swą nieoficjalną nazwę zawdzięcza mieszczącej się na jego terenie siedzibie Międzyszkolnego Klubu Sportowego Łodzianka

ŁÓDZKA WAGINA

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; obiekt według założeń przedstawia falę, jednak łodzianom kształt ten kojarzy się między innymi z żeńskim narządem płciowym – waginą ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

ŁÓDZKI PAŁAC KULTURY

budynek łódzkiego oddziału Telewizji Polskiej stojący przy ulicy Narutowicza 13 ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; gmach kształtem przypomina warszawski Pałac Kultury i Nauki

22. Łódzki Pałac Kultury

ŁÓDŹ FABRYCZNA

plac Bronisława Sałacińskiego ♦ n. lok. □ od chremat.; na nim stoi budynek Dworca Łódź Fabryczna często nazywany krócej *Łodzią Fabryczną*

MAJERKA

Pole Majerowskie przy ulicy Biegunowej ♦ n. dzierz. □ uniwerb.; dawniej teren należący do Ludwika Meyera [Ludwik Meyer żył w latach 1841–1903, był łódzkim fabrykantem] – SDŁ, NML

MAŁPIAK

park im. Księdza Biskupa Michała Klepacza ♦ n. ch. asocj. □ uniwerb.; *małpi gaj* '1. plac przeznaczony do ćwiczeń zręcznościowych, 2. miejsce, zwykle część parku, gdzie zbierają się ludzie z marginesu' – WSFP ► KLEPACZ

23. Manhat(t)an

MANHAT(T)AN

najwyższe łódzkie wieżowce mieszkalne stojące w kwartale ulic: Piotrkowskiej, Brzeźnej, Henryka Sienkiewicza i alei Mar-

szalka Józefa Piłsudskiego ♦ n. ch. asocj. □ od n. miejsc.; nazwa najwyższej zabudowy mieszkalnej Łodzi odnosi się do centralnej dzielnicy Nowego Jorku, która jest największym na świecie skupiskiem drapaczy chmur – EPWN

MANIURKA

teren centrum handlowo-usługowo-rozrywkowego Manufaktura stojącego przy ulicy Drewnowskiej 58, mieszczącego się w dawnej fabryce Izraela Poznańskiego ♦ n. ekspr. deminut. □ odapelat. lub dezintegr.-sufiks.; w języku potocznym *manieurka* to ‘dziewczyna’ – SSiMP – nazwa utworzona ze względu na częściowe podobieństwo wyrazów lub zdrobnienie od nazwy Manufaktura ► MANU, MANUFA, MANUFKA

MANU

teren centrum handlowo-usługowo-rozrywkowego Manufaktura ♦ n. skrót. zreduk. □ dezintegr.; teren dawnej fabryki Izraela Poznańskiego; ► MANIURKA, MANUFA, MANUFKA

MANUFA

teren centrum handlowo-usługowo-rozrywkowego Manufaktura ♦ n. ekspr. augment. □ dezintegr. ► MANIURKA, MANU, MANUFKA

MANUFKA

teren centrum handlowo-usługowo-rozrywkowego Manufaktura ♦ n. ekspr. deminut. □ dezintegr.-sufiks. ► MANIURKA, MANU, MANUFA

8 MARCA

obecnie ulica Biskupa Wincentego Tymienieckiego ♦ n. daw. □ zestaw.; ulica 8 Marca w latach 1951–1990 [8 marca jest Międzynarodowym Dniem Kobiet – NMŁ]

MARZAŁEK

aleja Marszałka Józefa Piłsudskiego ♦ n. pam. □ elipt. [marszałek Józef Piłsudski żył w latach 1867–1935 – był między innymi politykiem, mężem stanu, Marszałkiem Polski, komendantem Polskiej Organizacji Wojskowej, Naczelnikiem Państwa i Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych; już za życia stał się symbolem wyzwolenia narodowego i uzyskania przez Polskę niepodległości – EPWN] ► ARMII CZERWONEJ, GŁÓWNA, STALINA

MARZAŁKOWO

budynek Urzędu Marszałkowskiego stojący przy alei Marszałka Józefa Piłsudskiego 8 ♦ n. kult. □ uniwerb.

MATKA POLKA

budynek Instytutu Centrum Zdrowia Matki Polki znajdujący się przy ulicy Rzgowskiej 281/289 ♦ n. skróc. zreduk. □ zestaw.

MENELSKA

ulica Legionów ♦ n. ekspr. pejorat. □ sufiks. od wyrazu *menel*; nazywana tak ze względu na zaniedbane budynki i ogólne przekonanie o niskim poziomie życia tamtejszych mieszkańców; *menel* ‘człowiek z marginesu społecznego’ – SPPCz ► 11 LISTOPADA, OBRONCÓW, OSTOJA ŁÓDZKIEJ PATOLOGII

MILESZKOWSKA

ulica Mileszki prowadząca na osiedle Mileszki ♦ n. kier. □ paradygm., sufiks.

MŁYNEK

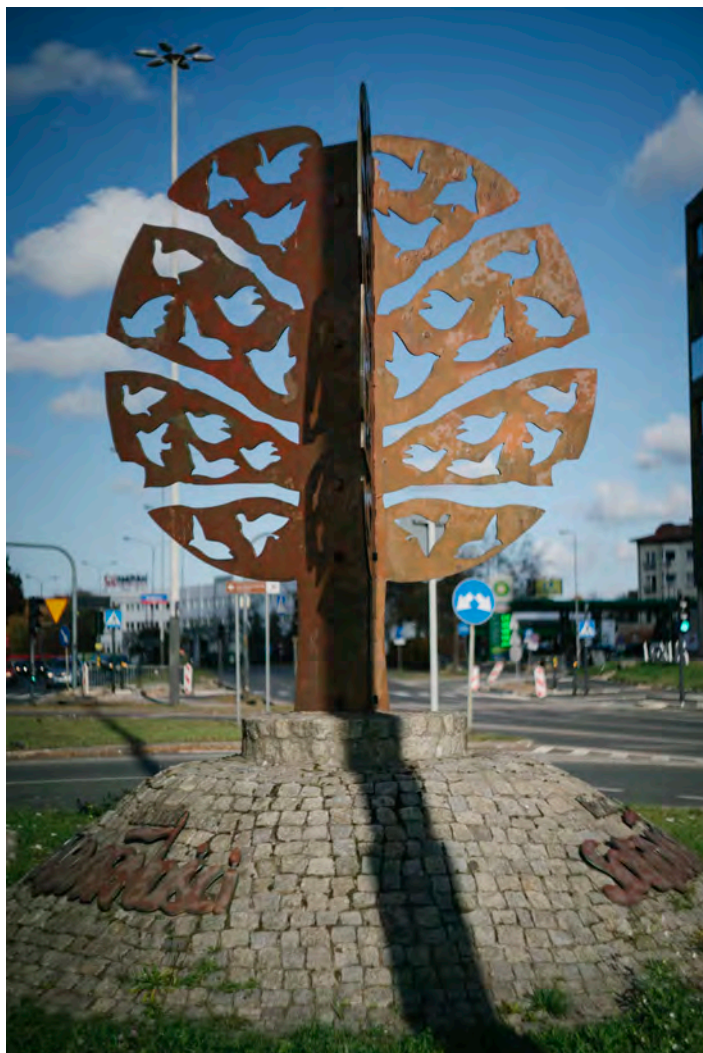
teren miasta przy ulicy Młynek i parku Na Młynku ♦ n. lok. □ od n. miejsc.

MONIKA

rzeźba przedstawiająca młodą kobietę na skwerze im. Henryka Dubaniewicza ♦ n. konw. □ od im.

MOTYL

rzeźba *Drzewko Solidarności* na rondzie Solidarności; korona drzewka może przypominać skrzydła motyla ♦ n. ch. asocj. □ odapelat. ► PAW

24. Motyl

POD MOTYLEM

skwer przy skrzyżowaniu ulicy Henryka Sienkiewicza z ulicą Generała Romualda Traugutta ♦ n. lok. □ wyr. przyimk.; nazywany tak ze względu na ścianę budynku stojącego przy skwerze, na której widnieje mural z motylem – stara reklama Pewexu – SŁ2

25. Pod Motylem

MULINOWIEC

obszar obiektu rekreacyjnego MOSiR Stawy Jana ♦ n. pam. □ dezintegr.-sufiks; na terenie tym w przeszłości znajdowały się dwa stawy, obecnie został tylko jeden; oficjalna nazwa Stawy Jana upamiętnia postać Jana Mulinowicza, bohatera łódzkiej legendy, który odnowił kościół św. Wojciecha znajdujący się naprzeciwko tamtejszego dworku – NME ► JOHNA

MUREK

1. skwer Powstania Węgierskiego 1956 roku ♦ n. topogr. □ odapelat.; znajduje się naprzeciwko stacji Orlen (dawniej CPN), przy której stał niewysoki murek otaczający tamten teren – było to miejsce towarzyskich spotkań łodzian (szczególnie wieczorem),

które obecnie przeniosło się nieopodal – na ławki otaczające fontannę skweru ze względu na likwidację murka [murek ‘mały, niski mur’ – SJPPWN]; 2. plac Komuny Paryskiej ♦ n. topogr. □ odapelat.; na placu znajduje się stacja Orlen – stojący na nim murek, miejsce spotkań towarzyskich łodzian, został zlikwidowany ► PLAC BEFORE PIOTRKOWSKA, PRL

MUSZLA

park im. Generała Mariusza Zaruskiego ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; nazywany tak ze względu na kształt przypominający muszlę ► PARK NA STOKACH

26. Muszla

NACZELNIK

pomnik Tadeusza Kościuszki znajdujący się na placu Wolności ♦ n. pam. □ odapelat. [generał Tadeusz Kościuszko żył w latach 1746–1817, był Najwyższym Naczelnikiem Sił Zbrojnych Narodowych w czasie insurekcji kościuszkowskiej w 1794 roku – EPWN] ► TADEK, TADZIK

NICIARA

ulica Niciarniana ♦ n. ekspr. augment. □ dezintegr.-sufiks.; nazwa oficjalna obowiązuje od 1932 roku, nawiązuje do stojącej przy niej Fabryki Nici Ariadna zwanej potocznie *Niciarką* – NMŁ ► NICIARKA

NICIARKA

ulica Niciarniana ♦ n. ekspr. deminut. □ dezintegr.-sufiks.; nazwa nawiązuje do stojącej przy niej Fabryki Nici Ariadna – NMŁ ► NICIARA

NIEBIESKIE OSIEDLE

osiedle im. Władysława Jagiełły ♦ n. ch. charakter. □ zestaw; zbudowane między ulicami Zgierską, Julianowską i Łągiewnicką – NMŁ; część budynków osiedla jest pomalowana na niebiesko ► JAGIEŁKA

27. Niebieskie Osiedle

NOWOTKI

ulica Pomorska ♦ n. daw. □ od nz. *Nowotko*; w latach 1946–1990 ulica Marcelego Nowotki – MAK [Marceli Nowotko żył w latach 1893–1942, był działaczem komunistycznym – EPWN]

OBROŃCÓW

ulica Legionów ♦ n. daw. □ elipt.; w latach 1945–1994 ulica Obrońców vel Bohaterów Stalingradu – MAK [Obrońcy vel Bohaterowie Stalingradu – żołnierze broniący Stalingradu w czasie II wojny światowej – NMŁ] ► 11 LISTOPADA, MENELSKA, OBROŃCÓW STALINGRADU, OSTOJA ŁÓDZKIEJ PATOLOGII

OBROŃCÓW STALINGRADU

ulica Legionów ♦ n. daw. □ zestaw.; w latach 1945–1994 ulica Obrońców vel Bohaterów Obrońców vel Bohaterów Stalingradu – MAK ► 11 LISTOPADA, MENELSKA, OBROŃCÓW, OSTOJA ŁÓDZKIEJ PATOLOGII

OFF

wielofunkcyjny kompleks i centrum przemysłów kreatywnych OFF Piotrkowska znajdujący się przy ulicy Piotrkowskiej 138/140 ♦ n. skrót. zreduk. □ elipt.; *off* 'nurt awangardowy, niekomercyjny i eksperymentalny – w teatrze, ale i w innych dziedzinach sztuki' – SJP2 ► CHINATOWN

OJ

osiedle Olechów-Janów ♦ n. skrót. akronim. □ skrót.; krócej nazywane od pierwszych liter obydwu członów nazwy (OJ)

OKRĄGLAK

pawilon handlowy stojący przy skrzyżowaniu ulicy Ignacego Paderewskiego z ulicą Konstantego Ciołkowskiego ♦ n. ch. charakter. □ uniwerb.; *okrągłak* 'okrągła budowla' – SWJP ► ANATOL, KAPELUSZ, KAPELUSZ ANATOLA

OPERA

budynek Teatru Wielkiego stojący na placu Generała Henryka Dąbrowskiego, w którym przede wszystkim wystawiane są spektakle operowe ♦ n. meton. □ odapelat.

OPERETKA

budynek Teatru Muzycznego znajdujący się przy ulicy Północnej 47/51, w którym wystawiane są przede wszystkim operetki ♦ n. meton. □ odapelat.

OSIEDLE KRÓLÓW

osiedle Olechów ♦ n. ch. charakter. □ zest.; znajdujące się na nim ulice mają pamiątkowe nazwy odwołujące się między innymi do książąt polskich – np. ulica Bolesława Krzywoustego [Bolesław III Krzywousty urodził się w 1085 lub 1086, a zmarł w 1138 roku, był polskim księciem i władcą Małopolski i Śląska – EPWN], ulica Kazimierza Odnowiciela [Kazimierz I Odnowiciel urodził się w 1016, a zmarł w 1058 roku, był polskim księciem – EPWN], ulica Henryka Brodatego [Henryk I Brodaty urodził się około 1168, a zmarł w 1238 roku, był polskim księciem, władcą dzielnicy wrocławskiej – EPWN]; na tym terenie znajduje się także ulica Króla Bolesława Śmiałego [Bolesław II Szczodry, zwany Śmiałym, urodził się około 1042, a zmarł w 1081 lub 1082 roku, był królem Polski od 1076 roku – EPWN] – co ciekawe nieopodal, na tym samym osiedlu, znajduje się ulica Bolesława Szczodrego upamiętniająca tego samego władcę

OSIEDLE LUMUMBY

osiedle akademickie Uniwersytetu Łódzkiego zwane Lumumbowem ♦ n. pam. □ zestaw.; nazwa odnosi się do znajdującej się na osiedlu ulicy Patrice'a Lumumby ► LUMBY, LUMPY, LUMUMBOWO, LUMUMBÓW

OSIEDLE MIRMIAŁA

osiedle im. Józefa Montwiłła-Mireckiego ♦ n. ekspr. żart. □ zestaw.; nazwa wynikająca ze skojarzenia pierwszego członu na-

zwiska *Montwiłł* z imieniem *Mirmił* – postaci z komiksu *Kajko i Kokosz*

OSTOJA ŁÓDZKIEJ PATOLOGII

ulica Legionów ♦ n. ekspr. pejorat. □ zestaw.; nazywana tak ze względu na zaniedbane budynki i ogólne przekonanie o niskim poziomie życia tamtejszych mieszkańców; *patologia* ‘formy życia społecznego odbiegające od stanu normalnego, nieakceptowane przez ogół, pozostające w sprzeczności z wartościami światopoglądowymi uznawanymi przez daną społeczność, uznawane przez nich za wynaturzenia’ – SWJP ► 11 LISTOPADA, MENELSKA, OBROŃCÓW, OBROŃCÓW STALINGRADU

PAŁAC POZNAŃSKIEGO

budynek Muzeum Miasta Łodzi (od 1975 roku) stojący przy ulicy Ogrodowej 15 ♦ n. dzierz. □ zestaw.; w latach 1877–1900 pałac należał do łódzkiego fabrykanta Izraela Poznańskiego, po jego śmierci rodzina Poznańskich przebywała w pałacu do czasów I wojny światowej – ŁPiW ► ŁÓDZKI LUWR*

PAPUGI

skrzyżowanie ulicy Lutomierskiej z ulicą Zachodnią ♦ n. ch. asocj., n. lok. □ odapelat.; nieoficjalna nazwa prawdopodobnie odnosi się do określenia *papuga* oznaczającego ‘adwokata, prawnika’ – SSiMP; w budynku na rogu północno-wschodnim skrzyżowania znajduje się kancelaria adwokacka

PARAGRAF

budynek Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego zbudowany na planie znaku paragrafu – jego kształt najlepiej widać z lotu ptaka ♦ n. meton. □ odapelat.

PARK JULIANOWSKI

park im. Adama Mickiewicza znajdujący się na terenie osiedla Julianów ♦ n. lok. □ zestaw. [osiedle Julianów – część administracyjnej dzielnicy Bałuty; oficjalna nazwa osiedla utworzona

została od imienia Juliusz, łódzkiego fabrykanta Juliusza Józefa Heinzla – NMŁ] ► JULIANÓW

PARK KOLEJARZY

park im. Stanisława Moniuszki ♦ n. meton., n. lok. □ zest.; znajdujący się obok Dworca Łódź Fabryczna (będącego przede wszystkim dworcem kolejowym, choć jego część stanowi również dworzec autobusowy) ► KOLEJNIAK, PARK KOLEJOWY

PARK KOLEJOWY

znajdujący się obok Dworca Łódź Fabryczna park im. Stanisława Moniuszki ♦ n. meton., n. lok. □ zestaw. ► PARK KOLEJARZY, KOLEJNIAK

PARK/SKWER MŁODOŚCI

skwer im. Henryka Dubaniewicza ♦ n. daw. □ zestaw.; przed 1994 rokiem noszący nazwę *Skwer Młodości*; jego nazwa może wiązać się z sąsiedztwem szkół, w których uczy się młodzież – NMŁ

PARK NA STOKACH

park im. Generała Mariusza Zaruskiego znajdujący się na osiedlu Stoki ♦ n. lok. □ zestaw. ► MUSZLA

PARK PEDALSKI

park Podolski ♦ n. ekspr. pejorat □ kontamin.; nazwa nieoficjalna wynikająca z dużego podobieństwa przymiotników *podolski* i *pedalski* ► SKAŁKI

PARK PRZY METALOWCU

park Miejski przy ulicy Leczniczej znajdujący się blisko terenów klubu MKS Metalowiec Łódź ♦ n. lok. □ zestaw.

PARK ŚLEDZIA

park Staromiejski ♦ n. meton. □ zestaw.; w przeszłości na jego terenie znajdowały się sklepy i magazyny śledzi – SDŁ ► SZACHER MACHER

PARK ŚWIĘTOKRZYSKI

park im. Henryka Sienkiewicza ♦ n. lok. □ zestaw; nazywany świętokrzyskim ze względu na znajdujący się nieopodal kościół pw. Podwyższenia Świętego Krzyża – SDŁ

PASAŻ

budynek centrum handlowego Pasaż Łódzki znajdującego się przy alei Jana Pawła II 30 ♦ n. skróć. zreduk. □ elipt.

PASEK

aleja Leona Schillera łącząca ulicę Piotrkowską z ulicą Henryka Sienkiewicza ♦ n. ch. asocj. □ dezintegr.-sufiks.; aleja często nazywana *Pasażem Schillera* – człon *Pasaż* często kojarzony jest z apelatywem *pasek*

PATELНИЯ

skrzyżowanie ulicy Radwańskiej z aleją Politechniki ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; prawdopodobnie swą nieoficjalną nazwę zawdzięcza temu, że w tym miejscu latem dotkliwie odczuwa się upał – EI; *patelnia* ‘mocno nasłonecznione, odsłonięte miejsce’ – SPP

PATO

osiedle Stare Polesie ♦ n. ekspr. pejorat. □ dezintegr. od wyrazu *patologia*; człon obcego pochodzenia *pato-* (gr. *páthos* ‘choroba, cierpienie’ – SWO) wskazuje na *patologię* ‘formę życia społecznego odbiegającą od stanu normalnego, nieakceptowaną przez ogół, pozostającą w sprzeczności z wartościami światopoglądowymi uznawanymi przez daną społeczność za wynaturzenia’ – SWJP ► PATOPOLESIE

PATOPOLESIE

osiedle Stare Polesie ♦ n. ekspr. pejorat. □ prefiks.; prefiks *pato-* pełni te samą w funkcję co w nazwie *Pato* ► PATO

PAW

rzeźba *Drzewko Solidarności* na rondzie Solidarności ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; korona drzewka może przypominać pawia ogon ► MOTYL

PD

plac Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. skrót. akronim. □ skrót. od nazwy półoficjalnej *plac Dąbrowskiego* [Jan Henryk Dąbrowski – żył w latach 1755–1818, był generałem, twórcą Legionów polskich we Włoszech; jego pamięci jest poświęcony tekst polskiego hymnu narodowego, *Mazurka Dąbrowskiego*, autorstwa Józefa Wybickiego – EPWN] ► FONTANNA, PLAC TEATRALNY, PLAC WAGINALNY, VAGINA SQUARE

PEDOFILÓW

osiedle Teofilów ♦ n. ekspr. pejorat. □ kontamin.; osiedle Teofilów to część administracyjnej dzielnicy Bałuty; nazwa nieoficjalna wynika z podobieństwa podstaw słowotwórczych *Teofilów* i *pedofil* ► GEJOFILÓW, TEO, TEOFIL, TEOFKA, TEOŚKA

PĘKNIĘTE SERCE

1. pomnik *Martyrologii Dzieci* mający kształt pękniętego serca ♦ n. meton. □ zestaw.; 2. park im. Szarych Szeregów, w którym stoi pomnik *Martyrologii Dzieci* ♦ n. lok. □ zestaw.

28. Pęknięte Serce

PIECHAL

budynek Szkoły Podstawowej nr 35 im. Mariana Piechala stojący przy ulicy Tadeusza Kutrzeby 4 ♦ n. pam. □ od nz. [Marian Piechal żył w latach 1905–1989, był poetą piszącym wiersze między innymi o tematyce robotniczej – np. *Krzyk z miasta* z 1929 roku – EPWN]

PIETRYNA

ulica Piotrkowska – główna ulica Łodzi ♦ n. skrót. zreduk. □ dezintegr.-sufiks.; jej oficjalna nazwa obowiązuje od 1823 roku – wcześniej był to gościniec piotrkowski prowadzący do znajdującego się w województwie łódzkim miasta Piotrków Trybunalski – NMŁ ► BIGIEL, DEPTAK, KEBAB STREET, KEBABÓW, P STREET*

PIGALAK

ulica Generała Romualda Traugutta ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; *pi-galak* ‘potoczne określenie terenu miasta, na którym można spotkać osoby oferujące usługi seksualne’ – SSiMP, w Łodzi często spotyka się je na ulicy Traugutta przy Łódzkim Domu Kultury; nazwa *Pigalak* nawiązuje do paryskiego placu Pigalle, który słynie z mieszczących się na nim domów publicznych, kin czy sklepów erotycznych – PG

PIŁSUDSKI

budynek Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego ♦ n. pam. □ eliptyczny. [Marszałek Józef Piłsudski żył w latach 1867–1935 – był między innymi politykiem, mężem stanu, Marszałkiem Polski, komendantem Polskiej Organizacji Wojskowej, Naczelnikiem Państwa i Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych; już za życia stał się symbolem wyzwolenia narodowego i uzyskania przez Polskę niepodległości – EPWN] ► WARYNIEC, WARYŃSKI

PIONIEREK

1. teren targowiska Pionier ♦ n. ekspr. deminut. □ sufiks.;
2. budynek domu handlowego Pionier stojący przy ulicy Jarosława Dąbrowskiego 91A ♦ n. ekspr. deminut. □ sufiks. ► DA-BRÓWKA

PIZDA ŁÓDZKA

fontanna na placu Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ekspr. wulg. □ zestaw.; obiekt według założeń przedstawia falę, jednak łodzianom kształt ten kojarzy się między innymi z żeńskim narządem płciowym – jego wulgarne określenie *pizda* potęguje wyrażenie negatywnego stosunku osób oglądających do fontanny – SPPiW ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

PLAC BEFORE PIOTRKOWSKA

plac Komuny Paryskiej ♦ n. kult. □ zestaw.; na placu stał niewysoki murek otaczający tamten teren – było to miejsce towarzyskich spotkań łodzian (szczególnie wieczorem), które poprzedzały zasadniczą część zabawy odbywającej się w lokalach i klubach stojących przy ulicy Piotrkowskiej (*bifor* od ang. *before* ‘przed’ – spożywanie alkoholu przed docelową imprezą, zwykle w pubie, na domówce lub w plenerze – WSAP, SSiMP) ► MUREK, PRL

PLAC TEATRALNY

plac Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. meton. □ zestaw.; na nim znajduje się Teatr Wielki ► FONTANNA, PD, PLAC WAGINALNY, VAGINA SQUARE

PLAC WAGINALNY

plac Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj., n. lok. □ zestaw.; na nim znajduje się fontanna, według założeń mająca przedstawiać falę, jednak łodzianom jej kształt kojarzy się między innymi z *waginą* ‘końcowym odcinkiem żeńskich dróg płciowych’ – WSWO, co odzwierciedla nawiązująca do skojarzenia ta nieoficjalna nazwa placu ► FONTANNA, PD, PLAC TEATRALNY, VAGINA SQUARE

29. Plac Waginalny

PLASTYCZNA

budynek Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego stojący przy ulicy Wojska Polskiego 121 (w latach 1945–1996 uczelnia nosiła nazwę Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych, nazywano ją potocznie *Szkołą Plastyczną*) ♦ n. meton. □ elipty. ► PLASTYK

PLASTYK

budynek Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego stojący przy ulicy Wojska Polskiego 121 (w latach 1945–1996 uczelnia nosiła nazwę Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych) ♦ n. meton. □ *uniwerb.* ► PLASTYCZNA

PŁASZCZKA

budynek Dworca Łódź Fabryczna stojący na placu Bronisława Sałacińskiego 1 ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; jego dach kształtem przypomina płaszczkę ► FABRYCZNA, STACJA KOSMICZNA ŁÓDŹ FABRYCZNA

30. Płaszczka

PODKOWA

skwer przy skrzyżowaniu ulicy Zbocze i ulicy Jana Dębowskiego ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; teren kształtem przypominający podkowę

31. Podkowa

POGONKA

ulica Stefana Pogonowskiego; nieoficjalny urbanonim stanowi podstawę nazwy cyklu koncertów Pogonka House Gig, które odbywają się w jednym z mieszkań kamienicy stojącej przy Pogonowskiego 45 ♦ n. ekspr. deminut., n. pam. □ dezintegr.-sufiks. [Stefan Pogonowski żył w latach 1895–1920, był kapitanem Wojska Polskiego – EPWN] ► ZAKĄT-NA

POLIBUDA

teren obejmujący najbliższe sąsiedztwo alei Politechniki, wokół której skupiony jest kampus Politechniki Łódzkiej zwanej *Polibudą* ♦ n. lok. □ od chremat.

POŁUDNIOWA

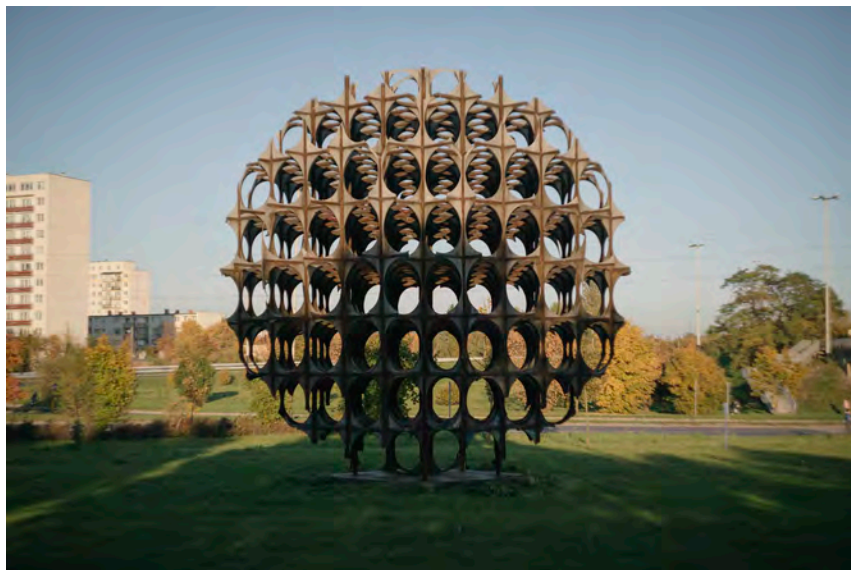
ulica Rewolucji 1905 r. ♦ n. daw. □ sufiks.; ulica Południowa w latach 1821–1915, 1918–1940, 1945–1955 – MAK [w czasie rewolucji 1905 roku toczono walki z Kozakami i żandarmerią carską na ówczesnej ulicy Południowej, którą w 1955 roku w 50. rocznicę upamiętniającą tamte wydarzenia nazwano ulicą Barykad 1905 r., jednak po kilku miesiącach przemianowano ją na ulicę Rewolucji 1905 r. – NMŁ]

POMNIK KAMIENICY

kamienica stojąca przy ulicy Piotrkowskiej 164 ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; nazwana tak przez grupę *urząd*® *miasta* (łódzkich artystów i plastyków), która w 1981 roku w ten sposób manifestowała swoją niezgodę na wyburzenie kolejnych kamienic w mieście – FBR

POMNIK KURZU

rzeźba Ryszarda Popowa stojąca przy skrzyżowaniu ulicy Maratońskiej z aleją Generała Zygmunta Waltera-Janke – BŁ, KMŁ ♦ n. ekspr. pejor., n. ch. asocj. □ zestaw.; nazywana tak prawdopodobnie ze względu na swoją ażurową formę, na której osadza się kurz

32. Pomnik Kurzu

PONIACZ

park im. Księcia Józefa Poniatowskiego ♦ n. skrót. zreduk. □ dezintegr. [książę Józef Antoni Poniatowski żył w latach 1763–1813, był generałem, uczestnikiem powstania kościuszkowskiego, naczelnym wodzem wojsk Księstwa Warszawskiego – EPWN]
► PONIAT, PONIATO(W)SZCZAK

PONIAT

park im. Księcia Józefa Poniatowskiego ♦ n. skrót. zreduk. □ dezintegr. ► PONIACZ, PONIATO(W)SZCZAK

PONIATO(W)SZCZAK

park im. Księcia Józefa Poniatowskiego ♦ n. pam. □ dezintegr.-sufiks. ► PONIACZ, PONIAT

PRL

plac Komuny Paryskiej ♦ n. skróc. akronim. □ skróc.; nazwa nawiązująca do pierwszego członu jej oficjalnego odpowiednika (*komuna* 'pot. komunizm, komuniści' – SJP) oraz do działającego tam do 2015 roku Klubu PRL [*PRL* 'Polska Rzeczpospolita Ludowa – nazwa państwa polskiego obowiązująca w latach 1952–1989' – WSSiS] ► MUREK, PLAC BEFORE PIOTRKOWSKA

PROMIENISTYCH

park im. Szarych Szeregów ♦ n. daw. □ elipt.; do 1994 roku park Promienistych ► PROMYK

PROMYK

park im. Szarych Szeregów ♦ n. ekspr. deminut., n. daw. □ dezintegr.-sufiks.; do 1994 roku park Promienistych [nazwa oddaje hołd młodzieżowemu łódzkiemu oddziałowi Gwardii Ludowej – NMŁ] ► PROMIENISTYCH

PRZEJAZD

ulica Juliana Tuwima ♦ n. daw. □ odapelat.; w latach 1826?–1915, 1918–1940, 1945 i 1947–1954 ulica Przejazd – MAK

PRZESIADKOWO

przystanek Piotrkowska-Centrum – tramwajowe centrum przesiadkowe ♦ n. ch. charakter. □ uniwerb. ► JEDNOROŻCE, KATEDRA JEDNOROŻCÓW*, STACJA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A, STACJA PRZEŁADUNKOWA, STAJNIA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A, STACYJKOWO

PRZYBYSZA

ulica Stanisława Przybyszewskiego ♦ n. pam. □ dezintegr.-sufiks. [Stanisław Przybyszewski żył w latach 1868–1913, był pisarzem i autorem takich dzieł jak: manifest *Confiteor*, dramat *Matka* czy powieść *Krzyk* – EPWN]

PSIE POLE

teren między ulicą Lutomierską a ulicą Drewnowską na wysokości ulicy Jana Karskiego ♦ n. meton. □ zestaw.; mieszkańcy okolicznych domów wychodzą na ów teren z psami na spacer

PUSTKOWO

budynek centrum handlowo-rozrywkowego Sukcesja stojący przy alei Politechniki 1 ♦ n. meton. □ sufiks.; powszechnie uznaje się go za najrzadziej odwiedzany w porównaniu ze wszystkimi tego typu galeriami w Łodzi, a zatem jest to przestrzeń pusta, w której brakuje klientów

PW

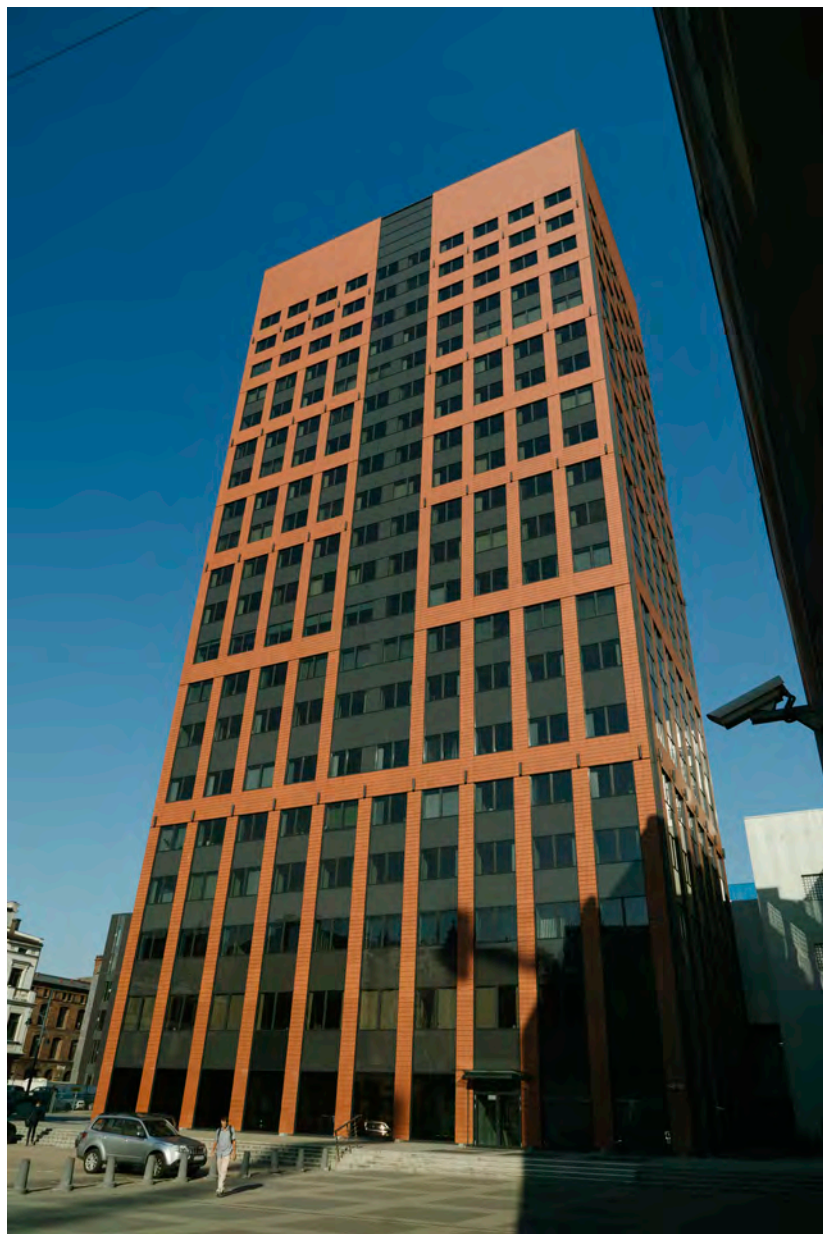
plac Wolności ♦ n. skrót. akronim. □ skrót.; nazwa obowiązująca od 1919 roku, nadana w celu uczczenia pierwszej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości – NME

RADEGAST

osiedle Radogoszcz ♦ n. daw. □ od n. miejsc.; w latach 1940–1945 osiedle Radegast – niemiecka nazwa osiedla – MAK

RED TOWER

biurowiec przy ulicy Piotrkowskiej 148 ♦ n. ch. charakter. □ zestaw.; nazywany tak ze względu na czerwony kolor zewnętrznych ścian budynku i jego znaczącą wysokość, ang. *red* 'czerwony' oraz *tower* 'wieża' – WSAP

33. Red Tower

RETKA

osiedle Retkinia ♦ n. ekspr. deminut. □ dezintegr.-sufiks.; część administracyjnej dzielnicy Polesie; największe osiedle mieszkaniowe Łodzi ► RETKIŃ, RTK, ERTEKA

RETKIŃ

osiedle Retkinia ♦ n. skrót. zreduk. □ paradygm. ► RETKA, RTK, ERTEKA

ROGATKI

osiedle Teofilów D (odpowiedź podana przez respondenta) – między ulicą Rydzową a ulicą Szczecińską, osiedle Teofilów C (wg NMŁ) ♦ n. topogr. □ odapelat.; *rogatka* 'dawniej; granica miasta' – SWJP

RONDO CASTORAMY

rondo Majora Alfreda Michała Biłyka ♦ n. lok. □ zestaw.; nazywane tak ze względu na sąsiedztwo sklepu Castorama [Alfred Michał Biłyk żył w latach 1889–1939, był majorem i komendantem łódzkiego garnizonu w latach 1918–1922 – NMŁ]

RONDO LOTNIKÓW

rondo Lotników Lwowskich ♦ n. pam. □ zestaw., elipt. [lotnicy lwowscy – 6. Lwowski Pułk Lotniczy, który bohatercko bronił Łodzi w 1939 r. – SŁ] ► GAGARINA, LOTNICY, RONDO TITOWA

RONDO TITOWA

rondo Lotników Lwowskich ♦ n. daw. □ zestaw.; w latach 1962–1991 rondo Majora Hermana Titowa [Herman Titow żył w latach 1935–2000, był radzieckim kosmonautą, który jako drugi człowiek w historii odbył lot po orbicie ziemskiej; nazwa ronda została nadana w związku z jego wizytą w Łodzi – NMŁ, EPWN] ► GAGARINA, LOTNICY, RONDO LOTNIKÓW

RONDO WARYŃSKIEGO

rondo Solidarności ♦ n. daw. □ zestaw.; w latach 1977–2005 rondo Ludwika Waryńskiego [Ludwik Waryński żył w latach 1856–1889, był działaczem i ideologiem ruchu socjalistycznego – EPWN]

RÓW ZDANOWSKIEJ

odcinek trasy W-Z łączącej wschodnią część miasta z zachodnią ♦ n. ekspr. pejorat., n. pam. □ zestaw.; wkomponowany w bieg alei Marszałka Józefa Piłsudskiego i jej przedłużenia, alei Adama Mickiewicza, między ulicą Jana Kilińskiego i ulicą Stefana Żeromskiego, wybudowany w czasach prezydentury Hanny Zdanowskiej; *rów* '1. podłużny dół wykopany w ziemi – SJP2; 2. podłużna i wąska strefa między pośladkami – SSiMP' [Hanna Zdanowska jest obecnym prezydentem Łodzi – sprawuje władzę w mieście od 2010 roku – UMŁ] ► SZPARA ZDANOWSKIEJ, WUZETKA, W-Z

RTK

osiedle Retkinia (człon *Retkinia* krócej zapisywany jest jako *RTK*) ♦ n. skrót. akronim. □ skrót.; część administracyjnej dzielnicy Polesie; największe osiedle mieszkaniowe Łodzi – NMŁ ► ERTEKA, RETKA, RETKIŃ

RUDA

osiedle Ruda Pabianicka znajdujące się w dzielnicy administracyjnej Górna ♦ n. kult. □ elipt.; do XVII wieku na tym terenie była osada hutniczo-kuźnicza zwana Kuźnicą i Rudą, co pozwala sądzić, że już w tamtych czasach wydobywano tam rudę i przekuwano żelazo – NMŁ

RYNECZEK RYDLA

hala Dąbrowa stojąca przy ulicy Lucjana Rydla ♦ n. ekspr. żart., n. lok. □ zestaw.; nazwa nawiązuje do nazwiska poety i oferty sieci sklepów Lidl Ryneczek Lidla [Lucjan Rydel żył w latach 1870–1918, był poetą, tłumaczem, stanowił pier-

wowzór postaci Pana Młodego z *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego – EPWN]

RYNEK BARLICKI

hala Zielony Rynek – targowisko znajdujące się na placu Norberta Barlickiego ♦ n. lok. □ zestaw. ► BARLICKI, BARLIK, ZIELENIAK

RYNEK BARLICKIEGO

plac Norberta Barlickiego, na którym znajduje się targowisko potocznie zwane rynkiem – SSiMP ♦ n. pam. □ zestaw. ► BARLICKI, BARLIK, ZIELONY, ZIELONY RYNEK

RYNEK LEONARDA

hala Górniak ♦ n. dzież. □ zestaw.; teren należący w przeszłości do fabrykanta Ernesta Leonhardta – w 1904 roku na obszar placu Niepodległości zwany Rynkiem Leonarda przeniesiono targowisko z Górnego Rynku – NMŁ

RYNEK NOWOMIEJSKI

plac Wolności ♦ n. lok., daw. □ zestaw.; w latach 1821–1853 rynek Nowego Miasta, a w latach 1853–1915 Nowy Rynek – MAK

SALEZJANIE

budynek Szkoły Salezjańskiej im. Księdza Bosko znajdującej się przy ulicy Wodnej 34 ♦ meton. □ odapelat.

SAMOBÓJCZA

ulica Helska ♦ n. ekspr. pejorat., n. ch. asocj. □ dezintegr.-sufiks. od wyrazu *samobójstwo*; znajdująca się w okolicy ulicy Limanowskiego zwanej *Limanką*, którą powszechnie uznaje się za dość niebezpieczną część Łodzi

SAMOCHODÓWKA

budynek Zespołu Szkół Samochodowych stojący przy ulicy Proźka 3/5 ♦ n. kult. □ uniwerb.

34. Ser

SER

1. rzeźba *Tkanina* znajdująca się obok restauracji McDonald's (przy ulicy Rokicińskiej 75), która kształtem przypomina kawałek sera z dziurami ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; 2. rzeźba *Zegar Słoneczny* w Parku Staromiejskim, która również kształtem przypomina kawałek sera z dziurami ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.

SERCE ŁODZI

stadion miejski klubu Widzew-Łódź znajdujący się przy alei Marszałka Józefa Piłsudskiego 138 ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; określenie używane jedynie przez kibiców tego klubu – nawiązuje ono do barw klubowych, w których przeważa czerwień (czerwono-biało-czerwone) oraz do uznania przez widzowskich kibiców stadionu klubu jako centralnego i najistotniejszego miejsca w mieście

SIENKA

ulica Henryka Sienkiewicza ♦ n. pam. □ dezintegr. [Henryk Sienkiewicz żył w latach 1846–1916, był pisarzem znanym przede wszystkim z autorstwa powieści historycznych – *Trylogii*, *Quo vadis* czy *Krzyżaków*, w 1905 roku za tę drugą otrzymał literacką Nagrodę Nobla – EPWN]

SIERPNI

ulica 6 Sierpnia ♦ n. pam. □ eliptycz. [6 sierpnia 1914 roku pierwsza kompania kadrowa, utworzona przez marszałka Józefa Piłsudskiego, wyruszyła na teren Królestwa Polskiego do walki z Rosją – EPWN] ► 22 LIPCA

SIÓDEMKI

kamienica stojąca przy ulicy Piotrkowskiej 77 ♦ n. lok., n. meton. □ uniwersb.

SKAŁKI

park Podolski ♦ n. meton. □ sufiks. od wyrazu *skały*; w jego zachodniej części znajdują się charakterystyczne głazy ► PARK PEDALSKI

35. Skałki

POD SKORUPAMI

budynek Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi stojący przy placu Wolności 14 ♦ n. ekspr. żart. □ wyr. przyimk.; *skorupa* (zwykle w l.mn. *skorupy*) 'naczynie z gliny lub podobnego, nieprzeźroczystego materiału, zwłaszcza stare, wyszczerbione' – SWJP ► SKORUPY

SKORUPY

budynek Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi stojący przy placu Wolności 14 ♦ n. meton., n. ekspr. żart. □ odapelat.; *skorupa* (zwykle w l.mn. *skorupy*) ► POD SKORUPAMI

SKRZYŻOWANIE 3K

skrzyżowanie ulic Konstantynowskiej, Krakowskiej i Krzemienieckiej ♦ n. meton. □ zestaw.

SKRZYŻOWANIE MARSZAŁKÓW

skrzyżowanie alei Marszałka Józefa Piłsudskiego z aleją Marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza ♦ n. meton. □ zestaw. [marszałek Józef Piłsudski żył w latach 1867–1935 – był między innymi politykiem, mężem stanu, Marszałkiem Polski, komendantem Polskiej Organizacji Wojskowej, Naczelnikiem Państwa i Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych; już za życia stał się symbolem wyzwolenia narodowego i uzyskania przez Polskę niepodległości; marszałek Edward Rydz-Śmigły żył w latach 1886–1941, był działaczem niepodległościowym, marszałkiem Polski, Naczelnym Wodzem w kampanii wrześniowej 1939 roku – EPWN]

SKRZYŻOWANIE NARKOMANÓW

skrzyżowanie ulicy Stefana Jaracza z ulicą Doktora Stefana Kopcińskiego ♦ n. ekspr. żart., n. ch. asocj. □ zestaw.; nazwa nieoficjalna utworzona prawdopodobnie ze względu na skojarzenie nazwisk *Jaracz* i *Kopciński* z paleniem (pot. *jarac* ‘palić tytoń’ – SPP, pot. *jaranie* ‘palenie papierosów, marihuany, haszyszu’ – SPPCz *kopcić* ‘palić tytoń’ – SPP) ► SKRZYŻOWANIE PALACZY

SKRZYŻOWANIE PALACZY

skrzyżowanie ulicy Stefana Jaracza z ulicą Doktora Stefana Kopcińskiego ♦ n. ekspr. żart., n. ch. asocj. □ zestaw.; pot. *jarac* ‘palić tytoń’ – SPP, *kopcić* ‘palić tytoń’ – SPP ► SKRZYŻOWANIE NARKOMANÓW

SKWER ŁABĘDZI

skwer im. Świętego Maksymiliana Marii Kolbego, na którym znajduje się rzeźba przedstawiająca łabędzie ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.

36. Skwer Łabędzi

SKWER STASZICA

skwer Gdański ♦ n. lok. □ zestaw.; do skweru od strony północnej dochodzi ulica Księdza Stanisława Staszica [Stanisław Staszic żył w latach 1755–1826, był filozofem, uczonym, księdzem, autorem pierwszego opisu podłódzkich terenów wskazującego na ich przydatność do przemysłu włókienniczego – EPWN, NMŁ]

SPACEROWA

aleja Tadeusza Kościuszki ♦ n. daw. □ od n. miejsc.; w latach 1840–1915 była to ulica Spacerowa lub ulica Promenada, jej część była też nazywana ulicą Nowospacerową, Nową Promenadą lub Małą Promenadą – NMŁ

SPOŻYWCZAK

budynek Zespołu Szkół Przemysłu Spożywczego stojący przy ulicy Franciszkańskiej 137 ♦ n. meton. □ uniwerb.

SROM

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ekspr. pejor., n. ch. asocj. □ odapelat.; obiekt według założeń przedstawia falę, jednak łodzianom kształt ten kojarzy się między innymi z żeńskim narządem płciowym zwanym *sromem* – SWJP ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

STACJA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A

przystanek Piotrkowska-Centrum ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; niejasna etymologia nazwy, można jednak przypuszczać, iż występujący w dopełniaczu człon (*tęczowego/-ych*) *jednorożca/-ów* wymyślono z powodu tęczowych kolorów dachu przystanku – takie zestawienie barw powszechnie kojarzone jest z przedstawieniami jednorożców np. w filmach animowanych dla dzieci ► JEDNOROŻCE, KATEDRA JEDNOROŻCÓW*, PRZESIADKOWO, STACJA PRZEŁADUNKOWA, STACYJKOWO, STAJNIA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A

STACJA KOSMICZNA ŁÓDŹ FABRYCZNA

budynek Dworca Łódź Fabryczna stojący na placu Bronisława Sałacińskiego 1 ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; nazywany tak prawdopodobnie ze względu na nowoczesny wygląd budynku i dominację szklanych elementów ► FABRYCZNA, PŁASZCZKA

STACJA PRZEŁADUNKOWA

przystanek Piotrkowska-Centrum zwany także *Centrum Przesiadkowym* ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; potoczne określenie zmienia charakter przeznaczenia miejsca z osobowego na towarowy

– *przeładunek* ‘przeładowywanie towarów’ – SWJP ► JEDNOROŻCE, KATEDRA JEDNOROŻCÓW*, PRZESIADKOWO, STACJA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A, STACYJKOWO, STAJNIA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A

STACYJKOWO

przystanek Piotrkowska-Centrum zwany między innymi *Stacją Przeładunkową* i *Przeładunkowem* ♦ n. ekspr. żart. □ od n. miejsc. [*Stacyjkowo* (2008) to tytuł serialu animowanego dla dzieci, którego głównymi bohaterami są lokomotywy – FW] ► JEDNOROŻCE, PRZESIADKOWO, STACJA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A, STACJA PRZEŁADUNKOWA, STAJNIA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A

37. Pomnik jednoroźca „Unicorn; A Place For Stars” i Stajnia (dla) (Tęczowych/-ego) Jednoroźców/-a

STAJNIA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A

przystanek Piotrkowska-Centrum ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; niejasna etymologia nazwy, można jednak przypuszczać, że podobnie jak w przypadku Stacji (dla) (Tęczowych/-ego) Jednoroźców/-

-a dwa ostatnie człony nazwy nawiązują do kolorystyki dachu obiektu, natomiast *stajnia* przypuszczalnie pokreśla gabaryty konstrukcji ► JEDNOROŻCE, KATEDRA JEDNOROŻCÓW*, PRZESIADKOWO, STACJA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A, STACJA PRZEŁADUNKOWA, STACYJKOWO

STALINA

aleja Marszałka Józefa Piłsudskiego ♦ n. daw. □ od nz.; ulica Józefa Stalina w latach 1945–1956 – MAK [Józef Stalin żył w latach 1878–1953, był działaczem komunistycznym i dyktatorem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich – EPWN] ► ARMII CZERWONEJ, GŁÓWNA, MARSZAŁEK

STARY CMENTARZ

teren nekropolii złożonej z trzech części odpowiadających różnym wyznaniom religijnym: cmentarz katolicki pw. św. Józefa, cmentarz prawosławny pw. św. Aleksego oraz cmentarz ewangelicko-augsburski; najstarsza łódzka nekropolia ♦ n. kult. □ zestaw.

STRZELCÓW

ulica 28. Pułku Strzelców Kaniowskich ♦ n. pam. □ elipt. [28. Pułk Strzelców Kaniowskich stacjonował w Łodzi i brał udział w walkach we wrześniu 1939 roku – NMŁ] ► HUTORA

STRZELCZYKA

ulica Senatorska ♦ n. daw. □ od nz., elipt.; w latach 1951–1994 ulica Józefa Strzelczyka – MAK [Józef Strzelczyk żył w latach 1901–1942, był działaczem ruchu robotniczego – NMŁ]

STUDNIA MIŁOŚCI

fontanna na placu Wolności ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; według legendy każda para, która obmyje sobie twarze wodą z fontanny, będzie połączona wieczną miłością – ŁNM

SYRENKA

fontanna z postacią kobiety stojąca w alei Artura Rubinsteina
♦ n. ch. asocj. □ sufiks.

38. Syrenka

SZACHER MACHER

park Staromiejski (odpowiedź podana przez respondenta), Rynek Staromiejski przy ulicy Wschodniej (wg SDŁ – hasło *Szacher Markt*) ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; lokalizacja wskazywanego miejsca jest dyskusyjna, a także pojawiają się dwie różne nazwy, jednak obydwie semantycznie odnoszą się do ‘miejsca ciemnych interesów’ – SDŁ; *szacher-macher* ‘oszustwo, niezrozumiała dla patrzących operacja’ – SPCCz; niem. pot. pejor. *szachern* ‘targować się’ – WSNP; niem. *Macher* ‘wykonawca, działacz’ – WSNP niem. *Markt* ‘rynek, targ’ – WSNP ► PARK ŚLEDZIA

SZKLANY DOM

budynek Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego stojący przy ulicy Pomorskiej 171/173 ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; nazywany tak ze względu na duże przeszklone ściany – nazwa ta

nawiązuje też do szklanych domów z *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego – *szklane domy* – czyste, higieniczne, dostępne dla wszystkich, nowoczesne, idealne, utopijne – SSML ► FILO

39. Szklany Dom

SZPARA ZDANOWSKIEJ

biegnący częściowo pod ziemią odcinek trasy W-Z łączącej wschodnią część miasta z zachodnią wybudowany w czasach prezydentury Hanny Zdanowskiej ♦ n. ekspr. pej., n. pam. □ zestaw; arteria na pewnych odcinkach jest odsłonięta i tworzy szczelinę w biegnącej na górze ulicy (*szpara* ‘wąska, podłużna przerwa między elementami położonymi blisko siebie’ – SJP; pot. *szpara* ‘żeński narząd płciowy, pochwa’ – SPP) ► RÓW ZDANOWSKIEJ, WUZETKA, W-Z

SZPITALNA

ulica Generała Karola Kniaziewicza, przy której stoi Wojewódzki Specjalistyczny Szpital im. Władysława Biegańskiego ♦ n. lok., n. daw. □ od n. miejsc.; w 1915 roku widniała na planie jako ulica Szpitalna, być może w pewnym okresie nosiła też nazwę Nowo Szpitalna – MAK, NME, EPWN

SZUFLANDIA

willa Edwarda Hentschela stojąca przy ulicy Wólczańskiej 17 ♦ n. meton. □ od n. miejsc.; budynek przeznaczony dla potrzeb Łódzkiej Spółki Infrastrukturalnej; swoją potoczną nazwę zawdzięcza pojawieniu się w filmie *Kingsajz* (1987) w reżyserii Juliusza Machulskiego jako siedziba Szuflandii – ŁNM

ŚWIERCZEWSKIEGO

ulica Radwańska ♦ n. daw. □ od n.; w latach 1947–1990 ulica Karola Świerczewskiego – MAK [Karol Świerczewski żył w latach 1897–1947, był generałem, uczestnikiem rewolucji październikowej i współtwórcą polskiej armii w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich – NME]

TADEK

pomnik Tadeusza Kościuszki znajdujący się na placu Wolności ♦ n. ekspr. deminut., n. pam. □ elipt., dezintegr.-sufiks. [generał Tadeusz Kościuszko żył w latach 1746–1817, był Najwyższym Naczelnikiem Sił Zbrojnych Narodowych w czasie insurekcji kościuszkowskiej w 1794 roku – EPWN] ► NACZELNIK, TADZIK

TADZIK

pomnik Tadeusza Kościuszki znajdujący się na placu Wolności ♦ n. ekspr. hipokor., n.pam. □ elipt., dezintegr.-sufiks. ► NACZELNIK, TADEK

TEO

1. osiedle Teofilów ♦ n. skróc. zreduk. □ dezintegr. ► GEJOFILÓW, PEDOFILÓW, TEOFIL, TEOFKA, TEOŚKA; 2. budynek Szkół Społecznych Towarzystwa Oświatowego Edukacja im. Księcia Józefa Poniatowskiego – krócej nazywany T.O. (wym. te o) Edukacja; gmach szkoły stoi przy ulicy Inżynierskiej 2/4 ♦ n. skróc. akronim. □ skróc.

TEO A

osiedle Teofilów A im. Władysława Reymonta ♦ n. skróc. zreduk. □ dezintegr.

TEO B

osiedle Teofilów B im. Stefana Żeromskiego ♦ n. skróc. zreduk. □ dezintegr.

TEOFIL

osiedle Teofilów ♦ n. skróc. zreduk. □ dezintegr. ► GEJOFILÓW, PEDOFILÓW, TEO, TEOFKA, TEOŚKA

TEOFKA

osiedle Teofilów ♦ n. ekspr. deminut. □ dezintegr.-sufiks. ► GEJOFILÓW, PEDOFILÓW, TEO, TEOFIL, TEOŚKA

TEOŚKA

osiedle Teofilów ♦ n. ekspr. hipokor. □ dezintegr.-sufiks. ► GEJOFILÓW, PEDOFILÓW, TEO, TEOFIL, TEOFKA

TERESY

ulica Świętej Teresy od Dzieciątka Jezus ♦ n. pam. □ elipt.; w latach 1945–1991 ulica Teresy – MAK [święta Teresa od Dzieciątka Jezus, właśc. Teresa Martin, żyła w latach 1873–1897, była mistyczką i francuską karmelitanką bosą – EPWN]

TRAMWAJ

budynek Wydziału Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Automatyki, Wydziału Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej oraz Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Łódzkiej stojący przy ulicy Wólczańskiej 215 ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; nazywany tak ze względu na wyróżniającą się długość budynku; od 1909 r. była to fabryka Fryderyka Wilhelma Schweikerta, po II wojnie światowej przekształcono ją w Zakłady Przemysłu Wełnianego

im. Ludwika Waryńskiego LODEX, a w latach dziewięćdziesiątych XX wieku otrzymała ją Politechnika Łódzka – ŁPiW
► LODEX

40. Tramwaj

TRÓJKA

budynek III Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki stojący przy ulicy Henryka Sienkiewicza 46 ♦ n. meton. □ uniwerb.

U HENIA WIENIA

budynek Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. Henryka Wieniawskiego znajdujący się przy ulicy Sosnowej 9 ♦ n. pam., n. ekspr. żartob. □ zestaw. [Henryk Wieniawski żył w latach 1835–1880, był skrzypkiem i kompozytorem, a w latach 1872–1874 wziął udział w *tournée* wraz z Arturem Rubinsteinem – EPWN]

UĆ

miasto Łódź (wym. niepoprawna z delabializacją w nagłosie: uć) ♦ n. ekspr. żart. □ dezintegr. ► DETROIT, EUDEZET, ŁDZ

UROCZYSKO

las Lublinek, zwany też Uroczyskiem Lublinek ze względu na obecność podmokłych terenów ♦ n. topogr. □ odapelat.; *uroczyisko*
 '1. pustkowie, teren trudno dostępny, najczęściej bagnisty, leśny;
 2. część terenu (najczęściej leśnego) oddzielona naturalnymi granicami' – SWJP

USTA

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; obiekt, postawiony w czasie prezydentury Jerzego Kropiwnickiego, według założeń przedstawia fałę, jednak łodzianom kształt ten kojarzy się między innymi z wykrzywionymi ustami ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

USTA KROPIWNICKIEGO

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj., n. pam. □ zestaw. [Jerzy Kropiwnicki urodził się w 1945 roku, w latach 2002–2010 był prezydentem Łodzi – EPWN] ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

USTA KROPY

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj., n. pam. □ zestaw. ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

VAGINA SQUARE

plac Generała Henryka Dąbrowskiego, na którym znajduje się fontanna ♦ n. ekspr. żart. □ zestaw. zapożycz. z ang.; według założeń mająca przedstawiać fałę, jednak łodzianom jej kształt kojarzy się między innymi z żeńskim narządem płciowym, co odzwierciedla nawiązująca do skojarzenia jedna z nieoficjalnych nazw placu; *vagina* 'pochwa', *square* 'plac, rynek' – WSAP ► FONTANNA, PLAC TEATRALNY, PLAC WAGINALNY, PD

WAGINA

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; *wagina* 'końcowy odcinek żeńskich dróg płciowych, pochwa' – WSWO ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

WAGINA KROPIWNICKIEGO

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ekspr. pej., n. pam. □ zestaw.; według założeń przedstawia fałę, jednak łodzianom kształt ten kojarzy się między innymi z żeńskim narządem płciowym – *wagina* 'końcowy odcinek żeńskich dróg płciowych, pochwa' ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

WARGI

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj. □ odapelat.; obiekt według założeń przedstawia fałę, jednak łodzianom kształt ten kojarzy się między innymi z wargami ust ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA,

SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

WARGI KROPIWNICKIEGO

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj., n. pam. □ zestaw. ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI SROMOWE

WARGI SROMOWE

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; obiekt według założeń przedstawia fałę, jednak łodzianom kształt ten kojarzy się między innymi z *wargami sromowymi* 'dwoma fałdami skórnymi zamykającymi szparę sromu oraz dwoma mniejszymi, znajdującymi się wewnątrz tamtych, otaczającymi przedsiemek pochwy' – SJP ► CIPA, CIPKA, CIPKA KROPIWNICKIEGO*, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO

WARYNIEC

budynek Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego stojący przy ulicy Gdańskiej 100/102 ♦ n. daw., n. pam. □ elipt., dezintegr.-sufiks.; w latach 1949–1990 była to Biblioteka Miejska im. Ludwika Waryńskiego [Ludwik Waryński żył w latach 1856–1889, był działaczem i ideologiem ruchu socjalistycznego – EPWN] ► PIŁSUDSKI, WARYŃSKI

WARYŃSKI

budynek Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego stojący przy ulicy Gdańskiej 100/102 ♦ n. daw., n. pam. □ elipt., od n. ► PIŁSUDSKI, WARYNIEC

WDZ

osiedle Widzew (człon *Widzew* krócej zapisywany jako WDZ)
♦ n. skrót. akronim. □ skrót.; część dzielnicy administracyjnej
Widzew – NMŁ ► CZERWONE OSIEDLE, WIDZEWEK, ŻY-
DZEW

WENECJA

park im. Juliusza Słowackiego usytuowany na podmokłym te-
renie ze zbiornikiem wodnym ♦ n. ch. asocj. □ od n. miejsc. [*We-
necja* (wł. *Venezia*) – miasto w północno-wschodnich Włoszech
zbudowane na lagunie, pośród przybrzeżnych wysepek, po-
przecinane kanałami wodnymi – EPWN]

WIDZEWEK

osiedle Widzew ♦ n. ekspr. deminut. □ sufiks. ► CZERWONE
OSIEDLE, WDZ, ŻYDZEW

WIERZBA

ulica Wierzbowa ♦ n. skrót. zreduk. □ odapelat.

WIEŻA BABEL

budynek XIV Domu Studenta Uniwersytetu Łódzkiego Wieża
Babel stojący przy ulicy Jana Matejki 21/23 ♦ n. ch. asocj. □ ze-
staw. ► BABEL

WŁÓKIENKA

ulica Włókiennicza ♦ n. ekspr. deminut. □ dezintegr.-sufiks.

WODNIAK

1. targowisko Wodny Rynek ♦ n. topogr. □ uniwerb. ► WOD-
NIAŚ; 2. plac Zwycięstwa ♦ n. topogr. □ uniwerb.; w XIX wieku
i do lat 70. XX wieku na placu znajdowało się targowisko zwa-
ne Wodnym Rynkiem ze względu na znaczną ilość wód grun-
towych na tym obszarze – NMŁ ► WODNY RYNEK

41. Wieża Babel

WODNIAŚ

targowisko Wodny Rynek ♦ n. ekspr. hipokor. □ uniwerb.
▶ WODNIAK

WODNY RYNEK

plac Zwycięstwa ♦ n. daw. □ zestaw. ▶ WODNIAK

WÓLKA

1. ulica Wólczańska ♦ n. ekspr. deminut. □ dezintegr.-sufiks;
2. teren obejmujący najbliższe sąsiedztwo ulicy Wólczańskiej;
w XIX wieku osada włókiennicza vel prządnicza o nazwie
Wólka vel Spinnlinie (niem. *spinnen* 'prząść', *Linie* 'linia, trasa'
– TRPWN), która obejmowała teren od Zachodniej strony ulicy
Wólczańskiej do Gdańskiej (MAK) ♦ n. lok., n. ekspr. deminut.
□ od n. miejsc.

WRÓBLA

ulica Walerego Wróblewskiego ♦ n. skrót. zreduk., n. pam.
□ dezintegr. [Walery Wróblewski żył w latach 1836–1871, był
między innymi działaczem politycznym, generałem Komuny
Paryskiej i przedstawicielem Polski w Radzie Generalnej
I Międzynarodówki – EPWN, NMEJ] ▶ WRÓBELKA

WRÓBELKA

ulica Walerego Wróblewskiego ♦ n. ekspr. deminut., n.pam.
□ dezintegr.-sufiks. ▶ WRÓBLA

WTC

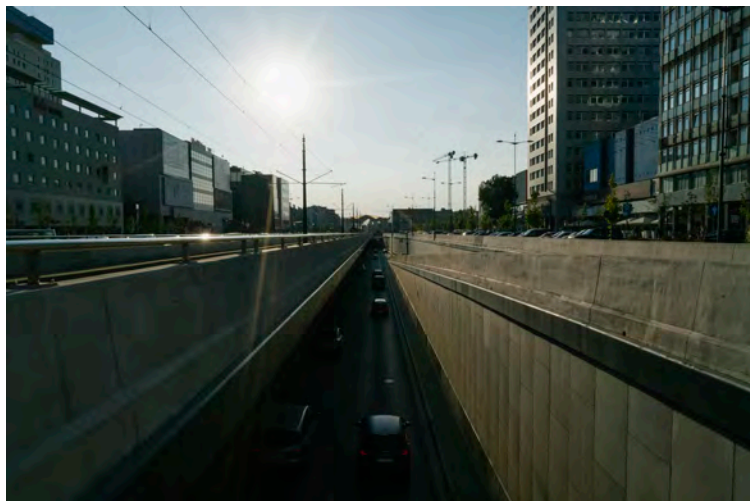
dwa wieżowce Textilimpexu (stojące przy ulicy Generała Romualda Traugutta 25) i Łódzkiego Ośrodka Geodezji (znajdującego się przy ulicy Generała Romualda Traugutta 21/23) przypominające nowojorskie wieże World Trade Center (WTC)
♦ n. ch. asocj., n. skrót. akronim. □ skrót.

42. WTC

WUZETKA

odcinek trasy W-Z (wym.: wu zet) łączącej wschodnią część miasta z zachodnią ♦ n. ekspr. żart., kier. □ sufiks. ► RÓW ZDANOWSKIEJ, SZPARA ZDANOWSKIEJ, W-Z

43. Wuzetka

WYDZIAŁ GIER I ZABAW

budynek Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego stojący przy ulicy Jana Matejki 22/26 ♦ n. ekspr. żart. □ zestaw; swoją nieoficjalną nazwę zawdzięcza panującego wśród części studentów przeświadczenia dotyczącego łatwych studiów na kierunkach oferowanych przez tę jednostkę – FV

W-Z

odcinek trasy W-Z łączącej wschodnią część miasta z zachodnią ♦ n. skrót. akronim. □ skrót. ► RÓW ZDANOWSKIEJ, SZPARA ZDANOWSKIEJ, WUZETKA

Z PIEKŁA RODEM

skrzyżowanie ośmiu ulic na osiedlu Nowosolna: Brzezińskiej (wpadającej z dwóch przeciwległych końców), Jana Kasprowi-

cza, Grabińskiej, Byszewskiej, Wiączyńskiej, Pomorskiej i Jugosłowiańskiej ♦ n. ekspr. pejorat. □ zestaw.; nazywane tak ze względu na liczbę i układ ulic spotykających się w jednym punkcie, które powodują, iż przejazd przez nie jest utrudniony – obecnie na skrzyżowaniu ruch kierowany jest sygnalizacją świetlną, jednak do niedawna brakowało jej, co w dużym stopniu utrudniało ruch; *coś z piekła rodem* ‘o czymś podstępym, chytrym’ – WSFzP

44. Z Piekła Rodem

ZAKĄTNA

ulica Stefana Pogonowskiego ♦ n. daw. □ odapelat.; w 1913 roku widniała na planie Łodzi jako ulica Zakątna – nazwa ta obowiązywała do 1915 roku, a następnie w okresach 1918–1936 i 1945–1990 – MAK, NML ► POGONKA

ZAWISZY

ulica Zawiszy Czarnego ♦ n. pam. □ elipt. [Zawisza Czarny z Garbowa – jego data urodzenia jest nieznaną, zmarł w 1428 roku, brał udział w wielu wojnach i bitwach, wślawił się swoim udziałem w bitwie pod Grunwaldem, był wzorem prawdziwego rycerza – EPWN]

ZDROWIE

park im. Marszałka Józefa Piłsudskiego ♦ n. lok. □ od n. miejsc.; zwany także *Parkiem na Zdrowiu* – człon *Zdrowie* odnosi się do

określenia tamtejszych terenów dzielnicy Polesie, które obfitują w tereny zielone i sprzyjają zdrowiu oraz dobremu samopoczuciu – NML

ZELLINÓWKA

plac Generała Józefa Hallera ♦ n. dzierz., n. daw. □ uniwerb.; część terenu niegdyś należącego do Fryderyka Sellina (wym.: zellina) – NML; [generał Józef Haller żył w latach 1873–1960, był między innymi dowódcą naczelnym Armii Polskiej we Francji w latach 1918–1919 i członkiem rządu Rzeczypospolitej Polskiej na emigracji w latach 1940–1943 – EPWN] ► CZOŁGI

ZGIERÓWA

ulica Zgierska ♦ n. ekspr. augment. □ dezintegr.-sufiks.

ZIELENIAK

hala Zielony Rynek ♦ n. meton. □ odpelt. rodz.; targowisko znajdujące się na placu Norberta Barlickiego – nazywane zieleniakiem ze względu na nazwę hali, a także na sprzedawane tam warzywa – *zieleniak* ‘sklep, kiosk, targowisko z warzywami i owocami’ – SPP ► BARLICKI, BARLIK, RYNEK BARLICKI

ZIELONA KAMIENICA

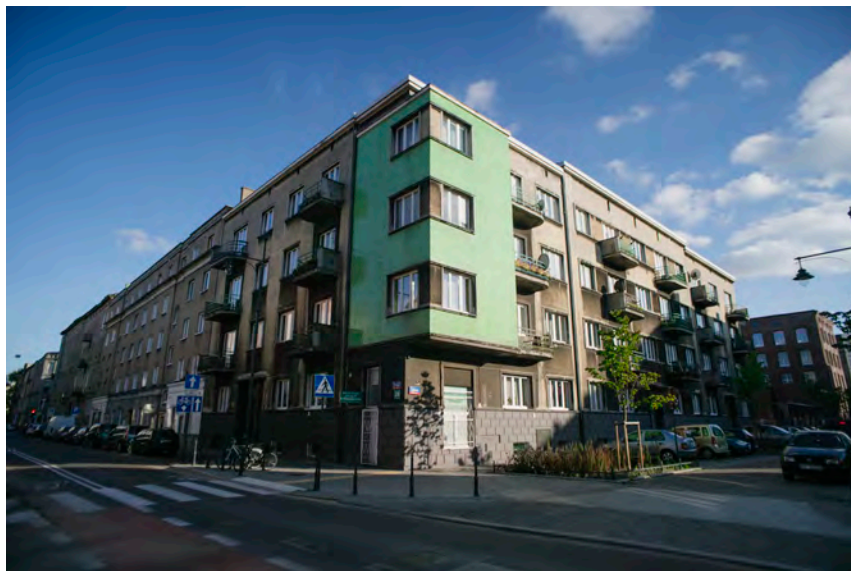
kamienica stojąca przy alei 1 Maja 28 ♦ n. ch. charakter. □ zestaw.; nazywana tak ze względu na częściowo zielony front budynku

ZIELONE OSIEDLE

osiedle Widzew-Wschód ♦ n. ch. charakter. □ zestaw.; część osiedla Widzew, stoją na nim pomalowane na zielono bloki mieszkalne

ZIELONKA

teren obejmujący najbliższe sąsiedztwo ulicy Zielonej ♦ n. ekspr. deminut., n. lok. □ dezintegr.-sufiks.

45. Zielona Kamienica

46. Zielone Osiedle

ZIELONY

plac Norberta Barlickiego, na którym znajduje się hala Zielony Rynek ♦ n. lok. □ elipt. ► BARLICKI, BARLIK, RYNEK BARLICKIEGO, ZIELONY RYNEK

ZIELONY RYNEK

plac Norberta Barlickiego, na którym znajduje się hala Zielony Rynek ♦ n. lok. □ zestaw. ► BARLICKI, BARLIK, RYNEK BARLICKIEGO, ZIELONY

ZŁOTY RÓG

skrzyżowanie ulicy 6 Sierpnia z ulicą Wólczańską ♦ n. ch. asocj. □ zestaw.; najprawdopodobniej wytłumaczenie nieoficjalnej nazwy odeszło w niepamięć, natomiast zachowały się wspomnienia, iż na Złotym Rogu odbywały się walki chuliganów walczących o panowanie w tym miejscu, zatem można nieoficjalną nazwę odnieść do złotego rogu pojawiającego się w *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego, który symbolizuje walkę – SSL

ŻYDZEW

dzielnica Widzew ♦ n. ekspr. pejorat. □ kontamin.; w środowisku kibicowskim określenie *Żyd* jest obraźliwe, stąd przekształcenie nazwy klubu (prawdopodobnie autorstwa kibiców ŁKS) z jego użyciem ► CZERWONE OSIEDLE, WDZ, WIDZEWEK

6. Suplement do słownika – dodatkowe nieoficjalne nazwy miejskie Łodzi

Ze względu na metodologiczną decyzję o redakcji *Słownika nieoficjalnych nazw miejskich Łodzi* wyłącznie na podstawie informacji uzyskanych w kwestionariuszach, niektóre znane mi nazwy nie zostały opracowane jako hasła słownikowe. O niektórych z nich dowiedziałam się w trakcie redakcji książki, a zatem za późno, by móc zmodyfikować słownik. Niemniej jednak każdą nazwę traktuję jako bardzo cenną – zarówno z językoznawczego, jak i kulturowo-historycznego punktu widzenia. Współczesnym czytelnikom niektóre onimy mogą wydać się oczywiste i zbędne, ale należy je skrupulatnie odnotowywać, pamiętając, że rzeczywistość miejska ulega dynamicznym przemianom. Być może już za kilka lat wrócimy do nich, z trudem przypominając sobie, że ich używaliśmy lub że istniały miejsca, które były przez nie opisywane. W celu ułatwienia ich odnajdywania nazwy opisywane są w kolejności alfabetycznej. Niektórym leksemom zostały przypisane odsyłacze do haseł słownikowych (lub innych leksemów z suplementu), które opisują ten sam desygnat miejskiego krajobrazu.

6.1. Suplementarne urbanonimy

AL-KABA

nazwa wentylatorni stojącej na wyremontowanym terenie przy Dworcu Łódź Fabryczna na skraju parku im. Stanisława Moniuszki, na rogu ulicy Jana Kilińskiego i alei Rodziny Poznańskich. Kształtem przypomina Al-Kabę – monumentalny czarny prostopadłościan będący relikwiarzem architektonicznym i miejscem kultu muzułmanów w Mekce – EPWN

CIPKA KROPIWNICKIEGO

fontanna na placu Generała Henryka Dąbrowskiego. Wielość nieoficjalnych wersji nazwy wskazuje na dużą chęć językowego utożsamienia nietypowego architektonicznego obiektu – najlepiej świadczy o tym obecność tego hasła w suplemencie i uzupełnienie przezeń szerokiej palety nazw o siedemnasty wariant ► CIPA, CIPKA, FASOLA, KROPICZKA, KROPIWARY, ŁÓDZKA WAGINA, PIZDA ŁÓDZKA, SROM, USTA, USTA KROPIWNICKIEGO, USTA KROPY, WAGINA, WAGINA KROPIWNICKIEGO, WARGI, WARGI KROPIWNICKIEGO, WARGI SROMOWE

ESESMAN

nazwa budynków mieszczących sklepy sieci Rossmann. Powstała w wyniku skojarzenia niemieckiej nazwy własnej z określeniem *esesman* ‘członek SS, hitlerowskich partyjnych oddziałów szturmowych’ – SJPPWN

KATEDRA JEDNOROŻCÓW

przystanek Piotrkowska-Centrum. Podobnie jak fontanna na placu Dąbrowskiego jeden z najczęściej nieoficjalnie nazywanych elementów rzeczywistości miejskiej Łodzi. Obecnie towarzyszy mu proces krystalizowania się jednej, akceptowanej i rozumianej przez większość mieszkańców nazwy. Zwykle w krótkich rozmowach rozbudowane określenia redukowane są do jednego elementu – *Jednorożce* lub *Stajnia* ► JEDNOROŻCE, PRZESIADKOWO, STACJA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A, STACJA PRZEŁADUNKOWA, STACYJKOWO, STAJNIA (DLA) (TĘCZOWYCH/-EGO) JEDNOROŻCÓW/-A)

LMNK

spółgłoskowiec odnoszący się do 1. nazwy ulicy Bolesława Limanowskiego lub 2. terenu obejmującego najbliższe sąsiedztwo tej ulicy ► LIMANKA

ŁÓDZKI LUWR

budynek Muzeum Miasta Łodzi (od 1975 roku) stojący przy ulicy Ogrodowej 15, a w przeszłości pałac Izraela Poznańskiego. Porównanie do paryskiego muzeum zawdzięcza podobnej architekturze i przepychowi, jaki charakteryzuje obydwie budynki. Odniesienie do francuskiego symbolu wpisuje się w trend analogicznych asocjacji łódzkiej architektury z bardziej znanymi zagranicznymi odpowiednikami¹ (np. kościół św. Teresy porównywany jest do Bazyliki św. Piotra, Księża Młyn do mieszkań robotników w Manchesterze, a pojawiające się w słowniku głównym budynki Textilimpexu i Łódzkiego Ośrodka Geodezji nasuwają na myśl nowojorskie World Trade Center) ► PAŁAC POZNAŃSKIEGO

NIEBIESKI PAWILON

niebieski budynek handlowo-usługowy stojący przy ulicy Ignacego Paderewskiego 47, przy skrzyżowaniu z ulicą Tużyńską

P STREET

'Ulica P' (WSAP) to wyjątkowa nazwa, bowiem nie została stworzona przez Polaków. Funkcjonuje wśród zagranicznych studentów odbywających studia na łódzkich uczelniach – zarówno tych przebywających w mieście krótko dzięki programom wymiany akademickiej jak np. Erasmus+, jak i tych mieszkających w nim przez cały cykl studiów. W niektórych kręgach nazwa ta w pełni zastępuje nazwę oficjalną – ulica Piotrkowska. Polski urbanonim jest trudny do wymówienia dla obcokrajowców choćby ze względu na długość i występujące w nim grupy spółgłoskowe, zatem z tego powodu został on skrócony, uproszczony i – co warto podkreślić – przetłumaczony. To dowód na to, że obcokrajowcom studiującym w Łodzi w języku angielskim trudniej (i z mniejszą chęcią niekiedy)

¹ Na tych asocjacjach oparta jest jedna ze scen filmu *Aleja Gówniarzy* (2007) w reżyserii Piotra Szczepańskiego.

przychodzi nauka języka polskiego, stąd ich skróty komunikacyjne i decyzja o wymianie informacji w znanym większości języku angielskim. Nawet w rozmowie z Polakami obcokrajowcy posługują się swoją nieoficjalną nazwą i niekiedy ich rozmówcy, często rodowici Łodzianie, poświęcają dłuższą chwilę na rozszyfrowanie komunikatu. Należy jeszcze dodać, że angielska wymowa nazwy głównej ulicy Łodzi [pi strit] kojarzona jest (żartobliwie lub sarkastycznie) z angielskim potocznym czasownikiem *to pee* 'sikać' – WSAP. Niejednokrotnie bowiem zdarza się spotkać psy, a nawet osoby, oddające mocz w bramach ulicy Piotrkowskiej ► BIGIEL, DEPTAK, KEBAB STREET, KEBABÓW, PIETRYNA

PIANINKO

nazwa części osiedla szeregowców stojących przy ulicy Kwarcowej i przy części ulicy Ołowianej (drugi odcinek Ołowianej i należąca do osiedla ulica Strzeleckiego mają inne zabudowania). Domy te są wyjątkowo wąskie – mają jedynie 4 metry szerokości, a jednocześnie wysokie, dlatego przypominają swoim podłużnym kształtem klawisze pianina

SKRZYŻOWANIE PRZYBYSZA

skrzyżowanie ulicy Stanisława Przybyszewskiego z aleją Marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza

SZKOŁA ZA PŁOTEM

lokalizacyjno-prześmiewcza nazwa Wyższej Szkoły Sztuki i Projektowania znajdującej się na posesji sąsiadującej (przy ulicy Targowej 65) z terenem Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera. Osoby związane z prestiżową państwową uczelnią często prześmiewczo określają w ten sposób prywatną placówkę, do której niejednokrotnie zapisują się osoby, którym nie udało dostać się do PWSFTviT

WESOŁY DOMEK

siedziba Night Club 67 (przy ulicy Sierakowskiego 67)

WIĘCKA

ulica Doktora Pułkownika Stanisława Więckowskiego. Formalnie analogiczna konstrukcja do konstrukcji onimu Pogonka

WIGURKI

deminutywna nazwa ulicy Stanisława Wigury

ZIELONY SZPITAL

siedziba Centrum Kliniczno-Dydaktycznego (SP ZOZ Centralnego Szpitala Klinicznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi) mieszcząca się w zielonym, widocznym z daleka, pokaznym budynku przy ulicy Pomorskiej 251

6.2. Urbonimy w funkcji urbanonimów

Do głównego słownika nie zostały zakwalifikowane nazwy miejscowości otaczających Łódź. Z toponomastycznego punktu widzenia jest to decyzja zasadna, ponieważ ich desygnaty znajdują się poza granicami Łodzi i są to nazwy całych ośrodków miejskich lub wiejskich, a nie poszczególnych elementów ich krajobrazu. Jednak w związku z faktem istnienia łódzkiej aglomeracji, której głównym ośrodkiem niewątpliwie jest Łódź, i zjawiskiem przemieszczania się osób z okolicznych miejscowości do Łodzi na czas pracy czy zajęć szkolnych, można owe miejscowości traktować jak integralną część miasta, pełniącą funkcję bardziej oddalonych osiedli. Jest to zjawisko ugruntowane w języku terminem *sypialnia* 'osiedle mieszkaniowe lub miejscowość pozbawione biur i innych miejsc pracy' (SJPPWN).

ALEX

stylizowana na angielską dezintegralna nazwa Aleksandrowa Łódzkiego ► SKARPETKOWO

BIEDOŃ

deprecjonująca nazwa wsi Bedoń mogąca wskazywać na niski status społeczny jej mieszkańców

JĘZORKI

żartobliwa nazwa miasta Ozorków utworzona wskutek skojarzenia apelatywu *jęzorki* z domniemaną podstawą toponimu – *ozorki*; w rzeczywistości urbonim Ozorków to nazwa dzierżawcza pochodząca od nazwiska *Ozorek*, którego podstawa *-zor* ma związek z takimi apelatywami jak: *zorza*, *źrzec*, *wzór* (Rospond 1984: 278) ► JEZORKÓW, MIASTO CUDÓW, OZ, OZORKI, PORTAL MIĘDZYGALAKTYCZNY

JĘZORKÓW

żartobliwa nazwa miasta Ozorków utworzona analogicznie do nazwy *jęzorki*, formalnie bliższa oryginalnej nazwie miasta ► JEZORKI, MIASTO CUDÓW, OZ, OZORKI, PORTAL MIĘDZYGALAKTYCZNY

KANZAS/KANSAS/KANZAZ

Konstantynów Łódzki; potoczne określenie odwołujące się do amerykańskiego miasta Kansas City ze względu na podobieństwo pojawiających się w nazwach spółgłosek

KOSZULKI

nazwa miasta Koluszki utworzona na drodze metatezy wywołującej efekt humorystyczny, ponieważ naprowadza na apelatyw o bardzo zwyczajnym znaczeniu

ŁÓDZKIE BEVERLY HILLS

wieś Kalonka słynąca z luksusowych domów jednorodzinnych wybudowanych tam w ostatnich latach; amerykańskie miasto Beverly Hills również znane jest z ekskluzywnych dzielnic mieszkaniowych i handlowych – EPWN

MIASTO CUDÓW

nazwa Ozorkowa najprawdopodobniej o charakterze ironicznym i nawiązująca do tytułu serialu Mitcha Glazera *Miasto Cudów* (2012, ang. *Magic City*), którego akcja rozgrywa się w amerykańskim Miami Beach – miejskim ośrodku turystycz-

no-wypoczynkowym – FW, EPWN ► JEZORKI, JEZORKÓW, OZ, OZORKI, PORTAL MIĘDZYGALAKTYCZNY

OZ

akronimiczna nazwa miasta Ozorków ► JEZORKI, JEZORKÓW, MIASTO CUDÓW, OZORKI, PORTAL MIĘDZYGALAKTYCZNY

OZORKI

zartobliwa nazwa Ozorkowa utworzona wskutek doszukiwania się podstawy toponimu w apelatywie *ozorki*, która w rzeczywistości ma inną semantycznie etymologię (por. hasła: *Jęzorki, Jęzorków*) ► JEZORKI, JEZORKÓW, OZ, MIASTO CUDÓW, PORTAL MIĘDZYGALAKTYCZNY

PABSY

dezintegralno-sufiksalna nazwa Pabianic zawierająca podwójny morfem liczby mnogiej – angielski -s i polski -y; analogiczna konstrukcja do takich apelatywów jak np. *czipsy, dropsy, karkersy* (Tambor 2017: 56–57) ► P-CE

PARYŻ

transnimizacyjna nazwa Parzęczewa mogąca podkreślać piękno wsi lub odwrotnie – kontrastowo i ironicznie wskazywać na jej brak urody w porównaniu do francuskiej stolicy

P-CE

akronimiczna nazwa Pabianic ► PABSY

PORTAL MIĘDZYGALAKTYCZNY

deprecjonująca nazwa Ozorkowa, która (...) *ma na celu uświadomienie ludzkości, że tzw. Ozorków to czarna dziura między Zgierzem a Łęczycą*². ► JEZORKI, JEZORKÓW, MIASTO CUDÓW, OZ, OZORKI

² Cytat pochodzi ze strony internetowej https://www.facebook.com/pg/o.zgrozo.to.ozo/about/?ref=page_internal (ostatni dostęp: 31.05.2019). Informacje o stronie (pisownia oryginalna)

PTB

akronimiczna nazwa Piotrkowa Trybunalskiego

SKARPETKOWO

żartobliwa nazwa Aleksandrowa Łódzkiego nadana prawdopodobnie ze względu na obecność w tym mieście producentów skarpet i innych produktów pończosznich ► ALEX

STARÓWKA

uniwerbizacyjna nazwa Starowej Góry, która nie tylko tworzy nieoficjalną nazwę wsi, ale także pokrywa się z apelatywem *starówka* 'najstarsza część miasta z zabytkową zabudową' (SJPPWN)

TSN

akronimiczna nazwa Tuszyna

WIŚNIÓWKA

uniwerbizacyjna nazwa Wiśniowej Góry, która nie tylko tworzy nieoficjalną nazwę wsi, ale także przywołuje myśl apelatywu *wiśniówka* 'słodka nalewka na owocach wiśni' (SJPPWN)

ZADEK

nazwa miasta Szadek w postaci żartobliwego paragramu

nalna) dokładniej wyjaśniają motywację nazwotwórczą nieoficjalnego urbanimu: *Ozorków to ZŁO. Ozorków nie istnieje na naszym globie! Jest to miejsce znajdujące się w innej galaktyce, do której prowadzi portal przez który można przedostać się tramwajem linii 46 [obecnie (ostatnia aktualizacja danych: 28.06.0219) tramwaj linii 46 nie jeździ do Ozorkowa. Na jego trasie kursuje autobus zastępczy Z46 – przyp. aut.]. Ludzie jadący do Ozorkowa tymże środkiem komunikacji MIĘDZYPLANETARNEJ już nigdy nie wychodzą z tramwaju. Stają się jego częścią, poręczą, siedzeniem itd. (tak właśnie działa modernizacja tramwajów). Szacuje się, że za kilkadziesiąt lat tramwaje będą tak ulepszone, że zostaną pociągami! Zapytacie: „Więc kim są ludzie PRZYJEŹDZAJĄCY z Ozorkowa?” Otóż są to obserwatorzy z innej galaktyki. Uważajcie na nich, notują każde nasze zachowanie i eliminują w razie potrzeby! Nie bez wymownego wydźwięku w tym kontekście pozostaje widoczna na stronie nazwa użytkownika, który ją stworzył – @o.zgrozo.to.ozo (<https://www.facebook.com/pg/o.zgrozo.to.ozo/about/> – ostatni dostęp: 28.06.2019).*

ZAGRANICA

nazwa Zgierza – miasta graniczącego z Łodzią. Onim potoczny podkreśla różnice między miastami i poczucie wyższości łodzian nad zgierzaniem³ ► ZEGRZE, ZGIERZEWO

ZDECHŁO

pejoratywna nazwa wsi Chechło Pierwsze i Chechło Drugie. Kontaminacja pierwszego członu oficjalnych nazw z imiesłowem czasu przeszłego *zdechło* czasownika *zdychać* (po-gardliwie ‘umrzeć’ – SJPPWN), która może wskazywać na malejącą liczbę mieszkańców lub regres gospodarczy tego obszaru

ZEGRZE

przekształcona nazwa miasta Zgierz z województwa łódzkiego w nazwę wsi z województwa mazowieckiego – Zegrze ► ZAGRANICA, ZGIERZEWO

ZGIERZEWO

nazwa sufiksalna miasta Zgierz ► ZAGRANICA, ZEGRZE

6.3. Potoczne hydronimy miejskie

Ostatnią już częścią suplementu słownika są miejskie hydronimy, które czasami wymieniane są jako integralna część tkanki miejskiej w kontekście urbanonomastycznym (Kopertowska 1989: 151, Handke 1989: 9), a niekiedy jako odrębne toponimy nazywające ciek i zbiorniki wodne. W związku z tą niejasnością interpretacyjną opisane są osobno. Oto kilka z nich.

³ Emfaza naprowadzająca na te różnice pojawia się również w nieoficjalnym etnonimie *zgie-rzeta*, nacechowanym pejoratywnie i kontaminującym oficjalną nazwę *zgierzanie* z apelaty-wem *zwierzęta*.

BZDURA

paragram nazwy rzeki Bzura wykorzystujący apelatyw *bsdura* '1. coś, co nie ma sensu 2. rzecz, sprawa niepoważna' – SJPPWN – w ten sposób wskazuje się na małe znaczenie środowiskowo-gospodarcze ciekę wodnego

JASIENIÓWKA

paradygmatyczne przekształcenie nazwy rzeki Jasień

KANAŁ

pejoratywna nazwa rzeki Jasień podkreślająca jej zanieczyszczenie – *kanal* 'ściek podziemny odprowadzający nieczystości i wodę deszczową' – SJPPWN

ŁODZIANKA

transonimizacyjna nazwa rzeki Łódka ► OSTROGA, SMRÓDKA

OSTROGA

używana do XIX wieku dawna nazwa rzeki Łódka – RŁ ► ŁODZIANKA, SMRÓDKA

RUDZKI STAW

obiekt rekreacyjny MOSiR Stawy Stefańskiego znajdujący się na osiedlu Ruda Pabianicka

SMRÓDKA

pejoratywna nazwa rzeki Łódka, utworzona na drodze kontaminacji onimu *Łódka* i *apelatywu smród*; podkreśla zanieczyszczenie rzeki i jej nieprzyjemny zapach ► ŁODZIANKA, OSTROGA – rzeka Łódka, rzeka Ner, a także rzeka Olechówka

Suplement obejmuje 46 dodatkowych haseł stanowiących blisko 13% głównego korpusu leksykograficznego tego opracowania. Suma nazw zebranych w głównym słowniku i tych suplementarnych, ale nie mniej ważnych, wynosi 396 lekse-

mów. To bogaty zbiór nazewniczy, dzięki któremu poznajemy dawne i współczesne zjawiska zachodzące na terenie miasta. Suplement jest także dowodem na to, że aby zrozumieć specyfikę współczesnych realiów Łodzi, warto przekroczyć jej granice i przyjrzeć się jej z perspektywy całego regionu.

Duże znaczenie mają także nieoficjalne nazwy miejskich hydronimów przywołujące z jednej strony dawną świetność łódzkich rzek i ich znaczenie dla rozwoju miasta oraz przemysłu włókienniczego, a z drugiej – obnażające ich współczesne problemy i stopniowy zanik.

Wreszcie głębsza refleksja nad nieoficjalnym nazewnictwem i pozyskiwanie materiału w naturalny sposób w codziennej rozmowie z mieszkańcami miasta, a zatem wyjście poza korpus opracowany wyłącznie na podstawie ankiet, pozwalają udokumentować kolejne – nowe lub z różnych przyczyn pominięte przez respondentów – nazwy. Każda nazwa jest nośnikiem ważnych informacji dotyczących Łodzi, jej dziejów i mieszkańców. Każda nazwa pozwala przyjąć inną perspektywę, jak np. *P Street* uświadamiająca obecność młodych obcokrajowców w Łodzi, ich stosunek do miasta, do języka polskiego.

Zarówno *Słownik*, jak i *Suplement*, mają więc być nie tylko źródłem informacji o Łodzi, opisującej jej nieoficjalną warstwę nazewniczą, ale też punktem wyjścia do refleksji i dyskusji nad obecnymi i przyszłymi warunkami życia w Łodzi. Mogą nadto zachęcić do dokumentowania i tworzenia nowych nieoficjalnych łódzkich urbanonimów.

7. Klasyfikacja semantyczno-komunikacyjna nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego Łodzi

Poniżej zaprezentowany podział semantyczno-komunikacyjny został stworzony na podstawie różnych opracowań dostępnych w literaturze językoznawczej. Głównymi źródłami okazały się podziały zaproponowane przez K. Handke (Handke 1970) i D. Kopertowską (Kopertowska 2001), a także publikacje z zakresu pragmatyki językowej (Grzegorzczukowa 2017, Szczepankowska 2011). Wybór poszczególnych kategorii został dostosowany do zebranego materiału.

Urbanonimy odwołujące się do różnych desygnatów, ale posiadające to samo znaczenie, pojawiają się w opisie jeden raz – np. *Barlicki* (hala) oraz *Barlicki* (przystanek). Informacje dodatkowe pojawiają się w nawiasach, gdy klasyfikowana jest nazwa odnosząca się do jednego z kilku desygnatów przypisanych danemu leksemowi lub gdy niezbędne jest objaśnienie motywacji semantycznej nazwy. Pod opisem każdej z podkategorii wymienione są onimy należące do danej grupy nazewniczej.

7.1. Nazwy topograficzne

Nazwy topograficzne określają miejsca w odniesieniu do ukształtowania terenu czy innych cech środowiskowych obszaru, na którym znajduje się opisywany desygnat. Nazwy topograficzne stanowią 2,3% zebranego materiału.

Dolny Rynek, Dołek, Grembach, Kwela, Murek, Rogatki, Uroczysko, Wodniak.

7.2. Nazwy kierunkowe

Nazwy kierunkowe to takie onimy, które przekazują informację o kierunku, jaki wskazuje dany desygnat. Nazwy kierunkowe stanowią 1,1% zebranego materiału.

Dellostrada, Highway to Dell, Mileszkowska, Wuzetka.

7.3. Nazwy lokalizujące

Nazwy lokalizujące to onimy zawierające informacje o wyróżniających się punktach odniesienia, dzięki którym ułatwione jest umiejscowienie danego desygnatu w przestrzeni miejskiej. Ze względu na enigmatyczny charakter większości nazw w tej podkategorii w nawiasach podano typ desygnatu lokalizowanego w nazwie. Nazwy lokalizujące stanowią 15,7% zebranego materiału.

Pod Atlasami (budynek), Barlicki (hala, przystanek), Barlik (hala), Bocianny (przystanek), Botanik (osiedle), Dąbrówka (budynek), Dolny Rynek (targowisko), Dotek (targowisko), Przy Dzikim Zachodzie (krańcówka), Fabryczny (przystanek), Faustyny (plac), Gagarina (rondo), Pod Góralem (budynek), Górniak (plac), Górniak (teren w najbliższym sąsiedztwie Górnego Rynku), Pod Gutenbergiem (budynek), Julianów (park), Kacuş (przystanek), Przy Kanadzie (teren wokół krańcówki), Na Kancie (budynek), Kirchol (osiedle), Kochanówek (budynek), Kochanówka (budynek), Kolej Obwodowa (osiedle), Kolejniak (park), Pod Koniem (budynek), Kurczaki (osiedle w rejonie ulicy Kurczaki), Kurczaki (osiedle Chojny), Limanka (teren w najbliższym sąsiedztwie ulicy Limanowskiego), Łodzianka (park), Łódź Fabryczna (plac), Młynek (teren przy ulicy Młynek), Pod Motylem (budynek), Papugi (skrzyżowanie), Park Julianowski, Park Kolejarzy, Park Kolejowy, Park na Stokach, Park przy Metalowcu, Park Świętokrzyski, Pęknięte Serce (park), Plac Waginalny, Polibuda (teren obejmujący najbliższe sąsiedztwo alei Politechniki), Rondo Castoramy, Ryneček Rydla, Rynek Barlicki, Rynek Nowomiejski, Siódemki (budynek), Skwer Staszica, Szpitalna (ulica), Wólka (teren w najbliż-

szym sąsiedztwie ulicy Wólczańskiej), *Zdrowie* (park), *Zielonka* (teren w najbliższym sąsiedztwie ulicy Zielonej), *Zielony* (plac), *Zielony Rynek* (plac).

7.4. Nazwy kulturowe

Nazwy kulturowe są związane z kulturotwórczą działalnością człowieka – materialną, społeczną czy duchową. Obejmują te onimy, które informują o elemencie kulturowym charakterystycznym dla danego desygnatu – są to przede wszystkim w przypadku tego zbioru nazewniczego profile szkół, instytucji, eksploatacja bogactw naturalnych, elementy kultury duchowej czy przejawy funkcjonowania społeczno-kulturowego danej zbiorowości (w tym przypadku mieszkańców Łodzi). Nazwy kulturowe stanowią 4% zebranego materiału.

Baletówka, Bawełna, Fabryczna, Familoki, Famuły, Famułki, Filmówka, Gastronomik, Koncertówka, Marszałkowo, Plac Before Piotrkowska, Ruda, Samochodówka, Stary Cmentarz.

7.5. Nazwy pamiątkowe

Nazwy pamiątkowe zostają nadane w celu upamiętnienia ważnych dla danej społeczności osoby, organizacji lub wydarzenia. Nazwy pamiątkowe stanowią 13,4% zebranego materiału.

Abrama, Abramka, Barlicki (plac), Barlik (plac), Broniek, Bytnarówka, Dawny Samolot, Felsztyna, Jagiełka, Jordanek, Kilianka, Kilina, Klepacz, Kopernik, Limanka (ulica), Lotnicy, Lumumbowo, Lumumbów, Marszałek, Mulinowiec, Naczelnik, Osiedle Lumumby, Piechal, Piłsudski, Pogonka, Poniato(w)szczak, Przybysza, Rondo Lotników, Rów Zdanowskiej, Rynek Barlickiego, Sienka, Sierpnia, Strzelców, Szpara Zdanowskiej, Tadek, Tadzik, Teresy, U Henia Wienia, Usta Kropiwnickiego, Usta Kropy, Wagina Kropiwnickiego, Wargi Kropiwnickiego, Waryniec, Waryński, Wróbla, Wróbelka, Zawiszy.

7.6. Nazwy dzierżawcze

Nazwy dzierżawcze odwołują się do imienia bądź nazwiska właściciela danego obiektu czy terenu. Nazwy dzierżawcze stanowią 1,7% zebranego materiału.

Beczki Grohmana, Johna, Majerka, Pałac Poznańskiego, Rynek Leonarda, Zellinówka.

7.7. Nazwy dawne

Wśród nazw dawnych znajdują się te onimy, które były oficjalnymi nazwami danego desygnatu w przeszłości lub dawnymi nieoficjalnymi urbanonimami utworzonymi od nieobowiązujących już nazw.

Mimo że każdą z nazw tego zbioru można by zaklasyfikować szczegółowo jak wszystkie pozostałe – do innych kategorii semantyczno-komunikacyjnych, to jednak zostały wyodrębnione i włączone do kategorii nazw dawnych. Są to jednostki nazewnicze podwójnie znaczące. Podobnie jak inne nazwy stanowią alternatywę dla ich współczesnych oficjalnych odpowiedników, a cechą wspólną, która je wyróżnia, jest pełnienie przez nie funkcji komunikatu o walorze diachronicznym, dzięki któremu społeczeństwo przekazuje wiedzę historyczną i przechowuje dawne nazwy w pamięci zbiorowej.

Nazwy dawne stanowią 10,6% zebranego materiału.

Andrzeja, Anny, Armii Czerwonej, Chinatown, Długa, Gagarina, Główna, Hutora, Kamienna, Księgarnia, 22 Lipca, 11 Listopada, Lodex, 8 Marca, Nowotki, Obrońców, Obrońców Stalingradu, Park/Skwer Młodości, Południowa, Promienistych, Promyk, Przejazd, Radegast, Rondo Titowa, Rondo Waryńskiego, Rynek Nowomiejski, Spacerowa, Stalina, Strzelczyka, Szpitalna, Świerczewskiego, Waryniec, Waryński, Wodny Rynek, Zakątna, Zellinówka.

7.8. Nazwy metonimiczne

Nazwy metonimiczne to takie, które zastępują pełną informację o desygnacie jej częścią związaną z nim zależnością polegającą na styczności semantycznej. Nazwy metonimiczne stanowią 11,4% zebranego materiału.

Adaś, Anatol, Bankowiec, Berlinek, Czerwone Osiedle, Czołgi, Czwórki, Deptak, Dom Buta, Dom Dziecka, Domki Biskupie, Dzieci i Ryby, Elektronik, Jedyńka, Kabel, Kebab Street, Kebabów, Kolejniak, Kurczaki (osiedle Chojny), Opera, Operetka, Paragraf, Park Kolejarzy, Park Kolejowy, Park Śledzia, Pęknięte Serce (pomnik), Plac Teatralny, Plastyczna, Plastyk, Psie Pole, Pustkowo, Siódemki, Skalki, Skorupy, Skrzyżowanie 3K, Skrzyżowanie Marszałków, Spożywczak, Szuflandia, Trójka, Zieleńniak.

7.9. Nazwy charakterystyczne

Do tej kategorii zostały przyporządkowane nazwy, które podkreślają cechę charakterystyczną desygnatu za pomocą skojarzenia (nazwy asocjacyjne) lub poprzez opisanie wyróżniającego się elementu obiektu rzeczywistości miejskiej (nazwy charakteryzujące). Nazwy charakterystyczne stanowią 25,4% materiału.

7.9.1. Nazwy asocjacyjne

Nazwy asocjacyjne to urbanonimy odnoszące się do innego desygnatu – powstają w wyniku skojarzenia. Nazwy asocjacyjne stanowią 20,8% zebranego materiału.

Akwarium, Autostrada, Babel, Baraki, Bazylika, Beczki Grohmana, Bi-giel, Błękitek, Bociany, Bunkier, Chinatown, Cipa, Cipka, Detroit, Estadio da Gruz, Fasola, Globus, Gosia, Hogwart, Jednorożce, Jeziorany, Kalafior, Kamionka, Kapelusz, Kapelusz Anatola, Katakumby, Katyń, Lotniskowiec, Lumpy, Łamaniec, Łódzka Wagina, Łódzki Pałac Kultury, Matpiak,

Manhat(t)an, Motyl, Muszla, Papugi, Pasek, Patelnia, Paw, Pigalak, Plac Waginalny, Płaszczka, Podkowa, Pomnik Kamienicy, Pomnik Kurzu, Samobójcza, Ser, Serce Łodzi, Skrzyżowanie Narkomanów, Skrzyżowanie Palaczy, Skwer Łabędzi, Srom, Stacja dla (Tęczowych/-ego) Jednorożców/-a, Stacja Kosmiczna Łódź Fabryczna, Stacja Przeladunkowa, Stajnia dla (Tęczowych/-ego) Jednorożców/-a, Studnia Miłości, Syrenka, Szacher Macher, Szklany Dom, Tramwaj, Usta, Usta Kropiwnickiego, Usta Kropy, Wagina, Wargi, Wargi Kropiwnickiego, Wargi Sromowe, Wenecja, Wieża Babel, WTC, Złoty Róg.

7.9.2. Nazwy charakteryzujące

Do nazw charakteryzujących zostały zaliczone te nieoficjalne urbanonimy, które jednoznacznie odnoszą się do cechy charakterystycznej, fizycznych aspektów wyróżniających i w efekcie identyfikujących dany desygnat – najczęściej koloru, kształtu lub jego charakterystycznego elementu architektonicznego. Nazwy charakterystyczne stanowią 4,6% zebranego materiału.

Pod Atlasami, Biała Fabryka, Biały Kościół, Czerwona Kamienica, Czerwony Kościół, Pod Górale, Pod Gutenbergiem, Kolorowe Osiedle, Kwadrat, Niebieskie Osiedle, Okrągłak, Osiedle Królów, Przesiadkowo, Red Tower, Zielona Kamienica, Zielone Osiedle.

7.10. Nazwy skrócone

Nazwy akronimiczne i zredukowane tworzą kategorię nazw skróconych, czyli onimów będących krótszymi, uproszczonymi czy zakodowanymi komunikatami. Nazwy skrócone obejmują łącznie 12,3% materiału.

7.10.1. Nazwy akronimiczne

Nazwy akronimiczne to skrócone zestawienia (literowce lub sylabowce) składające się z pierwszych liter, głosek lub sy-

lab wyrazów występujących w danym urbanonimie, a także skrótowce utworzone z niektórych głosek występujących w jednoelementowym onimie (zwykle samych spółgłosek). Do akronimów zalicza się także te utworzone na podstawie transkrypcji wymowy skrótowców. Nazwy akronimiczne stanowią 5,7% zebranego materiału.

ADW, CHN, CHNY, DBWA, Ek-Soc, Ełdek, Emdek, Erteka, Eudezet, Imka, ŁDZ, OJ, PD, PRL, PW, RTK, Teo, WDZ, WTC, W-Z.

7.10.2. Nazwy zredukowane

Wśród nazw zredukowanych znajdują się onimy, które zostały skrócone (ucięte) w celu łatwiejszego i szybszego ich wypowiedziania. Nazwy zredukowane stanowią 6,6% zebranego materiału.

Abrama, Botanik, Broniek, Czeska, Filo, Galeria, Huta, Kilina, Lumby, Manu, Matka Polka, Off, Pasaż, Pietryna, Poniacz, Poniat, Retkiń, Teo, Teo A, Teo B, Teofil, Wierzba, Wróbla.

7.11. Nazwy ekspresywne

Nazwy ekspresywne to grupa onimów eksplicytnie wyrażających stosunek użytkowników języka do danego elementu rzeczywistości miejskiej. Nazwy ekspresywne stanowią 19,5% zebranego materiału.

7.11.1. Augmentatywne

Nazwy augmentatywne podkreślają wielkość desygnatu lub zazwyczaj pejoratywne czy poufałe podejście użytkownika języka do określonego desygnatu. Nazwy augmentatywne stanowią 0,85% zebranego materiału.

Manufa, Niciara, Zgierówa.

7.11.2. Deminutywne

Nazwy deminutywne stanowią przeciwwagę¹ dla nazw augmentatywnych. To zdrobnienia wyrażające niewielki rozmiar desygnatu lub pozytywne nastawienie użytkownika języka do danego elementu rzeczywistości miejskiej. Nazwy deminutywne stanowią 7,7% zebranego materiału.

Abramka, Alejki, Białka, Dąbrówka, Famułki, Galerka, Grandka, Helenówek, Jagielka, Kamionka, Kilianka, Koperek, Limanka, Maniurka, Manufka, Niciarka, Pionierek, Pogonka, Promyk, Retka, Tadek, Teofka, Widzewek, Włókienka, Wólka, Wróbelka, Zielonka.

7.11.3. Hipokorystyczne

Nazwy hipokorystyczne to spieszczenia informujące o czułości wyrażanej przez osoby posługujące się takimi formami onimów. Nazwy hipokorystyczne stanowią 0,85% zebranego materiału.

Tadzik, Teośka, Wodniaś.

7.11.4. Pejoratywne

Nazwy pejoratywne informują o ocenie ujemnej – negatywnym stosunku nadawcy komunikatu nazewniczego do desygnantu. Nazwy pejoratywne stanowią 4,3% zebranego materiału.

Infosyf, Kropiuary, Lumpy, Menelska, Ostoja Łódzkiej Patologii, Park Pedalski, Pato, Patopolesie, Pedofilów, Pomnik Kurzu, Rów Zdanowskiej, Samobójcza, Srom, Z Piekła Rodem, Żydzew.

¹ Niekoniecznie jednak tworzące pary deminutywno-augmentatywne w spolaryzowany sposób określające ten sam desygnat. Zwykle nazwie wyjściowej, oficjalnej, przypisuje się jeden z typów nieoficjalnego ekwiwalentu. Nieoficjalne urbanonimy dość jednoznacznie wyrażają stosunek mieszkańców do danego miejsca, rzadziej para lub zbiór kilku potocznych urbanonimów ma charakter ambiwalentny.

7.11.5. Wulgarne

Nazwy wulgarne, podobnie jak pejoratywne, przekazują informację o negatywnym stosunku użytkownika języka do danego miejsca czy obiektu, natomiast ich wydźwięk jest nieprzyzwoity i niezgodny z normą oficjalną. Nazwy wulgarne stanowią 0,9% zebranego materiału.

Cipa, Kropiczka, Pizda Łódzka.

7.11.6. Żartobliwe

Nazwy żartobliwe to onimy prezentujące w sposób szczególny kreatywność językową posługujących się nimi osób. Ich przekształcenia semantyczne, nawiązujące do podobnych wyrazów lub określonych cech charakterystycznych desygnatów, są żartobliwe, a zatem mające wywołać śmiech. Nazwy żartobliwe stanowią 4,9% zebranego materiału.

*Aleja Terrorystów, Buła, Gejofilów, Highway to Dell, Koper, Osiedle Mirmi-
ta, Ryneczek Rydla, Pod Skorupami, Skorupy, Skrzyżowanie Narkomanów,
Skrzyżowanie Palaczy, Stacyjkowo, U Henia Wienia, Uć, Vagina Square,
Wuzetka, Wydział Gier i Zabaw.*

8. Klasyfikacja formalna nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego Łodzi

Klasyfikacja formalna nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego Łodzi została oparta przede wszystkim na opracowaniach morfologii języka polskiego w ujęciu R. Grzegorzczkowej, R. Laskowskiego i H. Wróbla (Grzegorzczkowa, Laskowski, Wróbel 1998), A. Nagórko (Nagórko 1998), a także na podstawie artykułu W. Śmiecha zatytułowanego *Uwagi o klasyfikacji derywacji w języku polskim* (Śmiech 1990). Główny podział na nazwy bez kreacji formalnej (prymarne) i derywowane – z kreacją słowotwórczą (sekundarne) został ustalony za Stanisławem Rospondem (Rospond 1957), przy czym *composita* stanowią podgrupę nazw z kreacją formalną, a wyrażenia przyimkowe, które są typem zestawień, wyszczególniono w celu ich dodatkowego wyodrębnienia jako osobną podgrupę nazw derywowanych.

8.1. Nazwy bez kreacji formalnej – przeniesione

Nazwy bez kreacji formalnej – przeniesione to nazwy prymarne. Zostały przeniesione z jednej klasy wyrazów do drugiej bez przekształceń słowotwórczych. Nazwy przeniesione stanowią 29,1% zebranego materiału.

8.1.1. Odapelatywne

Nazwy odapelatywne to takie onimy, które utworzono w wyniku przeniesienia nazwy pospolitej do klasy onimów – w tym przypadku nieoficjalnych urbanonimów. Nazwy odapelatywne stanowią 17,4% zebranego materiału.

Akwarium, Autostrada, Baraki, Bawełna, Bazylika, Bigiel, Błękitek, Bociany, Bunkier, Cipka, Czołgi, Deptak, Długa, Dołek, Familoki, Famu-

ty, Fasola, Fontanna, Globus, Główna, Grembach, Jednorożce, Kabel, Kalafior, Kamienna, Kapelusz, Katakumby, Kirchol, Księgarnia, Kwadrat, Kwela, Lotnicy, Lotniskowiec, Lumpy, Maniurka, Motyl, Murek, Muszla, Naczelnik, Opera, Operetka, Papugi, Paragraf, Patelnia, Paw, Pigalak, Płaszczka, Podkowa, Przejazd, Rogatki, Salezjanie, Ser, Skorupy, Srom, Tramwaj, Uroczysko, Usta, Wagina, Wargi, Wierzba, Zakątna.

8.1.2. Od nazw własnych

Nazwy pochodzące od nazw własnych to takie, które w wyniku procesu transonimizacji zostają przeniesione z jednej klasy onimów do drugiej. Nazwy będące przeniesieniami nazw własnych stanowią 11,7% zebranego materiału.

8.1.2.1. Od imion

W tej podkategorii zebrano te urbanonimy, które powstały w wyniku przeniesienia antroponimów (a dokładnie – imion) do nieoficjalnych urbanonimów. Nazwy będące przeniesieniami od imion stanowią 1,4% zebranego materiału.

Adaś, Anatol, Faustyny, Johna, Monika.

8.1.2.2. Od nazwisk

W tej podkategorii zebrano te urbanonimy, które powstały w wyniku przeniesienia antroponimów (a dokładnie – nazwisk) do nieoficjalnych urbanonimów. Nazwy będące przeniesieniami od nazwisk stanowią 2,6% zebranego materiału.

Barlicki, Gagarina, Klepacz, Nowotki, Piechal, Stalina, Strzelczyka, Świerczewskiego, Waryński.

8.1.2.3. Od nazw miejscowych

W tej podkategorii zebrano te urbanonimy, które powstały w wyniku przeniesienia toponimów (nazw miejscowych – wsi, miast, ulic, osiedli, osad itp.) do nieoficjalnych urbanonimów. Nazwy będące przeniesieniami od nazw miejscowych stanowią 5,1% zebranego materiału.

Chinatown, Detroit, Jeziorany, Julianów, Katyń, Kochanówek, Kochanówka, Kurczaki, Manhat(t)an, Młynek, Radegast, Spacerowa, Stacyjkowo, Szpitalna, Szuflandia, Wenecja, Wólka (teren obejmujący najbliższe sąsiedztwo ulicy Wólczańskiej), Zdrowie.

8.1.2.4. Od chrematonimów

W tej podkategorii zebrano te urbanonimy, które powstały w wyniku przeniesienia chrematonimów (nazw materialnych i niematerialnych wytworów wykonanych w wyniku kulturowej działalności człowieka) do nieoficjalnych urbanonimów. Nazwy będące przeniesieniami od chrematonimów stanowią 2,6% zebranego materiału.

Dom Buta, Dom Dziecka, Górniak, Hogwart, Kacusz, Lodex, Łodzianka, Łódź Fabryczna, Polibuda.

8.2. Nazwy z kreacją formalną

Nazwy z kreacją formalną to nazwy sekundarne, czyli powstałe w wyniku przekształceń słowotwórczych. Nazwy z kreacją formalną stanowią 71,4% zebranego materiału.

8.2.1. Sufiksalne

Nazwy sufiksalne (przyrostkowe) to takie, które tworzone są za pomocą sufiksu (formantu słowotwórczego). Nazwy sufiksalne stanowią 5,7% zebranego materiału.

Alejki, Bankowiec, Berlinek, Dąbrówka, Famułki, Galerka, Grandka, Helenówek, Kebabów, Lumumbowo, Lumumbów, Menelska, Mileszkowska, Pionierek, Południowa, Pustkowo, Skatki, Syrenka, Widzewek, Wuzetka.

8.2.2. Dezintegralne

Nazwy dezintegralne to takie, które powstały w wyniku ucięcia (dekompozycji) tematu słowotwórczego. Nazwy dezintegralne stanowią 5,4% zebranego materiału.

Cipa, Felsztyna, Filo, Kilina, Koper, Lumby, Manu, Manufa, Pato, Poniacz, Poniat, Sienka, Teo, Teo A, Teo B, Teofil, Uć, Wróbla.

8.2.3. Dezintegralno-sufiksalne

Nazwy dezintegralno-sufiksalne to takie, które powstały w wyniku ucięcia części tematu słowotwórczego i dodania do niego formantu sufiksального. Nazwy dezintegralno-sufiksalne stanowią 9,4% zebranego materiału.

Abrama, Abramka, Barlik, Białka, Broniek, Czeska, Jagietka, Kilianka, Koperrek, Limanka, Maniurka, Manufka, Mulinowiec, Niciara, Niciarka, Pasek, Pietryna, Pogonka, Poniato(w)szczak, Promyk, Przybysza, Retka, Samobójcza, Tadek, Tadzik, Teofka, Teośka, Waryniec, Włókienka, Wólka, Wróbelka, Zgierówa, Zielonka.

8.2.4. Paradygmatyczne

Nazwy paradygmatyczne to takie, które od podstawy słowotwórczej różnią się jedynie paradygmatem fleksyjnym. Nazwy paradygmatyczne stanowią 1,4% zebranego materiału.

Buta, Fabryczny, Gosia, Mileszkowska, Retkiń.

8.2.5. Prefiksalne

Nazwy prefiksalne (przedrostkowe) to takie, które tworzone są za pomocą prefiksu. Nazwy prefiksalne stanowią 0,3% zebranego materiału.

Patopolesie.

8.2.6. Uniwerbizmy

Uniwerbizmy to nazwy, które powstały w wyniku przekształcenia onimów dwuwyrazowych w jednowyrazowe. Uniwerbizmy stanowią 7,1% zebranego materiału.

Baletówka, Botanik, Bytnarówka, Czwórki, Elektronik, Filmówka, Gastronomik, Jedyńka, Jordaneć, Kolejniak, Koncertówka, Łamaniec, Majerka, Małpiak, Marszałkowo, Okrągłak, Plastyk, Przesiadkowo, Samochodówka, Siódemki, Spożywczać, Trójka, Wodniak, Wodniaś, Zellinówka.

8.2.7. Kontaminacje

Kontaminacje to nazwy, które powstały w wyniku skrzyżowania dwóch wyrazów tworzących jeden nowy onim. W tym procesie słowotwórczym łączą się elementy niebędące morfemami, członami wiążącymi części składowe derywatu są węzły kontaminacyjne. Kontaminacje stanowią 1,7% zebranego materiału.

Gejofilów, Infosyf, Kropiczka, Park Pedalski, Pedofilów, Żydzew.

8.2.8. Eliptyczne

Nazwy eliptyczne to takie onimy, które powstały w wyniku pominięcia pozostałych członów wieloelementowego urbanonimu. Nazwy eliptyczne stanowią 8,3% zebranego materiału.

Andrzeja, Anny, Babel, Bałtyk, Barlicki, Fabryczna, Galeria, Huta, Hutora, Kopernik, Marszałek, Obrońców, Off, Pasaż, Piłsudski, Plastyczna, Promienistych, Rondo Lotników, Ruda, Sierpnia, Strzelców, Strzelczyka, Tadek, Tadzik, Teresy, Waryniec, Waryński, Zawiszy, Zielony.

8.2.9. Skrótownice

Skrótownice (abrewiatury) to zestawienia zredukowane do pierwszych liter lub sylab wyrazów występujących w danym urbanonimie, a także utworzone z niektórych głosek występujących w onimie (zwykle samych spółgłosek). Do akronimów zalicza się także te utworzone na podstawie transkrypcji wymowy skrótownic. Skrótownice stanowią 5,7% zebranego materiału.

ADW, CHN, CHNY, DBWA, Ek-Soc, Eldek, Emdek, Erteka, Eudezet, Imka, ŁDZ, OJ, PD, PRL, PW, RTK, Teo, WDW, WTC, W-Z.

8.2.10. Złożenia

Złożenia to nazwy, które powstały w wyniku połączenia dwóch podstaw słowotwórczych za pomocą (w przypadku tego zbioru) formantów interfiksalnych *-o-* lub *-i-*. Złożenia stanowią 0,6% zebranego materiału.

Dellostrada, Kropiwały.

8.2.11. Zestawienia

Zestawienia to nazwy, które powstały wskutek połączenia dwóch lub więcej odrębnych leksemów. Choć nie przez wszystkich językoznawców są uznawane za derywaty właściwe, a za *composita* i frazeologizmy z pogranicza syntaksy i leksyki (Nagórko 1998: 187, 197–198, Grzegorzczkova, Laskowski, Wróbel 1998: s. 364), to jednak w przypadku tworzenia nieoficjalnych urbanonimów interpretują je jako efekty procesu założeń słowotwórczych i tworzenia nowych połączeń wyra-

zowych – są semantycznie niepodzielne, tworzą jeden znak, a także mają złożoną formę (Nagórko 1998: 198). Zestawienia stanowią 24,9% zebranego materiału.

Aleja Terrorystów, Armii Czerwonej, Beczki Grohmana, Biała Fabryka, Biały Kościół, Czerwona Kamienica, Czerwone Osiedle, Czerwony Kościół, Dawny Samolot, Dolny Rynek, Domki Biskupie, Dzieci i Ryby, Estádio da Gruz, Highway to Dell, Kapelusze Anatola, Kebab Street, Kolej Obwodowa, Kolorowe Osiedle, 22 Lipca, 11 Listopada, Łódzka Wagina, Łódzki Pałac Kultury, 8 Marca, Matka Polka, Niebieskie Osiedle, Obrońców Stalingradu, Osiedle Lumumby, Osiedle Mirmity, Ostoja Łódzkiej Patologii, Pałac Poznańskiego, Park Julianowski, Park Kolejowy, Park/Skwier Młodości, Park na Stokach, Park przy Metalowcu, Park Śledzia, Park Świętokrzyski, Pęknięte Serce, Pizda Łódzka, Plac Before Piotrkowska, Plac Teatralny, Plac Wąginalny, Pomnik Kamienicy, Pomnik Kurzu, Psie Pole, Red Tower, Rondo Castoramy, Rondo Lotników, Rondo Titowa, Rondo Waryńskiego, Rów Zdanowskiej, Ryneček Rydla, Rynek Barlicki, Rynek Barlickiego, Rynek Leonarda, Rynek Nowomiejski, Serce Łodzi, Skrzyżowanie 3K, Skrzyżowanie Marszałków, Skrzyżowanie Narkomanów, Skrzyżowanie Palaczy, Skwer Łabędzi, Skwer Staszica, Stacja dla (Tęczowych/-ego) Jednorożców/-a, Stacja Kosmiczna Łódź Fabryczna, Stacja Przetadunkowa, Stajnia dla (Tęczowych/-ego) Jednorożców/-a, Stary Cementarz, Studnia Miłości, Szacher Macher, Szklany Dom, Szpara Zdanowskiej, U Henia Wienia, Usta Kropiwnickiego, Usta Kropy, Wagina Square, Wagina Kropiwnickiego, Wargi Kropiwnickiego, Wargi Sromowe, Wieża Babel, Wodny Rynek, Wydział Gier i Zabaw, Z Piekła Rodem, Zielona Kamienica, Zielone Osiedle, Zielony Rynek, Złoty Róg.

8.2.12. Wyrażenia przyimkowe

Nazwy w postaci wyrażen przyimkowych to zestawienia zbudowane z przyimka i rzeczownika lub z przyimka i przymiotnika z rzeczownikiem. Wyrażenia przyimkowe stanowią 2,6% zebranego materiału.

Pod Atlasami, Przy Dzikim Zachodzie, Pod Górale, Pod Gutenbergiem, Przy Kanadzie, Na Kancie, Pod Koniem, Pod Motylem, Pod Skorupami.

9. Pokoleniowe różnice i podobieństwa w nieoficjalnym nazewnictwie miejskim Łodzi

Oprócz klasyfikowania materiału istotne jest jego socjolingwistyczne opracowanie, a dokładnie – wykazanie pokoleniowych różnic i podobieństw w nieoficjalnym nazewnictwie miejskim Łodzi. W tym celu wydzielono trzy grupy wiekowe respondentów²: osób młodych w wieku 18–35 lat (63 osoby); osób w średnim wieku – 36–60 lat (59 osób) i osób starszych w wieku powyżej 60 lat (59 osób). Analiza onimów z punktu widzenia poszczególnych generacji pozwala zaobserwować tendencje nazewnicze obowiązujące w różnych grupach wiekowych, a zatem także – dostrzec zmiany zachodzące w nazewnictwie i języku. Ponadto na tej podstawie można dokonać próby charakterystyki międzypokoleniowej komunikacji.

Nieoficjalne nazewnictwo miejskie, po jakie sięga w komunikacji starsze pokolenie, cechuje przede wszystkim znaczące występowanie nazw dawnych – np. *Gagarina* ‘ulica Ignacego Jana Paderewskiego’ czy *Nowotki* ‘ulica Pomorska’. W odniesieniu do dzisiejszej *ulicy Legionów* najstarsi respondenci używają aż dwóch dawnych określeń – *Obrońców (Stalingradu)* lub jeszcze starszego – *11 Listopada*. Jako jedyni wymieniają nazwę *Bigiel*, by opisać główną ulicę miasta – *Piotrkowską*. Jak wynika z ankiet, tej nazwy nie znają młodsze pokolenia. Odwrotne zjawisko obrazuje zaś nazwa *Off* – wymieniają ją wyłącznie przez osoby młode i w średnim wieku. Najstar-

¹ Rozdział został opracowany w oparciu o artykuł *Uwarunkowane pokoleniowo zmiany nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego Łodzi* (Groblińska 2018: 195–207).

² Przedziały wiekowe ustalone na podstawie zmodyfikowanego modelu Danuty Bieńkowskiej (Bieńkowska 1995: 7) oraz w oparciu o periodyzację rozwoju człowieka B. Harwas-Napieraty i J. Trempały (Harwas-Napierata, Trempała 2000: 15–16, 202, 234, 263).

si łodzianie, choć w mniejszym stopniu niż młode generacje, operują też nazwami nowymi, np.: *Manu*, *Stajnia Jednorożców* czy *Wagina*.

Średnie pokolenie wykazuje się poczuciem humoru i kreatywnością, co odzwierciedla się w takich nazwach jak: *Aleja Terrorystów*, *Highway to Dell* czy *Dellostrada*. Ponadto w tej grupie wiekowej często stosowane są przeniesienia nazw topograficznych (np.: *Chinatown*, *Manhattan*, *Łódzkie Beverly Hills*) oraz nazwy derywowane od skrótowców (*Wuzetka* 'Trasa W-Z', *Gosia* 'GOŚ').

Najmłodsza z badanych generacji najczęściej posługuje się nazwami pejoratywnymi lub wulgarnymi – np. *Infosyf*, *Pedofilów* i *Pizda Łódzka*. W tym przedziale wiekowym obserwuje się silne dążenie do skrócenia komunikatu, a co za tym idzie – liczne przykłady występowania form skróconych i akronimicznych – *Poniat*, *Pogonka*, *PD* czy *CHN*. Akronimy to domena najmłodszego pokolenia – średnie i starsze pokolenie sięgają po nie bardzo rzadko. W dodatku najstarsi łodzianie stronią też od kreacji dezintegralnych i dezintegralno-sufiksalnych (np.: *Niciarka*, *Teo*). Okazuje się również, że to właśnie najmłodszy uczestnicy badania mają najbogatszy repertuar nieoficjalnego nazewnictwa okolicznych miejscowości (np.: *Zadek*, *Kanzas*) oraz różnych budynków, instytucji itp. (*Wydział Gier* i *Zabaw*, *Globus*).

Charakterystyczne cechy nazw używanych przez poszczególne grupy wiekowe pozwalają określić różnice i podobieństwa łączące i dzielące łodzian w różnym wieku. Główna różnica pomiędzy pokoleniami ma charakter ilościowy – przedstawiciele pokolenia najmłodszego wymienili w ankietach łącznie 908 nazw, średniego – 633, a starszego tylko 372. Co ciekawe – różnice między sąsiadującymi pokoleniami są podobne: między starszym a średnim – 261 i między średnim a młodszym – 275. Te zależności pokazują, że im młodszy mieszkaniec miasta, tym większa potrzeba posługiwania się nieoficjalnym nazewnictwem, a co za tym idzie – lepsza jego znajomość. W danych liczbowych można też przedstawić inną

interesującą tendencję – istnieją nazwy dobrze znane najstarszemu pokoleniu, które rzadziej pojawiają się w odpowiedziach średniej grupy wiekowej, a najrzadziej – u najmłodszych ankietowanych. Za przykład tego zjawiska może posłużyć *Kapelusz (Anatola)* wymieniony w grupie najstarszej 13 razy, w średniej 7, a w najmłodszej tylko raz. Zdarza się też relacja odwrotna, chociażby w przypadku *Limanki* wymienionej przez 15 osób starszych, 30 osób w średnim wieku i 41 osób młodych. Nie dziwi fakt, że najbardziej różnią się od siebie grupy najstarszych i najmłodszych respondentów – dowodem na to jest użycie nazw skróconych i akronimicznych – bardzo popularnych w grupie najmłodszej i bardzo rzadko pojawiających się w najstarszej. Nieoficjalny urbanonim *Manu* pojawia się w odpowiedziach najmłodszej grupy 37 razy, a w odpowiedziach najstarszych uczestników badania – 7. Znaczący jest też fakt, iż posługiwanie się pejoratywnymi i wulgarnymi określeniami to domena średniego i młodszego pokolenia – w starszym pokoleniu tego typu onim pojawia się tylko raz i jest to *Patopolesie*. W nazewnictwie używanym przez seniorów brakuje także oznak wpływu języka angielskiego, które jednocześnie często odnotowywane są w pozostałych dwóch grupach – np. w nazwach *Plac Before Piotrkowska* czy *Kebab Street*.

W nieoficjalnym nazewnictwie miejskim Łodzi wyszczególnić można zdecydowanie więcej różnic niż podobieństw. Jednak należy wskazać dwie cechy nazewnicze łączące łódzkie pokolenia. Pierwszą z nich jest bardzo dobra (wyrażona podobną liczbą powtarzających się odpowiedzi) znajomość takich nazw jak: *Park Śledzia*, *Pietryna* (najczęściej wymieniane leksemy *ex aequo*, znane ponad 70% badanych) oraz *Stajnia Jednoroźców* (prawie 50% ankietowanych). Ponadto w badaniu ujawnia się znacząca rola średniego pokolenia, które niejednokrotnie dzięki posiadanej wiedzy nazewniczej tworzy międzypokoleniowy pomost. Łódzianie w średnim wieku znają nazwy miejskie wymieniane przez obydwie lub jedną z dwóch pozostałych grup – najstarszą (np. *Wenecja*) bądź najmłodszą (np. *Włókienka*).

Poza wewnętrzną i synchroniczną analizą zgromadzonego w 2017 roku materiału, warte uwagi jest porównanie nazw współczesnych z tymi zebranymi i opublikowanymi w *Słowniku dwudziestowiecznej Łodzi* (2007), który został opracowany na podstawie badań prowadzonych w latach 1972–1985 (Bieńkowska, Umińska-Tytoń 2007: 11–13, 124–150). Nazwy, które pojawiły się w starszych badaniach, a nie zostały wymienione w niniejszych, to przykładowo: *Gęsi Gas* ‘ulica Wschodnia’, *Lasek Wagnera* ‘park 3 Maja’ czy *ulica Wieczorka* ‘ulica Mazurska’. Nazwy występujące w jednym i drugim materiale badawczym to między innymi: *Filmówka*, *park Świętokrzyski*, *Pietryna* czy *Skrzyżowanie Marszałków*. Nazwy prezentowane w niniejszym słowniku, a nieodnotowane w poprzednim to nie tylko te opisujące elementy rzeczywistości miejskiej powstałe po zakończeniu pierwszych badań (jak choćby *Wuzetka*), ale też takie, które mogłyby się znaleźć w starszych badaniach (np. *Bigiel* czy *Katakumby*). Niektóre miejsca straciły dawną nieoficjalną nazwę, ale nie zniknęły z mapy potocznego nazewnictwa, ponieważ zyskały nowe określenie – np. *ulica Lojzy/Luizy/Luisen-strasse* obecnie oficjalnie nazywa się 28. *Pułku Strzelców Kaniowskich*, a nieoficjalnie jest określana eliptycznie jako *Strzelców*.

Niewątpliwie różnice pokoleniowe przeważają w nieoficjalnym nazewnictwie miejskim Łodzi, a podobieństwa są nieliczne. Można zatem mówić o zaburzonym międzypokoleniowym dialogu nazewniczym. Zapewne w międzypokoleniowej komunikacji łodzian niejednokrotnie przedstawiciel któregoś z pokoleń dopytuje o znaczenie niezrozumiałej dla niego nazwy. Mimo to nieoficjalne urbanonimy łódzkie dzięki użytym do ich stworzenia zabiegom słotwórczym tworzą ciekawy zbiór nazewniczy, który sprzyja wspólnemu porozumiewaniu się i urozmaica międzypokoleniową komunikację językową łodzian.

10. Podsumowanie

Jak już zostało to podkreślone we wstępie, nieoficjalne nazewnictwo miejskie stanowi bogaty materiał językoznawczy. Potwierdzają to informacje zawarte zarówno w samym słowniku, jego suplemencie, w zestawieniach utworzonych w ramach dwóch klasyfikacji – semantyczno-komunikacyjnej i formalnej oraz opracowaniu nazw z podziałem na pokolenia.

Na początku warto podkreślić wyjątkowość łódzkiego nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego (Handke 2002: 17-22), które nie tylko opisuje rzeczywistość lub zachowuje w pamięci historię miejsc, ale także przekłada się na powstawanie nowych elementów miejskiej rzeczywistości. Dowodem na to jest odsłonięcie pomnika jednoroźca „Unicorn; A Place For Stars”¹, który 7 czerwca 2019 roku stanął u zbiegu ulicy Piotrkowskiej i alei Mickiewicza, w bezpośrednim sąsiedztwie przystanku Piotrkowska-Centrum. Wysoka wiata jest nietypową strzelistą konstrukcją pokrytą szklanym dachem w kolorach tęczy, której nie sposób nie zauważyć, a także – nie nazwać, co potwierdzają liczne nieoficjalne urbanonimy różnorodnie opisujące wygląd głównego przystanku w centrum Łodzi (*Stacja (dla) (Tęczowych/-ego) Jednoroźców/-a, Stacja Przędunkowa, Stajnia (dla) (Tęczowych/-ego) Jednoroźców/-a, Stacyjkowo czy Jednoroźce*).

O tym, że nieoficjalne urbanonimy łódzkie kreują rzeczywistość, świadczy także fakt, że np. nieoficjalna nazwa *Manhat(t)an*, podkreślająca wysokość wieżowców mieszkal-

¹ Jego autorem jest japoński artysta Tomohiro Inaba, który wykonał rzeźbę na zlecenie samych łodzian, bowiem był to jeden ze zwycięskich projektów budżetu obywatelskiego z 2017 roku (<https://www.radiolodz.pl/posts/53504-pomnik-jednorozca-w-centrum-lodzi-odsloniety-zdjecia> – ostatni dostęp: 29.06.2019).

nych zbudowanych w samym centrum Łodzi i kojarzonych z najwyższymi budynkami Nowego Jorku, stała się członem oficjalnej nazwy tamtejszej spółdzielni mieszkaniowej, której pełne brzmienie to *Śródmiejska Dzielnica Mieszkaniowa Manhattan* (Bieńkowska 2013: 249). Nie jest to jedyny przypadek – istnieją bowiem nieoficjalne urbanonimy, które obecnie zaczynają funkcjonować w rejestrze oficjalnym, choć ich status oficjalności nie jest jeszcze potwierdzony – mowa tu o takich przykładach jak *Wieża Babel* (oficjalnie nazywana *XIV Domem Studenckim Uniwersytetu Łódzkiego Wieża Babel*) czy *Lumumbowo* (widniejące jako element pełnej nazwy *Osiedle Uniwersytetu Łódzkiego Lumumbowo*).

Można zatem wskazać dwa kierunki zmian formacji nazewniczych w tym obszarze – nazwy nieoficjalne stają się z czasem oficjalne lub odwrotnie – nazwy oficjalne (najczęściej dawne, już nieobowiązujące) mogą przejść do klasy onimów nieoficjalnych.

Pełnienie przez nazwy nie tylko funkcji opisowej czy lokalizującej, ale także odgrywanie ważnej roli świadka historii, w której przez wiele lat przechowywana jest pamięć, potwierdzają wciąż używane nazwy dawne, którymi najczęściej posługują się najstarsi mieszkańcy miasta. Natomiast łodzianie w średnim wieku i młodszy wyrażają więcej emocji w nazewniczej komunikacji – oceniają pozytywnie i negatywnie otaczającą ich rzeczywistość; nie są wobec niej obojętni. Znaczące jest też pojawienie się nielicznych, ale wcześniej nieodnotowywanych nazw wulgarnych.

Należy też podkreślić fakt, że zbiór nieoficjalnych urbanonimów ewoluuje wraz ze zmianami zachodzącymi w mieście na różnych poziomach rozwoju. W najnowszym zbiorze onimów rzadziej pojawiają się odniesienia do Łodzi fabrykanckiej (włókienniczej), a częściej już do tej współczesnej – zapraszającej do współpracy nowych inwestorów stawiających w mieście nowe fabryki i biurowce. Rzadko w nazwach pojawiają się wpływy języków obcych czterech kultur (oprócz polskiej zaliczono do nich niemiecką, żydowską

i rosyjską), a znacznie częściej odnotowuje się wpływ języka angielskiego, co jest zgodne ze współczesną tendencją w języku polskim.

Dane procentowe dotyczące sposobów kreacji nieoficjalnych urbanonimów zaprezentowane w książce pozwalają sformułować ważne wnioski. Najbardziej produktywne grupy znaczeniowe stanowią nazwy: charakterystyczne (25,4%), ekspresywne (19,5%), lokalizujące (15,7%), pamiątkowe (13,4%), metonimiczne (11,4%) i nazwy dawne (10,6%). Nie zaskakuje fakt, że niemal jedną piątą zbioru stanowią te nazwy, które eksplicytnie wyrażają stosunek mieszkańców do przestrzeni miejskiej, którą opisują w nazewnictwie (Handke 1993: 41). Nowe wydaje się istnienie wulgarnych urbanonimów (przynajmniej w porównaniu z materiałem starszym, do którego odnoszę się wielokrotnie w pracy – Bieńkowska, Cybulski, Umińska-Tytoń 2007: 124–150). Jednak dla tego zjawiska przeciwagę stanowi dominacja nazw deminutywnych (7,7%) i żartobliwych (4,9%), które przekazują pozytywne nastawienie do miasta i jego wyglądu czy funkcjonowania. Nie dziwi też duża liczba nazw lokalizujących, które – oficjalne czy nie – ułatwiają orientację w przestrzeni miasta. Interesująca jest znacząca liczba nazw pamiątkowych, które wydają się typowe dla grupy onimów oficjalnych i mogłyby być pomijane w warstwie nieoficjalnej – tymczasem, często przekształcone, istnieją i nawet w komunikacji potocznej upamiętniają ważne postaci, organizacje czy wydarzenia. Nazwy charakterystyczne i metonimiczne, które poprzez skojarzenia, czy tak zwane skróty myślowe, opisują rzeczywistość, łącznie stanowią nieco ponad jedną trzecią badanych urbanonimów. Dziesięcioprocentowy udział nazw dawnych potwierdza istotę pamięci zbiorowej i tego, że nazewnictwo potoczne odgrywa ważną rolę w opisie historycznym danego miejsca i jego społeczności (Handke 2002: 17–22).

W klasyfikacji formalnej zdecydowaną przewagę ilościową mają zestawienia, które stanowią niemal jedną czwartą zebranego materiału (24,9%). Wraz z innymi, znacznie mniej liczny-

mi podkategoriami, tworzą zdecydowanie przeważającą grupę nazw sekundarnych – 70,9 %. Nazwy bez kreacji formalnej są wykorzystywane w nieco ponad jednej czwartej przypadków (29,1%).

Na koniec należy podkreślić wartość nieoficjalnych urbanonimów oraz głęboki sens badań nad nimi i wykorzystywania ich w codziennej komunikacji (Handke 2002: 17–22). Nieoficjalne nazewnictwo miejskie Łodzi to bardzo bogate źródło wiedzy nie tylko dla językoznawców, ale i dla historyków, socjologów, kulturoznawców, demografów, urbanistów i wszystkich pozostałych osób zainteresowanych rozwojem tego miasta. Przede wszystkim to materiał istotny dla samych mieszkańców, którzy dzięki niemu mogą lepiej poznać nieoficjalne nazwy i zrozumieć relacje, jakie łączą łodzian z miejscem (Handke 2002: 20), w którym żyją (Kłosek-Kozłowska 2002: 23–24). Książka może być dla nich inspiracją do wzięcia udziału w dyskusji dotyczącej Łodzi, a przede wszystkim analizowanego nazewnictwa lub do stworzenia nowych nazw, które w przyszłości mogą być wykorzystywane w codziennej komunikacji językowej mieszkańców Łodzi.

11. Bibliografia

- Anusiewicz J., Skawiński J., 1998, *Słownik polszczyzny potocznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Wrocław.
- Bańko M., 2003, *Wielki słownik wyrazów obcych PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Belchnerowska A., Białecki T., 1987, *Toponimia miasta Szczecina*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
- Bieńkowska D., 1988, *Nazwy niektórych obiektów topograficznych Łodzi*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. 34, Zakład im. Ossolińskich, Łódź, s. 21-27.
- Bieńkowska D., 1990, *Oficjalne i potoczne nazwy współczesnych dzielnic i osiedli mieszkaniowych w Łodzi*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. 36, Łódź, s. 5-9.
- Bieńkowska D., 1995, *Wielkie miasto: czynniki integrujące i dezintegrujące*, t. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Bieńkowska D., Cybulski M., Umińska-Tytoń E., 2007, *Słownik dwudziestowiecznej Łodzi. Konteksty historyczne, społeczne, kulturowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Bieńkowska D., Umińska-Tytoń E., 2013, *Nazewnictwo miejskie Łodzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Bogutyn D., Papis B., 2015, *Powszechny słownik portugalsko-polski i polsko-portugalski*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Bomanowska M., Bonisławski R., Podolska J., 2010, *Spacerownik Łódzki 2*, Agora, Łódź.
- Bonisławski R., 2008, *Rzeka Łódka*, [w:] *Z biegiem łódzkich rzek*, Urząd Miasta Łodzi. Wydział Gospodarki Komunalnej, Łódź.
- Bonisławski R., Podolska J., 2008, *Spacerownik łódzki*, Agora, Łódź.

- Breza E., 1993, *Pojęcie heortonimii i jej przedmiot badawczy*, [w:] M. Biolik (red.), *Onomastyka literacka*, Wydawnictwa Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie, Olsztyn, s. 377.
- Burska K., Cieśla B., Jachimowska K., Kudra B., 2016, *Kreatywność językowa w reklamie. Podręcznik nie tylko dla specjalistów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Caffarelli E., Gagliardi C., 2018, *urbanonimia, urbanonimo, urbonimia, urbonimo*, [w:] V. D'Angelo, *Archivio per il Vocabolario Storico Italiano*, t. 1, http://www.avsi.unical.it/wp-content/uploads/2018/06/a-AVSI-1-2018_Caffarelli_Gagliardi_Terminologia_onomastica.pdf (ostatni dostęp: 29.06.2019), s. 53.
- Ciesielska-Borkowska S., 2005, *Wielki słownik francusko-polski*, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Czeszewski M., 2006, *Słownik polszczyzny potocznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Doroszewski W., 1958–1969, *Słownik Języka Polskiego*, t. 1–11, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Drabarek B., Falkowski J., Rowińska I., 2001, *Szkolny słownik motywów literackich*, Wydawnictwo „Kram”, Warszawa.
- Dunaj B., 1996, *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Wilga, Warszawa.
- Dzikowski W., Kopertowska D., 1976, *Toponimia Kielc*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Kraków.
- Gałkowski A., 2012, *Aktualizowana lista podstawowych haseł terminologii onomastycznej w języku polskim*, [w:] <https://onomastyka.uni.lodz.pl/strona-glowna/terminologia-polska> (ostatni dostęp: 2.05.2018).
- Górniewicz H., 1964, *Toponimia Gdyni*, „Gdańskie Zeszyty Humanistyczne”, nr 11, s.135–164).
- Groblińska J., 2018, *Uwarunkowane pokoleniowo zmiany nieoficjalnego nazewnictwa miejskiego Łodzi*, [w:] E. Wierzbicka-Piotrowska, *Dialog pokoleń w języku i językoznawstwie*, t. 4, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 195–207.

- Grochowski M., 2001, *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Grzegorzczkova R., Laskowski R., Wróbel H., 1998, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Grzegorzczkova R., 2017, *Wstęp do językoznawstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Handke K., 1970, *Semantyczne i strukturalne typy nazw ulic Warszawy*, Zakład im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, Wrocław.
- Handke K., 1989, *Nazewnictwo miejskie. Szkic teoretyczno-metodologiczny*, [w:] S. Urbańczyk, *Nazewnictwo miejskie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Poznań, s. 7-34.
- Handke K., 1992, *Polskie nazewnictwo miejskie*, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy przy Instytucie Sławistyki PAN, Warszawa.
- Handke K., 1993, *Nazewnictwo jako narzędzie ekspresji*, Olsztyn, [w:] M. Biolik (red.), *Onomastyka literacka*, Wydawnictwa Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Olsztyn, s. 41-49.
- Handke K., 2002, *Nazewnictwo miejskie jako znak tożsamości miasta*, [w:] A. Koseski, A. Stawarz (red.), *Tożsamość społeczno-kulturowa współczesnego miasta w Polsce*, Wydawnictwo PTEM, Warszawa-Pułtusk, s. 17-22.
- Harwas-Napierała B., Trempała J., 2014, *Psychologia rozwoju człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, t. 2.
- Jakus-Borkowa E., 1989, *Nazwy części Świecia w przekroju historycznym*, [w:] S. Urbańczyk, *Nazewnictwo miejskie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Poznań, s. 67-78.
- Jamrozik E., 2005, *Słownik włosko-polski i polsko-włoski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Jaracz M., 2004, *Nieoficjalna warstwa nazewnicza toponimii miejskiej w Bydgoszczy*, [w:] *Polszczyzna mówiona mieszkańców miast. Księga referatów z konferencji językoznawczej w Białymstoku*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 235-247.

- Jaskulski M., 1993, *Nazewnictwo ulic Łodzi*, „Kronika Miasta Łodzi”, z. 2 (Urząd Miasta Łodzi, Łódź), s. 17-31.
- Kania S., 1989, *Z badań nad urbanonimami Zielonej Góry*, [w:] S. Urbańczyk, *Nazewnictwo miejskie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Poznań, s. 93.
- Kłosek-Kozłowska D., 2002, *Język przestrzeni a tożsamość kulturowa miasta*, [w:] A. Koseski, A. Stawarz (red.), *Tożsamość społeczno-kulturowa współczesnego miasta w Polsce*, Wydawnictwo PTEM, Warszawa-Pułtusk, s. 23-24.
- Kłosińska M., Sobol E., Stankiewicz A., 2005, *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kopczyńska-Jaworska B., 2002, *Tożsamość społeczno-kulturowa a miasto jako przedmiot badań*, [w:] A. Koseski, A. Stawarz (red.), *Tożsamość społeczno-kulturowa współczesnego miasta w Polsce*, Wydawnictwo PTEM, Warszawa-Pułtusk, s. 12.
- Kopertowska D., 1989, *Współczesna mikrotoponimia miejska na przykładzie Kielc*, [w:] S. Urbańczyk, *Nazewnictwo miejskie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Poznań, s. 151-162.
- Kopertowska D., 2001, *Kielce. Historia i współczesność w nazewnictwie*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce.
- Koter M., 2009, *Kształtowanie się tkanki miejskiej Łodzi do 1918 roku*, [w:] S. Liszewski (red.), *Łódź. Monografia miasta*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 93.
- Łapa M., 2013, *Wielokulturowa Łódź – współistnienie i współpraca 1820-1945*, [w:] P. Machlański (red.), *Serce Łodzi. Historia i współczesność*, Narodowe Centrum Kultury, Łódź, s. 23-52.
- Majkowski G., 2010, *Lokalność w słowie zaklęta. O nieoficjalnej warstwie nazewnictwa miejskiego w Częstochowie*, „Prace Naukowe im. Jana Długosza w Częstochowie”, z. 7, Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa, s. 143-154.

- Malec M., 2003, *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Mrózek R., 2010, *Miejski krajobraz nazewniczy Cieszyna w perspektywie diachronicznej*, Galeria „Na Gojach”, Katowice-Cieszyn-Ustroń.
- Müldner-Nieckowski P., 2006, *Wielki słownik skrótów i skrótowców*, Wydawnictwo Europa, Wrocław.
- Myszka A., 2016, *Urbanonimia Rzeszowa. Językowo-kulturowy obraz miasta*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Nagórko A., 1998, *Zarys gramatyki polskiej (ze słowotwórstwem)*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Nosowska D., 2008, *Słownik scen literackich*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Bielsko-Biała.
- Nowakowska M., 1998, *Najnowsze tendencje w tworzeniu nazw ciągów komunikacyjnych Łodzi*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Linguistica”: *Język w mieście. Problemy kultury i poprawności*, nr 37, Łódź, s. 143–152.
- Olenderek J., 2011, *Łódzki modernizm i inne obiekty przedwojennego budownictwa. Obiekty użyteczności publicznej*, t. 1, Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński, Łódź, s. 78–79.
- Pakosz B., Sobol E., Szkiłądź C., Szkiłądź H., Zagrodzka M., 2002, *Słownik Wyrazów Obcych PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rokicki Cz., 1925, *Nazwy ulic w miastach polskich*, „Ziemia”, R. 10, z. 4.
- Romanowski G., 2009, *Geo-Metro struktury*, „Kronika miasta Łodzi”, z. 1 (Urząd Miasta Łodzi, Łódź).
- Rospond S., 1957, *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Wrocław.
- Rospond S., 1984, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Rzetelska-Feleszko E., 1998, *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, Warszawa-Kraków.

- Sędziak H., 2007, *Nieoficjalne nazewnictwo Łomży*, [w:] *Polszczyzna Mazowska i Podlasia. Nazwy terenowe i nazewnictwo miejskie Mazowsza i Podlasia*, t. 11, Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów, Łomża, s. 35–45.
- Siwiec A., 1998, *Nazwy własne w prozie Michała Choromańskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 27.
- Sobol E., 2006, *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Sobol E., 2012, *Wielki słownik angielsko-polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Stefański K., Kusiński J., 2017, *Łódź. Pałace i wille*, Wydawnictwo Jacek Kusiński, Łódź.
- Supranowicz E., 1995, *Nazwy ulic Krakowa*, Instytut Języka Polskiego. Polska Akademia Nauk, Kraków.
- Szczepankowska I., 2011, *Semantyka i pragmatyka językowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Szymczak M., 1999, *Słownik Języka Polskiego*, t. 1–3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Śmiech W., 1990, *Uwagi o klasyfikacji derywacji w języku polskim*, „Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego”, t. 35, s. 179–191.
- Tambor J., 2017, *Niektóre „akademickie” pluralia tantum – semantyka, pragmatyka, struktura*, [w:] R. Cudak, M. Czempka-Wewióra, M. Maciołek (red.), „Postscriptum Polonistyczne”, z. 19 (Szkoła Języka i Kultury Polskiej. Uniwersytet Śląski, Katowice), s. 56–57.
- Urbańczyk S. (red.), 1989, *Nazewnictwo miejskie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Poznań.
- Ustawa z 21 czerwca 2017 roku, *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* – poz. 1389, Warszawa, 20 lipca 2017 roku.
- Wiktorowicz J., Frączek A., 2010, *Wielki słownik niemiecko-polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Witkowska-Gutkowska M., 1998, *O formach fleksyjnych nazw łódzkich ulic*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Lingui-

stica”: *Język w mieście. Problemy kultury i poprawności*, nr 37, s. 177-182.

Wyderka B., 2007, *Słownik gwar śląskich*, t. 9, Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, Opole.

Zagórski Z., 2008, *Nazewnictwo geograficzne Poznania*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.

Zand A., 1931, *Łódź rolnicza 1332-1792. Studium historyczne o topografii, stanie gospodarczym, organizacji prawnej i kulturze Łodzi*, „Rocznik Łódzki”, t. 2.

12. Netografia

- <http://baedekerlodz.blogspot.com> (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- <http://fabrykancka.org/2011/05/trzydziestolecie-odsloniecia-pomnika-kamienicy/> (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- http://forum.gazeta.pl/forum/w,384,103546448,103546448,Nieoficjalne_nazwy_miejsc_budynkow_ulic_pomniko.html (ostatni dostęp: 3.04.2018).
- http://fotopolska.eu/Lodz/b56233,Pomnik_Braterstwa_Broni.html (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- <http://lodz.fotopolska.eu> (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- <http://lodz.naszemiasto.pl/archiwum/bezpanskie-rzezby,1138550,art,t,id,tm.html> (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- <http://lodz.naszemiasto.pl/artykul/akademiki-studenckie-czyli-o-czym-warto-wiedziec,2859150,art,t,id,tm.html> (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- <http://lodz.naszemiasto.pl/artykul/po-lodzi-szlakiem-dziwnych-rzezb,211481,art,t,id,tm.html> (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- <http://lodz.naszemiasto.pl/artykul/remont-szuflandii-w-odnowionej-rezydencji-beda-biura-i,4134052,art,t,id,tm.html> (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- <http://lodz.naszemiasto.pl/plebiscyt/karta/fontanna-milosci-na-placu-wolnosc,28569,1414779,t,id,kid.html> (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- <http://lodz.naszemiasto.pl/tag/lodz-willa-hentschela.html> (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- <http://lodz.wyborcza.pl/lodz/0,0.html> (ostatni dostęp: 23.04.2018).
- <http://lodz.wyborcza.pl/lodz/56,35136,19908385,dom-butau-l-piotrkowska-98,,3.html> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <http://mak.wimbp.lodz.pl/index.php/bazy-bibliograficzne/ulice-lodzi.html> (ostatni dostęp: 30.04.2018).

- <http://new.muzeumwlokiennictwa.pl/informacje/biala-fabryka,27> (ostatni dostęp: 4.04.2018).
- <http://olsztyn.wm.pl/296707,Jak-z-quotBetoplacuquot-dostac-sie-pod-quotNiagarequot-Te-nazwy-powinien-znac-kazdy-olsztyniak.html?sort=newest> (ostatni dostęp: 13.01.2018).
- <http://podroze.gazeta.pl> (ostatni dostęp: 4.04.2018).
- <http://podroze.gazeta.pl/podroze/1,114158,4636140.html> (ostatni dostęp: 22.05.2018).
- <http://polskaniezwykla.pl/web/place/41827,lodz-dawna-ka-mienica-pracownikow-banku-polskiego.html> (ostatni dostęp: 13.01.2018).
- <http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,22803068,babka-z-ronda-poznajcie-warszawskie-nazwy-rownole-gle-felieton.html> (ostatni dostęp: 4.04.2018).
- <http://www.dzienniklodzki.pl/> (ostatni dostęp: 13.01.2018).
- <http://www.dzienniklodzki.pl/artykul/657953,poczet-lodz-kich-biskupow-bp-wincenty-tymieniecki,id,t.html> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <http://www.expressilustrowany.pl/> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <http://www.expressilustrowany.pl/lodz/a/topniejacy-snieg-odslonil-balagan-zdjecia,11813186/> (ostatni dostęp: 18.03.2018)
- <http://www.fabrykancka.pl/prasowka/echo-miasta/bitwa-o-z-oty-rog-2.html> (ostatni dostęp: 22.05.2018).
- <http://www.historialodzi.obraz.com.pl/> (ostatni dostęp: 18.03.2018).
- <http://www.historialodzi.obraz.com.pl/136/> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <http://www.jewishlodzcemetery.org/> (ostatni dostęp: 21.02.2018).
- <http://www.mosir.lodz.pl> (ostatni dostęp: 21.02.2018).
- <http://www.polskaniezwykla.pl> (ostatni dostęp: 21.02.2018).
- <http://www.polskawliczbach.pl> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <http://www.radaosiedla.com.pl/> (ostatni dostęp: 21.02.2018).
- <http://www.urbanity.pl/lodzkie/lodz/willa-edwarda-hentschela,b1766> (ostatni dostęp: 21.02.2018).

- <http://www.urbanity.pl/malopolskie/krakow/> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <http://www.urbanity.pl/malopolskie/krakow/cracovia-business-center,b1496> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <http://www.zwik.lodz.pl/jest-fontanna-na-placu-wolnosci/> (ostatni dostęp: 21.02.2018).
- <http://wyborcza.pl/56,75410,21377847,zegar-sloneczny-park-staromiejski,,4.html> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <https://bip.uml.lodz.pl/samorzad/jednostki-pomocnicze-osiedla/> (ostatni dostęp: 26.03.2018).
- <https://digitalcollections.nypl.org/items/06472cb0-53f7-0133-2cf0-00505686d14e> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <https://encyklopedia.pwn.pl/> (ostatni dostęp: 26.03.2018).
- <https://filmweb.pl/> (ostatni dostęp: 21.02.2018).
- <https://sjp.pwn.pl/> (ostatni dostęp: 5.05.2018).
- <https://uml.lodz.pl/dla-mieszkanow/urząd-miasta-lodzi/prezydent-miasta/> (ostatni dostęp: 26.03.2018).
- https://www.facebook.com/pg/o.zgrozo.to.ozo/about/?ref=page_internal (ostatni dostęp: 28.06.2019).
- <https://www.miestograf.pl/> (ostatni dostęp: 21.02.2018).
- <https://www.miestograf.pl/asset/187> (ostatni dostęp: 26.03.2018).
- <https://www.miejski.pl/> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <https://www.morizon.pl/blog/26-rzeczy-ktore-zrozumieja-jedynie-rodowici-mieszkanow-krakowa/> (ostatni dostęp: 30.04.2018).
- <https://www.pkt.pl> (ostatni dostęp: 19.01.2018).
- <https://www.polskieradio.pl/> (ostatni dostęp: 19.01.2018).
- <https://www.radiolodz.pl/posts/40737-28-ulic-w-lodzi-zmieni-nazwe-powstanie-plac-lech-kaczynskiego-i-ulica-johna-wayne-a> (ostatni dostęp: 19.01.2018).
- <https://www.radiolodz.pl/posts/42892-trwa-budowa-pasazu-abramowskiego-w-lodzi-zdjecia> (ostatni dostęp: 14.03.2018).
- <https://www.radiolodz.pl/posts/53504-pomnik-jednorozca-w-centrum-lodzi-odsloniety-zdjecia> (ostatni dostęp: 29.06.2019).

<https://www.synonimy.pl/> (ostatni dostęp: 19.01.2018).

<https://www.vinted.pl/> (ostatni dostęp: 26.03.2018).

[https://www.vinted.pl/forum/nauka-szkola-studia-kursy/
1067923-lodz-studia](https://www.vinted.pl/forum/nauka-szkola-studia-kursy/1067923-lodz-studia) (ostatni dostęp: 26.03.2018).

Z myślą o prowadzeniu dalszych badań nad nieoficjalnymi urbanonimami Łodzi zwracam się do Szanownych Czytelników z prośbą o kontakt w razie chęci przekazania uwag dotyczących treści tej książki lub poinformowania o innych istniejących nazwach, które nie zostały przeze mnie opracowane.

Proszę o przesyłanie wiadomości na adres: justyna.groblinska@uni.lodz.pl

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63